

ΣΙΜΟΥ Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΜΗΛΟΥ ΔΥΟ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΩΝ
(1642-1699)

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΟ ΜΗΛΙΑΚΑ Α΄

ΑΘΗΝΑ 1983

ΣΙΜΟΥ Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΜΗΛΟΥ ΔΥΟ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΩΝ
(1642-1699)

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ πορεία τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας Μήλου ὑπῆρξε παράλληλη μέ αὐτήν τοῦ ἀριθμητικοῦ καί πνευματικοῦ δυναμικοῦ της μετά τήν ἐπικράτηση (1537) τῆς τουρκοκρατίας στίς Κυκλάδες, δηλαδή φθίνουσα. Ἀκόμη καί ὅταν κατά περιόδους θαλασσοκρατοῦσε στό Ἀρχιπέλαγος ἡ Βενετική Δημοκρατία κατά τούς τουρκοβενετικούς πολέμους, (1644-1669, 1684-1699) δέν ἔγινε δυνατό νά ἀναλάβει ἡ Ἐκκλησία αὐτή οὔτε καί τά οἰκονομικά της, ἐξαιτίας νέων καταστάσεων καί γεγονότων πού εἶχαν ἐπίδραση ἀρνητική. Τέτοια αἷτια καί ζητήματα ἀναφέρονται ἐνδεικτικά ἡ μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν, ἡ ἀπώλεια κτηματικῆς περιουσίας, ἡ ἔλλειψη τακτικῆς οἰκονομικῆς συνδρομῆς ἀπό τή Ρώμη, ὁ ἀνεπίτρεπτος ἀνταγωνισμός τῶν ἱεραποστολικῶν ταγμάτων, ἡ προσφυγή σέ σημαντικούς ἀλλά ἀναγκάιους δανεισμούς, ἡ καταβολή φορολογιῶν κ.ἄ.

Γιά ὅλα αὐτά θά ἐπιχειρήσουμε εἰδικότερες ἀναφορές στά ἐπόμενα μέ τήν ἀπαραίτητη διευκρίνιση ὅτι οἱ ἀναφορές αὐτές καλύπτουν μόνο τό χρονικό διάστημα δύο ἀρχιερατειῶν, τῶν ἀρχιερέων Ἀντωνίου Σέρρα καί Ἰωάννη Ἀντωνίου Καμίλλη, δηλαδή τῆς περιόδου 1642-1699.

Οἱ σχετικές ἱστορικές εἰδήσεις προέρχονται, κατά κύριο λόγο, ἀπό σειρά ἐγγράφων τοῦ Archivio di Propaganda Fide Sacra τοῦ Βατικανοῦ, ἀλλά καί ἀπό γνωστή βιβλιογραφία. Τά ἱστορικά ἔγγραφα (μεταφρασμένα ἀπό τήν ἰταλική τά περισσό-τερα) δημοσιεύονται, εἴτε αὐτοῦσια σέ παράρτημα, εἴτε σέ ἀποσπάσματα πού παρεμβάλλονται στό ἀφηγηματικό κείμενο μέ κατάλληλες φυσικά παραπομπές στούς ἐπί μέρους ἀρχιερατικούς φακέλλους. Γιά τίς τελευταῖες αὐτές χρησιμοποιοῦνται οἱ ἐπόμενες βασικές βραχυγραφίες: α) SOCG. = Scritture Originali Congregazioni Generali β) SCH. ARCHIP. = Scritture Riferite nei Congressi-Arcipelago, τῶν ἀντίστοιχων δηλαδή σειρῶν ἐγγράφων τοῦ Βατικανοῦ καί γ) SLOT= ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, τῆς

μελέτης του Β. J. SLOT, Καθολικά Ἐκκλησιαί Κιμώλου καί τῶν πέριξ νήσων, στά «Κιμωλιακά», τόμ. Ε΄ (1974).

Τέλος, ἡ μικρή αὐτή ἐργασία προσφέρεται ὡς ἐλάχιστη συμβολή στήν ἱστορία τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Μήλου καί σ' ἐκείνους πού μελλοντικά θά ἀσχοληθοῦν μέ μιὰ πλατύτερη καί πιό ἐμπεριστατωμένη παρουσίασή της.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΣΕΡΡΑ (1642 - 1664)

Ι. Γενική κατάσταση Ἐπισκοπῆς

Ὁ ἐπίσκοπος Ἀντώνιος Σέρρα¹ βρῆκε στά 1642 τή λατινική ἐπαρχία τῆς Μήλου σέ κατάσταση ἀποσύνθεσης. Οἱ αἰτίες ἦταν πολλές μέ βασική τήν πολυχρόνια ἀπουσία ἀπό τήν ἔδρα τους τῶν προκατόχων του καί, κατά συνέπεια, τήν ἐγκατάλειψη τοῦ ποιμνίου. Τό τελευταῖο εἶχε κυριολεκτικά ἐξαφανισθεῖ, εἴτε μέ τήν ἀναχώρηση πολλῶν οἰκογενειῶν ἀπό τό νησί μετά τήν περιέλευσή του στήν τουρκική διοίκηση, εἴτε μέ τή μεταστροφή του στήν ὀρθοδοξία ἀπό διάφορα ἐξωγενή καί πραγματικά περιστατικά. Πληροφορίες ἀναφέρουν ὅτι στά 1638 ὑπῆρχαν στή Μήλο μόνο τρεῖς καθολικοί, στά 1652 πέντε οἰκογένειες πού ἀριθμοῦσαν 13 μέλη² καί στά 1655 εἶχαν ἀνέλθει σέ 18 οἰκογένειες μέ ἄγνωστο ἀριθμό μελῶν³.

Τό ἴδιο σημαντικά εἶχε μειωθεῖ ἡ ἄλλοτε μεγάλη περιουσία τῆς ἐπισκοπῆς, τό εἰσόδημα τῆς ὁποίας αὐτή τήν ἐποχή

-
1. Ὁ Ἀντώνιος Σέρρα γεννήθηκε στά 1613 στή Χίο καί ἀναδείχθηκε ἐπίσκοπος Μήλου μέ ὑπόδειξη τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Η΄ σέ ἡλικία 29 χρόνων. Ἡ χειροτονία του ἐγινε στή Ρώμη στά 1642 ἀπό τόν καρδινάλιο Palota (SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, στά «Κιμωλιακά», τόμ. Ε΄, 1974, σελ. 123).
 2. SACRA CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE, Memoria Rerum 1622-1972, Vol. I/2 (1622-1700) ἔκδοση HERBER, σελ. 343-344 καί SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 122. Οἱ πέντε οἰκογένειες ἦταν τοῦ Γάλλου Bernard Radot, τοῦ Tomaso ἀπό τήν Τήνο, τοῦ Pietro Magnani, τοῦ Antonio da Fiume καί τοῦ Sergenti da Bologna.
 3. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 132.

προέρχονταν από δύο μόνο χωράφια, μερικά ελαιόδεντρα και 35-40 ρεάλια τό χρόνο από δέκατα («έτήσια δοσίματα» ιδιοκτητών ακινήτων κατά τήν επιχώρια συνήθεια).

Όταν ο Σέρρα έφτασε στη Μήλο δέν βρήκε ούτε τά έπίσημα άρχεία τής έπισκοπής, ούτε έκκλησιαστικά βιβλία, ιερά σκευή και έπιπλα, ούτε άκόμη και ναό. Ή έκκλησία των Άγίων Άναργύρων, πού είχεν καταλάβει παλαιότερα οί όρθόδοξοι⁴, μολοντί είχε έπιστραφεί στους λατίνους από τόν Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρι τό 1628, δέν ήταν στη δικαιοδοσία τής έπισκοπής αλλά στην κυριότητα τής Βενετικής Δημοκρατίας και από τό 1631 στην έποπτεία Βενετού μοναχού. Μέχρι και τό 1648 ή έκκλησία δέν είχε περιέλθει στην έπισκοπή Μήλου, όπως αναφέρεται σέ δύο έπιστολές αυτού του χρόνου, τής 4 Μαΐου και 10 Μαΐου αντίστοιχα, πού έγραψαν στη Ρώμη ο Βενετός πρόξενος Μήλου Πέτρος Μανιάνι και ο πρόκριτος Νικόλαος Κωτάκης, στις όποιες αναφέρεται ότι «ο έπίσκοπος τους μέ τό καλό παράδειγμα και τίς διδασκαλίες του επανέφερε τό λαό στό δρόμο του Θεού... παρά τό γεγονός ότι δέν έχει ναό, ούτε ιερά σκευή για τήν τέλεση τής λειτουργίας»⁵. Και είναι άλήθεια πώς ο Σίφνιος μεγαλέμπορος Βασίλης Λογοθέτης του πρόσφερε μιá ιδιόκτητη έκκλησία του στη Μήλο τιμημένη στον Άγιο Πολύκαρπο μέ τό χωραφάκι της, αλλά ο Σέρρα φοβούμενος μήπως αυτό συντελέσει στην όριστική άπώλεια των Άγιων Άναργύρων δέν χρησιμοποίησε καθόλου τήν έκκλησία πού είχε δωρίσει ο Λογοθέτης. Ο τελευταίος ανέφερε τό γεγονός, μεταξύ άλλων, σέ έπιστολή του τής 10ης Ίανουαρίου 1654 προς τό Βατικανό και εξέφραζε τήν πικρία του για τόν Σέρρα και τήν άρνητική του θέση στό ζήτημα⁶. Τελικά ή έκκλησία παραχωρήθηκε στην έπισκοπή πριν τό 1652 γιατί τόν Αύγουστο του χρόνου αυτού αναφέρεται ως καθεδρικός ναός στην έκθεση του άποστολικού επισκέπτη φρά Μπερνάρντο da Parigi⁷ ο δέ Λογοθέτης σημείωνε στην άνωτέρω έπιστολή του πώς ο Σέρρα

4. Λεπτομέρειες για τό ζήτημα αυτό βλ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΑΤΕΣΗ, Άρχιερείς Μήλου και Κιμώλου, στά «Κιμωλιακά», τόμ. Γ΄, 1973, σελ. 19 έπ. και Β. J. SLOT, Ή διένεξις μεταξύ Κυρίλλου Λουκάρεως και Μελετιού Άρχιεπ. Μήλου περί του καθολικού ναού τής Μήλου, στά «Κιμωλιακά», τόμ. Η΄ (1978) σελ. 47 έπ.

5. SOCG. 177, 228^R, 229^R.

6. SOCG. 187, 441^R.

7. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 123.

δέν χρησιμοποιήσε τήν ἐκκλησία πού τοῦ πρόσφερε, ἀλλά προτίμησε ἐκείνην τῶν Βενετῶν.

Πτωχή λοιπόν οικονομικά καί σέ πιστούς ἀποδυναμωμένη βρῆκε τήν ἐπισκοπή ὁ Σέρρα, ἡ ἀπογοήτευση τοῦ ὁποίου θά ὑπῆρξε ἀσφαλῶς μεγάλη.

II. Ἀνάκτηση καθεδρικοῦ ναοῦ.

Ἀπόκτηση ἐπισκοπικοῦ μεγάρου.

Λόγω τῆς μακροχρόνιας φιλονικίας μεταξύ λατίνων καί ὀρθοδόξων ἦταν φυσικό νά δημιουργηθεῖ μιᾶ ἀβεβαιότητα ὡς πρός τήν τελική τύχη τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων πού εἶχε ὡς συνέπεια νά μὴ γίνεται συντήρηση καί ἐπισκευή στίς κτιριακές φθορές πού πάθαινε ἀπό τίς κακοκαιρίες. Ἔτσι ὅταν παραχωρήθηκε στή λατινική ἐπισκοπή «... ἡ ἐκκλησία ἦταν ὀλη σχεδόν κατεστραμμένη... ὥστε νά μὴ μπορεῖ νά τελεσθεῖ σ' αὐτὴν ἡ λειτουργία, ἀφοῦ τὸ χειμῶνα ἦταν ἀδύνατο νά σταθεῖ κανεὶς μέσα ἀπὸ τὰ νερά τῆς βροχῆς...»⁸.

Ὁ ἐπίσκοπος Σέρρα ἀποφάσισε τήν ἀνακατασκευή τῆς ἐκκλησίας, ὥστε αὐτὴ νά ἔχει τήν αἴγλη καθεδρικοῦ ναοῦ καί καταλληλότητα κτιριακὴ στήν ἀποστολή της. Τό ἔργο βέβαια ἦταν μεγάλο, ὅσο μεγάλη ὅμως ἦταν καί ἡ διάθεση τοῦ ἐπισκόπου νά τό ὀλοκληρώσει. Περιέγραψε λοιπόν τήν κατάσταση τῆς ἐκκλησίας στό Βατικανό, τήν ἔλλειψη ἐπισκοπικῆς κατοικίας καί τίς ἄλλες ἀνάγκες καί ἡ Ρώμη ἐπῆρε ἀπόφαση νά τοῦ συμπαρασταθεῖ θετικά. Ἔτσι τοῦ χορήγησε 850 ρεάλια καί μέ ἄλλα 500 πού τοῦ πρόσφερε ὁ Βενετός ναύαρχος Φραγκίσκος Μοροζίνη συγκέντρωσε τό σεβαστό ποσό τῶν 1350 ρεαλιῶν⁹. Μέ τὰ χρήματα αὐτά ξεκίνησε τό μεγάλο ἔργο τῆς κτιριακῆς καί κτηματικῆς ἀνόρθωσης τῆς ἐπισκοπῆς του, πέρα ἀπὸ τίς δικές του προσφορές πού, εἰδικά γιά τήν ἐκκλησία πρέπει νά ἦταν ἀκόμη καί χειρωνακτικῆς.

Ὁ ἀποστολικὸς Βικάριος Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα σέ ἐπιστολή του τῆς 30 Ἀπριλίου 1652 πού ἔγραψε μετὰ τήν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴ Μῆλο¹⁰, ὅπου εἶχε πάει νά συμπαρασταθεῖ στόν Ἀντώνιο Σέρρα σέ κάποια ἀσθένειά του¹¹, σημειώνει: «*H*

8. SOCG. 187, 569^R-572^R.

9. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 170.

10. SOCG. 187, 711^R.

11. Βλ. κατωτ. Κεφάλαιο IV.

ἐκκλησία του κατά τὰ φαινόμενα καί ἀπό ὅσα ἄκουσα ἀπό τόν ἴδιο καί ἐντόπιους ἦταν μέχρι πρόσφατα μία σπηλιά καί αὐτός τήν ἀνακατασκεύασε καί τήν ἐπέκτεινε ἀγοράζοντας ἕνα ἐφαπτόμενο στήν ἐκκλησία οἰκίσκο πού χρησιμεύει ὡς ἱεροφυλάκιο καί στή συνέχεια τήν ἐπροίκισε μέ διάφορα ἀναγκαῖα, ὅπως λ.χ. κατάφερε νά ἀποκτήσει μιὰ ἀκόμη ωραία οἰκία καί ἕνα ἀμπέλι, τό τελευταῖο ὁμως μικρῆς ἀξίας».

Ἡ ἐκκλησία περιγράφεται ὡς μονόκλιτη μέ σκεπή καμαρωτή καί εἶχε μήκος 39 παλαμῶν καί πλάτος περίπου 12. Γιά νά τή φαρδύνει λίγο δημιούργησε ἐσωτερικά ἐπάνω στούς πλάγιους τοίχους τόξα μειώνοντας τό πάχος τῶν τοίχων σέ τρόπο ὥστε νά προκύψει ὠφέλιμος ἐσωτερικός χῶρος δυόμισι περίπου παλαμῶν συνολικά. Ἔτσι κατάφερε νά τοποθετήσῃ πάγκους γιά τούς πιστούς καί τούς λειτουργούς καί ἀνοίγοντας πόρτα πρὸς τόν ἐφαπτόμενο στήν ἐκκλησία οἰκίσκο νά δημιουργήσῃ τό ἀπαραίτητο ἱεροφυλάκιο. Ἀκόμη τήν ἐφοδίασε μέ ἱερά σκευή καί ἔπιπλα, ἱερά βιβλία καί λοιπά χρεῖωδη. Καί ὅπως ἀναφέρει ὁ βικάριος Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα στήν ἀνωτέρω ἐπιστολή του τοῦ Ἀπριλίου 1652, μολοντί δέν εἶχαν τελειώσει οἱ ἐπισκευαστικές ἐργασίες, ὁ Σέρρα ἀποφάσισε νά κάνει τὰ ἐγκαινία τῆς ἐκκλησίας μιὰ καί ἐκεῖνες τίς ἡμέρες βρισκόνταν στή Μῆλο, ἐκτός ἀπό τόν Πόλλα, καί τέσσερις διάκονοι ἀπό τήν Κρήτη: «*Μέ τήν εὐκαιρία ἔπειτα πού ἦλθαν ἀπό τήν Candia τέσσερις διάκονοι γιά νά λάβουν τίς ἱερές χειροτονίες, ἐγκαινιάσαμε τήν ἐκκλησία, γεγονός πού ἐντυπωσίασε τό λαό, ὁ ὁποῖος ἔδειξε ἀπρόσμενη εὐσέβεια, μὴ ἔχοντας ποτέ πρὶν παρακολουθήσῃ τελετῇ ἐγκαινίων λατινικοῦ ναοῦ, ἐλλείψει ἱερέων*», σημείωνε ὁ Πόλλα.

Οἱ ἐπισκευαστικές ἐργασίες συνεχίζονταν καί κατά τόν Αὐγούστο τοῦ 1652, ὅπως σημειώνει στήν ἔκθεσή του ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης φρά Μπερνάρντο, σέ ἀναφορά δέ τοῦ ἴδιου τοῦ Σέρρα ἔτους 1655 ἡ ἐκκλησία φέρεται «*ὡς κτισμένη προσφάτως*»¹².

Ἐνα ζήτημα πού ἀνακύπτει μέ τό θέμα τῆς ἀνακατασκευῆς τῆς ἐκκλησίας εἶναι αὐτό τῆς ἐγκρισης τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, τῆς οἰκοδομικῆς ἄς τήν ἀποκαλέσουμε ἄδειας, γιατί τήν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ ἀνέγερση, ἐπέκταση κλπ. ἐκκλησιῶν ἦταν αὐστηρὰ ἀπαγορευμένη¹³. Ἀπό τὰ ὅσα ἱστορήσαμε μέχρι τώρα φαίνεται

12. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, 123 133.

13. Σ.Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ, Ἡ Κυρία Βρυσιανή (τά νεώτερα ἱστορικά στοιχεῖα),

πώς οι οικοδομικές εργασίες είχαν τελειώσει τό 1655, ενώ η έγκριση τών τουρκικών άρχων γι' αυτές δόθηκε τό 1663, δηλαδή μετά όκτώ χρόνια. Τή σχετική μαρτυρία έχουμε από επιστολή τής 1.8.1671 του Γάλλου πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη De Nointel προς τον διάδοχο του Σέρρα επίσκοπο Ίωάννη Αντώνιο Καμίλλη¹⁴. Μ' αυτήν ο πρεσβευτής συνιστούσε στον Καμίλλη νά έξοφλήσει χρέος του Σέρρα προς τον ρεφενδάριο του οίκουμενικού πατριαρχείου Γεώργιο, ο όποιος πρίν όκτώ χρόνια είχε μεσολαθήσει στην Ύψηλή Πύλη γιά τήν έκδοση σχετικού «βασιλικού όρισμού» πληρώνοντας γιά τό σκοπό αυτό 120 ρεάλια. Ή άπορία στηρίζεται στο πρωθύστερο του πράγματος δηλαδή στη λήψη τής άδειας μετά όκτώ χρόνια από τήν όλοκλήρωση τών οικοδομικών εργασιών στην έκκλησία. Μία πιθανή έξήγηση είναι ή επόμενη: όταν ή Ρώμη χορήγησε στον Σέρρα 850 ρεάλια γιά νά άντιμετωπίσει διάφορες άνάγκες τής επισκοπής του, όπως λ.χ. τήν ανακατασκευή τής έκκλησίας που επέστρεφε στη δικαιοδοσία της ύστερα από πολλά χρόνια και τόσα γεγονότα, του έδωσε εντολή νά χρησιμοποιήσει τά 50 από αυτά γιά νά άποσπάσει τήν άπαραίτητη έγκριση τών τουρκικών άρχων. Ήπειδή φαίνεται δέν κατόρθωνε νά πάρει τήν έγκριση άποφάσισε και προχώρησε στις οικοδομικές εργασίες αυθαίρετα, ενώ παράλληλα φρόντιζε και γιά τή σχετική άδεια προκειμένου νά φανεί και συνεπής στο Βατικανό γιά τά 50 ρεάλια. Όταν όμως ο ρεφενδάριος του έστειλε τό «βασιλικό όρισμό» και τό λογαριασμό τών 120 ρεαλιών γιά τά έξοδα που έκανε στις τουρκικές άρχές, ο Σέρρα δέν μπόρεσε νά τον έξοφλήσει είτε γιατί είχε μόνο 50 ρεάλια στα χέρια του γιά τό σκοπό αυτό, είτε γιατί τον πρόλαβε ο θάνατος. Ή ύποθετική αυτή σκέψη δέν έχει βέβαια ιστορική βάση.

Έν πάση περιπτώσει ο Σέρρα μέ τήν οικονομική ένίσχυση τών 850 ρεαλιών του Βατικανού προσάθησε και κατάφερε νά ίκανοποιήσει σοβαρές άνάγκες τής επισκοπής. Μία από αυτές ήταν και ή άγορά επισκοπικής κατοικίας δεξιά ακριβώς από τήν έκκλησία τών Αγίων Αναργύρων αντί ποσού 400 ρεαλιών.

¹⁴ Αθήνα 1981, σελ. 15 όπου σημειώνεται ότι ο μεγαλέμπορος Βασίλης Λογοθέτης προκειμένου νά άνεγειρεί έκκλησίες στη Σίφνο επλήρωσε μεγάλα χρηματικά ποσά στους Τούρκους «έξαγοράζοντας» τή σχετική έγκρισή τους.

14. Έγγραφο Παραρτήματος Νο 9.

Πωλητής ήταν ο έμπορος Δημήτριος πού δέχτηκε να εισπράξει άμέσως 320 ρεάλια και τὰ υπόλοιπα 80 άργότερα¹⁵. Έτσι ή επισκοπή Μήλου άπόκτησε και τό επισκοπικό της μέγαρο πού περιλάμβανε στό ισόγειο δυό δωμάτια και ένα κατάστημα μέ δεξαμενή νερού και στόν πρώτο όροφο μιά μεγάλη σάλα.

Πρέπει νά διευκρινιστεί τέλος πώς ή δαπάνη τής κτιριακής άνακατασκευής τής έκκλησίας δέν καλύφθηκε άπό τὰ 850 ρεάλια τής χορηγίας του Βατικανού, αλλά άπό τήν οικονομική ένίσχυση τών 500 ρεαλιών του βενετού ναύαρχου Μοροζίνη κατά τή μεταβίβαση τής κυριότητας του ναού στην επισκοπή Μήλου¹⁶.

III. Λοιπή κτηματική περιουσία (κινητή και άκίνητη)

Ο Άντώνιος Σέρρα φρόντισε άκόμη νά περιμαζέψει και τήν κτηματική περιουσία τής επισκοπής και στή συνέχεια νά τήν έπαυξήσει. Τά κτήματα πού βρήκε κατά τήν άφιξη του στη Μήλο ήταν ένας μεγάλος άγρός πολύ κοντά στην πόλη και ένας μικρότερος σέ μεγάλη όμως άπόσταση άπό αυτήν στη θέση «Έμποριό». Μέσα στόν πρώτο υπήρχαν και έξι άνεμόμυλοι μέ υποχρέωση καταβολής φορολογίας δεκάτης στη λατινική επισκοπή πού είχε επιβληθεί σέ παμπάλαιους χρόνους. Τά έτήσια εισοδήματά του άνέρχονταν σέ 30 περίπου σκούδα. Στόν ίδιο άγρό άνήκε και ένα άλλο τεμάχιο γης, πρós τό μέρος τών μύλων, πού είχε πουλήσει ο προκάτοχός του στόν Μαρίνο Άλιμπράντη, χωρίς όμως έπίσημο δικαιοπρακτικό έγγραφο. Ο Σέρρα έκανε προσφυγή στό τοπικό δικαστήριο και δικαιώθηκε. Είχε όμως άμφιβολία για τό τελεσίδικο τής άπόφασης γι' αυτό και κατάθεσε σέ πρόσωπο έμπιστοσύνης 230 σκούδα (100 για ένα κτίσμα πού είχε ήδη αναγερθεί εκεί και 130 για τήν άξία τής έκτασης), ώστε σέ περίπτωση επανάκρισης του ζητήματος νά είναι σέ θέση νά αγοράσει τό άγροτεμάχιο¹⁷.

Ο άγρός στό «Έμποριό» είχε έτήσιο εισόδημα 5 σκούδων

15. Σ.Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ, Προβλήματα τής Λατινικής Έκκλησίας Μήλου, στην έφημ. «ΜΗΛΟΣ» Μαΐου 1981, όπου σχετικό έγγραφο του επισκόπου Καμίλλη τής 15.6.1670. Σέ άλλη αναφορά του ίδιου έτους 1689 σημειώνεται πώς πληρώθηκαν άμέσως 300 ρεάλια και άπόμειναν για έξόφληση τὰ υπόλοιπα 100 (SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 170).

16. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 170.

17. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 170.

οικονομικής του άνεσης είναι τό γεγονός ότι φρόντισε και βρήκε μέ δική του δαπάνη²¹ κληρικούς γιά τήν τέλεση τής θείας λατρείας μέχρι νά έγκρίνει ή Προπαγάνδα τήν πρόσληψη ιερέων²². Παράλληλα όμως είχε αποκτήσει άνεση κινήσεων στίς οικονομικές του ενέργειες, πού, μέ άλλο καθεστώς, δέν θά ήταν δυνατό νά έχουν απόδοση.

IV. Τά μετά τόν θάνατο του Σέρρα.

Τήν καλή πορεία και πρόοδο τών πραγμάτων τής λατινικής επισκοπής Μήλου ήλθε νά ανακόψει ό θάνατος του Σέρρα στίς 19 Φεβρουαρίου 1664 από αποπληξία²³. "Όπως φαίνεται ό Σέρρα θά είχε προβλήματα υγείας επί πολλά χρόνια, ήδη από τό 1652. "Όπως αναφέρει σέ επιστολή του τής 30 'Απριλίου του χρόνου αυτού ό αποστολικός βικάριος Σίφνου Βαρθολομαίος Πόλλα, έπηγε στή Μήλο μετά από επίμονες παρακλήσεις του Σέρρα ό όποιος βρίσκονταν σέ πολύ δύσκολη κατάσταση «άπό βαριά και επικίνδυνη ασθένεια και έλλείπει όχι μόνο γιατρού τών σωμάτων αλλά και του πνευματικού γιατρού» τόν ήθελε γιά νά έξομολογηθεί και μεταλάβει τών άχράντων μυστηρίων μήπως και τόν εύρισκε ό θάνατος²⁴.

"Έτσι τό έργο του Σέρρα από τότε μέχρι τόν θάνατό του έχει άκόμη μεγαλύτερη αξία, άφού παρόλη τήν ασθένειά του κατάφερε νά επιτελέσει τόσα πράγματα. Τό σοβαρό πρόβλημα πού αντιμετώπιζε κατά τήν άρχιερατεία του ήταν ή έλλειψη ιερέων γιά τήν άσκηση του πνευματικού έργου και τήν τέλεση τών λειτουργιών. Γεγονός πού τόν στενοχωρούσε πολύ. Προκειμένου νά ίκανοποιήσει αυτή τήν ανάγκη παρακάλεσε μερικούς καπουτσίνους μοναχούς νά παραμείνουν στή Μήλο γιά τήν έξυπηρέτηση του καθεδρικού ναού και του 'λλου πνευματικού έργου υπό τήν καθοδήγησή του. Οί καπουτσίνοι δέχτηκαν τήν πρόταση, άργότερα όμως ίδρυσαν δικό τους μοναστήρι και εκκλησία και δήλωσαν ανεξαρτησία από τόν επίσκοπο, στόν όποιο δημιούργησαν διάφορες ανεπιθύμητες καταστάσεις και

21. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 137.

22. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 137.

23. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 139-140, όπου ως χρόνος του θανάτου του Σέρρα αναφέρεται τό 1665, αντίθετα μέ τά διαλαμβανόμενα στό δημοσιευόμενο στό Παράρτημα έγγραφο Νο 1. τού παρόντος.

24. SOCG. 187, 711^R και ύποσημείωση 11.

προβλήματα, ἀκόμη καὶ οἰκονομικά. Ὅπως ἀναφέρει σέ ἐπιστολή του ὁ διάδοχός του Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης²⁵, ὁ θάνατος τοῦ Σέρρα ἀπό ἀποπληξία προήλθε ἀπό τὴν στενοχώρια καὶ τὰ ζητήματα πού δημιουργοῦσαν οἱ καπουτσίνοι. Οἱ τελευταῖοι μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἐπισκόπου θέλησαν νά ἀναλάβουν τὴ διοίκηση τῆς ἐπισκοπῆς παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Παροναξίας ἀνάθεσε προσωρινά στὸν ἱερέα Κιμῶλου **Giorgio Rossi** καθήκοντα γενικοῦ βικαρίου μέχρι νά ἐπιληφθεῖ τοῦ ζητήματος ἡ Ρώμη. Ἐτσι δημιουργήθηκαν δυσάρεστες προστριβές μέ συνέπεια νά μειώνεται τὸ γόητρο τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας Μήλου πού μόλις πρὶν εἶχε ἀναστυλωθεῖ ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τοῦ Σέρρα.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο οἱ σύντιχοι καὶ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Μήλου μέ ἐνσφράγιση ἐπιστολή τους τῆς 27 Φεβρουαρίου 1664 ἔγραψαν στὸν πάπα Ἀλέξανδρο Ζ'²⁶ ἀναγγέλοντας τὸν θάνατο τοῦ Σέρρα καὶ ζητώντας νά τοὺς στείλει ἐπάξιο διάδοχό του γιὰ νά τοὺς διαποιμάνει²⁷. Τὸ Βατικανὸ ἔχοντας ὑπόψη τίς οἰκονομικὲς δυσχέρειες τοῦ Σέρρα καὶ τίς προσπάθειές του γιὰ τὴν ἀνόρθωση τῆς ἐπισκοπῆς, τῆς ὁποίας ἄλλωστε τὸ ἀριθμητικὸ δυναμικὸ σέ πιστοὺς ἦταν ἀσήμαντο, προβληματίστηκε ὅπως φαίνεται ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἂν θά πρέπει νά τοποθετηθεῖ στὴ Μήλο ἐπίσκοπος ἢ ἕνας ἱερέας ἱκανὸς γιὰ τὴ διοίκηση τῆς μικρῆς αὐτῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος. Ἐκλινε λοιπὸν πρὸς τὴ δευτέρη λύση καὶ ἄρχισε νά ἀναζητᾷ τὸν ἱκανὸ καὶ κατάλληλο ἱερέα. Καὶ ὡς τέτοιον πρόκρινε τὸν κανόνικο καὶ ἀρχιερατικὸ καντζελλάριο Νάξου Ἰωάννη Ἀντώνιο Καμίλλη, γιὰ τὸν ὁποῖο εἶχε καλὲς εἰδήσεις ἀκόμη καὶ προτάσεις γιὰ ἀνάδειξή του σέ ἐπίσκοπο Ἀνδρου²⁸. Ὁ διορισμὸς τοῦ Καμίλλη καὶ ἡ ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του ὡς ἀποστολικὸ βικαρίου Μήλου ἐγίνε μετὰ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1665. Ἀναλαμβάνοντας τὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας βρῆκε τὴν ἐπισκοπὴν μέ ἕνα

25. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 171.

26. Πρόκειται γιὰ τὸν Fabio Chigi ἀπὸ τὴ Σιέννα (1599-1667, πάπας ἀπὸ τὸ 1655) βλ. σχετικὰ ΠΑΝ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἱστορία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πνεύματος, τομ. IV (1976) σελ. 423.

27. Ἐγγραφο παραρτήματος Νο 1.

28. SCH, ARCHIP, 1a', 281^R ὅπου ἐπιστολὴ τοῦ ἀρθόδοξου ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρου Αὐξέντιου τῆς 3.9.1664 πρὸς τὸ Βατικανὸ συνηγορητικὸ ὑπὲρ τῆς ἀνάδειξης τοῦ Καμίλλη ὡς καθολικοῦ ἐπισκόπου Ἀνδρου.

χρέος 300 σκούδων από δάνεια του Σέρρα²⁹, ο οποίος λόγω της σοβαρότατης ασθένειάς του δεν μπόρεσε να συντάξει διαθήκη, όπου θα αναφέρονταν τόσο οι διάφορες υποχρεώσεις του όσο και τα προσωπικά περιουσιακά του στοιχεία, ώστε να είναι δυνατή ή εκκαθάριση των πραγμάτων. Έτσι ο Καμίλλης βρέθηκε σε δυσχερέστατη θέση έχοντας να ξεκαθαρίσει διάφορες περιπτώσεις και ζητήματα που έθεσαν όσοι είχαν συνεργαστεί οικονομικά με τον Σέρρα, καθώς και με τον άνεψιό του θανόντος επισκόπου, ονόματι Giuseppe Badetto από τη Χίο, ο οποίος λίγο-πολύ διεκδικούσε όλα τα περιουσιακά στοιχεία της επισκοπής Μήλου ως δήθεν ιδιόκτητα του θείου του. Ο Badetto αυτός έφτασε στη Μήλο στα 1666 με τις διεκδικήσεις του και ο Καμίλλης αναγκάστηκε να του πληρώσει 150 PEZZE «για να τον καθησυχάσει και να μην έχει άλλες απαιτήσεις από αυτήν την Έκκλησία» όπως έγραφε στον Γραμματέα της Προπαγάνδας στο Βατικανό³⁰.

Τό χρέος των 300 σκούδων δεν του αναζητήθηκε αμέσως από τους δανειστές, στους οποίους δεν επλήρωσε κεφάλαιο μέχρι το 1669 αλλά μόνο ετήσιο τόκο προς 20%.

Αυτή υπήρξε σε συντομία ή κατάσταση της επισκοπής Μήλου μετά το θάνατο του Σέρρα, δηλαδή όμοια με αυτήν που είχε παραλάβει ο μακαρίτης στα 1642, του οικονομικού αδιεξόδου. Και ακριβώς έτσι πέρασε στη δεύτερη αρχιερατεία που θα επιχειρήσουμε να ιστορήσουμε στη συνέχεια.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΜΙΛΛΗ (1668 - 1699)

I. Η ανάδειξη σε επίσκοπο

Όπως σημειώθηκε ανωτέρω ο Καμίλλης έφτασε στη Μήλο μετά τον Άπριλιο του 1665³¹ ως αποστολικός βικάριος. Τήν

29. SCH, ARCHIP, 2β, 539^{RV}, 622^R και έγγραφα Παραρτ. No 7, No 10, No 13, No 15 και No 16.

30. Σ.Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ, Προβλήματα Λατινικής Έκκλησίας Μήλου, έφημ. «ΜΗΛΟΣ», Μαΐου 1981.

31. SOCG. 271, 51^{RV}.

τοποθέτησή του είχε ήδη αναγγείλει με επιστολή της ἡ Ἁγία Προπαγάνδα. Ὁ νέος βικάριος ἐπιδόθηκε ἀμέσως μεῖ ιδιαίτερο ζήλο στό ὑπουργημά του καί μέσα σέ διάστημα μερικῶν μηνῶν ἡ δραστηριότητά του (τοῦ ἐφημερίου καί τοῦ δάσκαλου) εἶχε βαθεῖα ἐντυπωσιάσει τό χριστιανικό πλήρωμα τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλά καί τούς ὀρθοδόξους. "Ὅλοι λοιπόν οἱ κάτοικοι τῆς Μήλου ἀποφάσισαν νά γράψουν στή Ρώμη νά ἀναδείξει τόν Καμίλλη ὡς ἐπίσκοπο Μήλου, διάδοχο τοῦ Σέρρα. Ἰδιαίτερη μάλιστα ἐπιστολή ἔστειλε ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Μήλου Διονύσιος Ἀλαμάνος συστήνοντας μέ θερμά λόγια τόν Καμίλλη χαρακτηρίζοντάς τον ὡς ἄνθρωπο χρήσιμο καί γιά τό δικό του ἀκόμη ποίμνιο³².

Στό αἴτημα αὐτό τῶν κατοίκων τῆς Μήλου δέν γνωρίζουμε ἄν δόθηκε ἀπάντηση ἐγγραφή. Ὁ Καμίλλης πάντως παρέμεινε ὡς βικάριος μέχρι καί τό 1668, ἴσως γιὰ τό Βατικανό ἤθελε νά βεβαιωθεῖ γιά τίς ἱκανότητές του μιά καί αὐτός ἀντιμετώπιζε ἤδη τό οἰκονομικό πρόβλημα τῆς ἐπισκοπῆς μετά τόν πρόωρο καί αἰφνίδιο θάνατο τοῦ Σέρρα. Μέ ἐπιστολή τῆς 31 Μαρτίου 1668 ἡ Ἁγία Προπαγάνδα ἀνάθεσε στόν Καμίλλη καί τήν ἐπίβλεψη καί ἐποπτεία τῆς Σίφνου, μέσα δέ στόν ἴδιο χρόνο τοῦ ἀνακοίνωσε ὅτι ἐκλέχθηκε ἐπίσκοπος Μήλου καί τοποτηρητής Σίφνου³³. Ἡ χειροτονία του ὅμως δέν ἐγινε σύντομα, ἴσως γιὰ τό ἀπουσίαζε στήν Ἰταλία γιά δουλειές τῆς Ἐκκλησίας του ὁ μητροπολίτης Παροναξίας Βαρθολομαῖος Πόλλα³⁴. Ἔτσι παρέμεινε ὡς ἐψηφισμένος ἐπίσκοπος μέχρι καί τούς πρώτους μήνες τοῦ 1670. Στό διάστημα αὐτό οἱ ἀντίζηλοί του καί ἐπίδοξοι διάδοχοι τοῦ θρόνου τῆς ἐπισκοπῆς προσπάθησαν μέ κάθε τρόπο νά ματαιώσουν τήν προαγωγή του. Στήν ἐπιδίωξη αὐτή πρωτοστάτησε ὁ φρά Ντομίνικο Νταμπιάνο, ὁ προϊστάμενος τῶν καπουτσιῶν τῆς Μήλου, πού μέ ἐπιστολές του στήν Προπαγάνδα κατηγόρησε τόν Καμίλλη ὅτι ἐκθέτει σέ ἄμεσο κίνδυνο τή ζωή τῶν καθολικῶν καί αὐτή τήν ὑπαρξή τῆς

32. Ἐγγραφα Παραρτ. Νο 2, Νο 3.

33. Ἐγγραφο Νο 15.

34. SCH, ARCHIP. 1α, 714^{RV} ὅπου ἐπιστολή τῆς 17-1-1669 τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ναξίας ἀπό τή Βενετία (ὅπου βρισκόταν γιά δουλειές του) στήν ὁποία ἀναφέρει πῶς ὁ Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης, ἐψηφισμένος ἐπίσκοπος Μήλου, ἐπῆγε στή Σίφνο καί ἐγκατέστησε ἐφημέριο τόν δόν Ἰωάννη Μπατίστα Πατέριο κ.ἄ. πληροφορίες πού τίς ἔμαθε ἀπό Σιφνιούς πού ἔφτασαν στή Βενετία γιά νά γλυτώσουν ἀπό τούς Τούρκους.

ἐπισκοπῆς μέ τό νά βαπτίζει ἀλλόθρησκους (Τούρκους) σέ χριστιανούς³⁵ καί ζήτησε «νά τόν ἀπομακρύνουν ἀπό τή Μήλο σέ κάποια ἄλλη θέση, στήν Ἄνδρο ἢ ὁπουδήποτε ἤθελε θελήσει ὁ ἴδιος»³⁶. Ἡ Προπαγάνδα ξεκίνησε ἀνακρίσεις ἐπί τοῦ ζητήματος πρῶτα διά τοῦ ἐπισκόπου Σαντορίνης Φραντζέσκου (πού δέν μπόρεσε νά τίς διενεργήσει λόγω ἀπουσίας του στή Βενετία)³⁷ καί μετά διά τοῦ ἐπισκόπου Τήνου **Mauricio** πού ἔγραψε στή Ρώμη στίς 17 Ἰουλίου 1669 πῶς «οἱ ἀντίζηλοι τοῦ Καμίλλη τόν κατηγοροῦν γιά βαπτίσεις κλπ. μέχρι νά ἀκυρώσουν τήν ἐκλογή του ὡς ἐπισκόπου»³⁸. Ἐπίσης, ὁ console Νικολός Τζοῦκο στίς 3 Ἰουνίου 1669 ἔγραψε πῶς «οἱ κατηγορίες περί βαπτίσεων Τούρκων ἀπό τόν Καμίλλη δέν εὐσταθοῦν γιατί αὐτές εἶναι πράγμα συνηθισμένο... Οἱ ἐχθροί καί ἀντίζηλοι τόν κατηγοροῦν γιά νά μήν προαχθεῖ καί καλά θά εἶναι ἡ Ἁγία Προπαγάνδα νά μή δώσει βάση καί νά καταστήσει τόν Καμίλλη ἐπίσκοπό τους, γιατί εἶναι ἄξιος καί πρόσφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στήν τοπική ἐκκλησία»³⁹.

Μέχρι καί τήν 25 Ἀπριλίου 1670 ὁ Καμίλλης ὑπέγραψε τίς ἐπιστολές του ὡς «ἀποστολικός βικάριος», στίς 7 Ἰουλίου ὁμως τοῦ ἴδιου χρόνου ἀναφέρεται ὡς «*moderno vescovo di Milo*»⁴⁰.

II. Τά οικονομικά προβλήματα

Ὅπως ἀναφέρθηκε ἀνωτέρω ἡ οικονομική κατάσταση τῆς ἐπισκοπῆς ὅταν τοποθετήθηκε σ' αὐτήν ὡς γενικός βικάριος ὁ Καμίλλης ἦταν δυσάρεστη καί μέ ἕνα χρέος 300 ρεαλιῶν σέ ντόπιους καί τήν ὀφειλή πρός τόν ρεφενδάριο τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως πού τοῦ ἀνακοινώθηκε ἀργότερα, ὅταν ἤδη ἦταν ἐπίσκοπος Μήλου. Ὅσο κρατοῦσε ὁ βενετατουρκικός πόλεμος οἱ δανειστές δέν ἀναζήτησαν τό κεφάλαιο (γιατί γνώριζαν πῶς ὁ Καμίλλης μέ παραστάσεις στό βενετό ναύαρχο κατά τούς κατάπλους τῆς ἀρμάδας στή Μήλο θά ματαίωνε τήν

35. Σ.Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ, Βαπτίσεις Τούρκων στή Μήλο, ἔφημ. «ΜΗΛΟΣ», Νοέ. 1981 - Μάρτ. 1981.

36. SOCG. 423, 282^{RV}.

37. SOCG.423, 275^{RV}.

38. SOCG. 423, 281^{RV}.

39. SOCG. 423, 285^R. Στόν ἴδιο φάκελλο καί στή σελ. 270^R ὑπάρχει ὁμοία βεβαίωση τριῶν Χίων ἐμπόρων οἱ ὁποῖοι εἶχαν παραστεῖ μάρτυρες (ἀνάδοχοι) σέ βαπτίσεις Τούρκων.

40. Ἐγγραφο Νο 4.

πληρωμή τῶν ὀφειλῶν), ἀλλά ἔδειχναν νά ἱκανοποιοῦνται μέ τήν εἴσπραξη τοῦ ἐτήσιου τόκου του⁴¹, ἀνερχομένου σέ 20%.

Ἄλλα οἰκονομικά προβλήματα:

α) ἡ ἀφαίρεση τοῦ λαχανόκηπου πού ἔφτιαξε ὁ Σέρρα ἀπό τόν πωλητή Κων. Βεργκαμάσκο, γιατί ἡ ἀγοραπωλησία δέν εἶχε γίνει μέ δημόσιο ἔγγραφο⁴².

β) ἡ ἀφαίρεση ἑνός ἀμπελιοῦ εὐρισκόμενου στή θέση Καρνέρια πού εἶχε κληροδοτηθεῖ στήν ἐπισκοπή λίγο πρὶν πεθάνει ὁ Σέρρα ἀπό κάποιον Δαμιανό πού, λόγω τοῦ θανάτου τοῦ ἐπισκόπου, δέν κατοχυρώθηκε μέ σχετικό ἔγγραφο⁴³.

γ) ἡ μὴ ἀποπληρωμή τῶν 100 ρεαλιῶν, ὑπολοίπου τῆς ἀξίας 400 ρεαλιῶν ἐπισκοπικῆς κατοικίας, μολονότι ὁ Σέρρα εἶχε συνάψει σχετικό δάνειο, λίγο πρὶν πεθάνει, μέ τόν οἰκονόμο Σίφνου Ἀναγνώστη Ναδάλη καί ἡ προβολή ἀξιώσεως πληρωμῆς τους ἀπό τοὺς κληρονόμους τοῦ πωλητή Δημητρίου ἐμπόρου⁴⁴.

δ) ἡ ἔγερση ἀξίωσης προτίμησης ἐπὶ τοῦ οἰκίσκου τοῦ συνεχόμενου μέ τήν ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, πού εἶχε ἀγοράσει ὁ Σέρρα καί εἶχε μετατρέψει σέ ἱεροφυλάκιο, ἀπό τήν ὁμορη Ζωμίδαινα⁴⁵.

ε) ἡ ἀξίωση 50 ρεαλιῶν ἀπό συμφωνία πού εἶχε συνάψει ὁ Σέρρα μέ τοὺς κληρονόμους τοῦ πρῶην ὀρθόδοξου ἐπισκόπου Καλίη γιά ἓνα ἀγρό τοῦ ἀγίου Βερνάρδου⁴⁶.

Παράλληλα μέ τὰ ἀνωτέρω ἐμφανίσθηκαν τό 1666 στή Μῆλο καί οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποθανόντος Σέρρα ἀξιῶνοντας περίπου ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τῆς ἐπισκοπῆς Μήλου ὡς ἐπιτεύγματα καί περιουσιακά στοιχεῖα τοῦ θείου τους⁴⁷.

Μέ ἄλλα λόγια τὰ οἰκονομικά τῆς ἐπισκοπῆς δέν ἦταν καθόλου ρόδινα καί ὁ Καμίλλης εἶχε νά διεξαγάγει ἓνα δύσκολο ἀγῶνα ἐναντίον πολλῶν πού, μέ τόν θάνατο τοῦ Σέρρα καί τήν ἀναστάτωση πού ἀκολούθησε, θεώρησαν πῶς βρῆκαν τήν εὐκαιρία νά διεκδικήσουν περιουσιακά στοιχεῖα εἴτε μέ καταπατήσεις εἴτε μέ πληρωμένες ἀποφάσεις τοῦ καδῆ. Σέ ἐπιστολή τῆς

41. Ἐγγραφο Νο 13 καί Νο 16.

42. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 171.

43. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 172.

44. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 172.

45. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 173.

46. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 173.

47. Σ.Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ, Βαπτίσεις Τούρκων στή Μῆλο κλπ.

4 Δεκεμβρίου 1670 «οί κυβερνήται καί επίτροποι τῆς νήσου Μήλου» ἔγραφαν στήν Ἁγία Προπαγάνδα γιά τίς προσπάθειες τοῦ Καμίλλη νά διατηρήσει τήν περιουσία τῆς ἐπισκοπῆς: «καί ὑποφέρει καθ' ἑκάστην ἀβάστακτα βάρητα καί ἀνυπόφερταις ἐξοδαίς διά στερέωσιν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ...»⁴⁸, ὁ ἴδιος δέ σέ ἐπιστολή του τῆς 7 Μαΐου 1672 σημείωνε: «Τίς δυστυχίες, τήν ἀνάγκη καί τά χρέη πού βρῆκα στή φτωγή Ἐκκλησία τῆς Μήλου, ὅπως καί τίς ἀνάγκες ἐκείνης τῆς Σίφνου, μέ διάφορες ἐπιστολές μου ἔχω περιγράψει στίς σεβασμιότητές σας...»⁴⁹, χωρίς ὁμως τό Βατικανό νά δίνει ἀπάντηση στίς ἐπιστολές του. Γιαντό σημείωνε στήν ἴδια ἐπιστολή τοῦ 1670: «Μέ ἄκρα ὑπομονή προσμένω παρηγοριά ἀπό τήν πρόνοια τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας ὥστε νά ἀπαλλαγῶ ἀπό τά χρέη καί νά ἐπιδοθῶ στό καθαντό πνευματικό ἔργο μου καί τήν προσφορά ὑπηρεσιῶν στίς ἀνωτέρω δύο Ἐκκλησίες» τῆς Μήλου καί τῆς Σίφνου.

III. Ἐνέργειες τοῦ Καμίλλη

Ὁ Καμίλλης, μπροστά στά μεγάλα αὐτά προβλήματα πού βρῆκε κατά τήν ἄφιξή του στή Μήλο, φαίνεται πώς δέν πτοήθηκε. Ἀντίθετα προῆλθε σέ σύντονες ἐνέργειες γιά νά διασφαλίσει τά περιουσιακά τῆς ἐπισκοπῆς. Ἔτσι:

α) ἐκίνησε ἀγωγή κατά τοῦ Bergamasco πού εἶχε ξαναπάρει στήν κυριότητά του τόν λαχανόκηπο καί κατάφερε, πληρώνοντας 100 πιάστρα, νά ἐπιστραφεῖ στήν ἐπισκοπή⁵⁰. (Μετά τόν τερματισμό τοῦ βενετοτουρκικοῦ πολέμου στά 1669 ὁ Bergamasco αὐτός ξαναπῆρε στήν κυριότητά του τό λαχανόκηπο, ἀλλά ὁ Καμίλλης τοῦ τόν ξαναπῆρε ὅταν ξανάρχισε στά 1684 ἄλλος πόλεμος μεταξύ Βενετῶν καί Τούρκων).

β) ἐπίσης γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀμπελιοῦ στή θέση Καρνέρια ἔκανε ἄλλη δίκη ἐναντίον ἐνός ἀνεπιού τοῦ κληροδότη Δαμιανοῦ καί τήν ἐκέρδισε πληρώνοντας 50 ρεάλια⁵¹.

γ) γιά τά ὑπόλοιπα τῶν 100 ρεαλιῶν ἀπό τήν ἀγορά τῆς ἐπισκοπικῆς κατοικίας, ἐπειδή ὑπῆρχε σχετική ἀπόφαση καταβολῆς τους τοῦ καπετάν πασά, φρόντισε γιά τήν πληρωμή τους καί τήν ἔκδοση κατοχυρωτικοῦ χοτζετιοῦ⁵²

δ) κατά τόν ἴδιο τρόπο κατοχύρωσε ὑπέρ τῆς ἐπισκοπῆς μέ

48. Ἔγγραφο Νο 6.

49. Ἔγγραφο Νο12.

δικαστική απόφαση του Καδῆ του συνεχόμενου στην ἐκκλησία οικόσκου, πού χαρακτηρίστηκε βακούφιο, μέ τήν καταβολή ὄμως 30 ρεαλιῶν γιά τή δικαστική δαπάνη⁵³.

ε) ἐνεργοποίησε τή συμφωνία μεταξύ τῶν κληρονόμων τοῦ Καλίλη καί τοῦ ἐπισκόπου Σέρρα πληρώνοντας τά 50 ρεάλια τῆς συμφωνίας γιά τήν παραίτηση τῶν διεκδικητῶν καί ὑπόγραψε στίς 10 Μαΐου 1666 ἀπόδειξη 150 ρεαλιῶν ἰσάξιας ποσότητας μυλοπετρῶν συμπεριλαμβανομένης καί τῆς μεταφορᾶς τους μέχρι τή Σμύρνη ὑπέρ τῶν κληρονόμων τοῦ Σέρρα προκειμένου νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς ἀπαιτήσεις τους⁵⁴. "Ὅλες φυσικά οἱ ἐνέργειες αὐτές συντέλεσαν στήν περιφρούρηση καί κατοχύρωση τῆς περιουσίας τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλά καί στήν οἰκονομική ἐπιβάρυνση τοῦ Καμίλλη πού δέν εἶχε προσωπική χρηματική ἄνεση. Πίστευε ὄμως πῶς ἂν δέν ἐνεργοῦσε ἐξαρχῆς μέ τόν τρόπο αὐτό ἀργότερα θά εἶχε χαμένο τό παιχνίδι. Γι' αὐτό καί δανείστηκε χρήματα ἀπό διαφόρους χωρίς προηγουμένως νά ἔχει πάρει τήν ἔγκριση τῆς Ρώμης. Σέ ἐπιστολή του τῆς 20 Νοεμβρίου 1670 πρός τήν Ἁγία Προπαγάνδα σημείωνε: «... ἀλλά ἂν ἄφηνα νά χαθοῦν στήν πρώτη ἐπίμονη ζήτηση αὐτά τά ἐλάχιστα κτήματα πού ἔχουμε, δέν θά ἦταν δυνατόν ὕστερα νά τά ἀποκτήσουμε ἀκόμη καί μέ τή συμπαράσταση τῶν πρεσβευτῶν καί μέ τά διπλά ἔξοδα καί θά ἔπρεπε νά πῆγαινα στήν ΚΠολη ἴσως καί χωρίς ἀποτέλεσμα» Σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ἴδιας ἐπιστολῆς ἔγραφε: «... καί εἶναι ἀλήθεια πῶς δέν εἶχα αὐτά τά χρήματα, γι' αὐτό καί ἔπρεπε νά τά δανειστῶ ἂν ἤθελα νά μὴ χάσω τήν περιουσία τῆς ἐκκλησίας γι' αὐτό καί τά δανείστηκα καί πρέπει νά τά πληρώσω μέ τόκο 20% κατά τή συνήθεια ἐδῶ τῶν Ἑλλήνων, πράγμα πού ἂν δέν ἔκανα δέν θά ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νά διατηρηθοῦν ὅσα ἔχουν ἀποκτηθεῖ»⁵⁵.

Παράλληλα ζήτησε τή συμπαράσταση, οἰκονομική καί ἠθική τοῦ Βατικανοῦ, τόσο γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν χρεῶν πού εἶχε δημιουργήσει, ὅσο καί γιά τήν προστασία τῆς ἐπισκοπῆς ἀπό τοὺς ἄρπαγες μέ μεσολάβηση τῆς Ρώμης στό Γάλλο πρεσβευτή καί τόν Βενετό βαΐολο ΚΠόλεως⁵⁶, πράγμα πού ἡ Ρώμη ἔκανε ἀμέσως⁵⁷. Ἐπίσης «μέ μεγάλο φόβο καί κόπο» γράφει

53-54. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 172-173.

55. Ἐγγραφο Νο 5.

56. Ἐγγραφο Νο 4.

57. Ἐγγραφο Νο 5.

στήν άνωτέρω επιστολή του «έπηγα στην *Candia* όταν ήταν εκεί ο μεγάλος Βεζύρης και απέσπασα ένα Έμίρ, δηλαδή βασιλικό όρισμό, σύμφωνα με τον όποιο άπαγορεύεται οποιαδήποτε ενόχληση της Έκκλησίας μου».

Στά 1670, επίσκοπος πλέον της Μήλου, διεξήγαγε αριθμό δικών σε τοπικά ή άνωτερα τουρκικά δικαστήρια (άπό τον προηγούμενο χρόνο είχε τελειώσει ο βενετοτουρκικός πόλεμος και κυρίαρχος των νησιών ήταν ο Σουλτάνος) «ξοδεύοντας πολλά χρήματα» προκειμένου να όριστικοποιήσει την κυριότητα της επισκοπής στα κτήματα που διεκδικούσαν τρίτοι και να άπαλλαγεί άπό αυτούς. Ειδήσεις για οικονομική συμπαράσταση του Βατικανού προς τον Καμίλλη για την άντιμετώπιση των έξαιρετικών αυτών έξόδων του δέν έχουμε. Δηλαδή, ένω ο προκάτοχός του έτυχε τέτοιας συμπαράστασης (850 ρεάλια άπό τό Βατικανό και 500 άπό τον βενετό ναύαρχο) ο Καμίλλης διεξήγαγε τον οικονομικό άγώνα του με τά άσήμαντα εισοδήματα της επισκοπής και, κυρίως, με σοβαρούς δανεισμούς. Γι' αυτούς τους δεύτερους ιδιαίτερα του άποδόθηκε ο χαρακτηρισμός του κακού οικονομολόγου⁵⁸, πράγμα που δέν είναι σωστό, άφου παράλληλα δέν αξιολογήθηκαν και τά πραγματικά περιστατικά που αυτός άντιμετώπισε και τά όποια ύπήρξαν βασικά δύο:

α) τό χρέος του προκατόχου του που κληρονόμησε αυτός και οι άξιώσεις, τόσο των συγγενών του Σέρρα, όσο και των τρίτων επί της κτηματικής περιουσίας της επισκοπής και β) ή μείωση των εκκλησιαστικών εισοδημάτων άπό ιεροπραξίες έξαιτίας ενός άθέμιτου άνταγωνισμού ή και πολεμικής άκόμη των καπουτσίνων πατέρων.

Ο Καμίλλης βρέθηκε στη δυσχερή θέση ή να έγκαταλείψει την περιουσία στη διάθεση των άρπάγων και διεκδικητών της έλλείψει χρημάτων ή να άγωνιστεί για τή διατηρησή της δανειζόμενος χρήματα έλπίζοντας στην έξόφλησή τους. Και διάλεξε τή δεύτερη λύση και την έφάρμοσε σε τρόπο ώστε στα 1670 γράφοντας στη Ρώμη να μπορεί να τή διαβεβαιώνει «πώς ή κατάσταση που ύπήρξε της έγκατάλειψης της εκκλησίας των σπιτιών και κτημάτων βρίσκεται πλέον όσο πιο μακριά μπορούσε να γίνει»⁵⁹. Παράλληλα όμως άρχισε και μία έντονη άλληλογραφία

58. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 77.

59. Έγγραφο No 5.

μέ τούς προϊσταμένους του νά τόν συντρέξουν στό ξεπλήρωμα τῶν ὑποχρεώσεων του «για νά μὴν τόν κλείσουν σέ κάποια φυλακή, ὅπως ἔγινε μέ τόν Ἑλληνα ἐπίσκοπο γιά ὁμοια χρέη»⁶⁰. Γιά τή διεκτραγώδηση τῶν δεινῶν του στή Ρώμη ἐπιστράτευσε τόσο τούς δημογέροντες τῆς Μήλου, ὅσο καί τρίτα ἀξιόλογα πρόσωπα, ὅπως τόν ἠγούμενο τοῦ ἀγιοταφίτικου μοναστηριοῦ Λαυρέντιο καί τόν Κόνσολο Νικολό Τζοῦκο⁶¹ πού ἔγραψαν σχετικές ἐπιστολές.

Ἐνα ἄλλο σοβαρότατο ζήτημα πού πληροφοροῦμαστε ἀπό ἐπιστολές τοῦ Καμίλλη ὑπῆρξε καί ἡ μείωση τῶν εἰσπράξεων ἀπό ἱεουργίες πού προῆλθε ἀπό τούς ἐγκατεστημένους στή Μῆλο μοναχούς καπουτσίνους. Οἱ τελευταῖοι θεωροῦσαν τελείως ἀνεξάρτητους τούς ἑαυτούς τους καί ἀδιαφορώντας ἀκόμη καί γιά τό ἐκκλησιαστικό τυπικό ἔκαναν ἱεροπραξίες ὅπουδήποτε καί ἐπάνω στά καταπλέοντα στό λιμάνι χριστιανικά πλοῖα, πολεμικά ἢ πειρατικά, εἰσπράττοντας φυσικά αὐτοί τά «τυχερά».

Ὁ Καμίλλης μέ ἐπιστολή του τῆς 29.8.1671 περιέγραψε τήν κατάσταση στή Ρώμη ζητώντας τῆς «νά ἐκδώσει διαταγή μέ κατάλληλο τρόπο γιατί διαφορετικά αὐτοί οἱ καπουτσῖνοι δέν πρόκειται νά ὑπακούσουν οὔτε στίς διαταγές σας ἰσχυριζόμενοι ἀλαζονικά ὅτι αὐτοί εἶναι ἱεραπόστολοι τοῦ Βασιλέα τῆς Γαλλίας»⁶². Παρακάλεσε δέ νά μὴ γίνει γνωστό ὅτι αὐτός τούς κατήγγειλε στήν Ἁγία Προπαγάνδα γιατί «θά μοῦ κηρύξουν πόλεμο μέχρι θανάτου καί δέν θά ἡσυχάσουν ἂν δέν πάρουν ἐκδίκηση»

Οἱ καπουτσῖνοι ὑπῆρξαν ἕνα μόνιμο πρόβλημα γιά τόν Καμίλλη σέ ὅλη τήν διάρκεια τῆς ἀρχιερατείας του. Σέ ἐπιστολή του τῆς 28.10.1684 ἔγραφε: «Ἐπέστρεψαν ἐδῶ οἱ πατέρες καπουτσῖνοι γιά νά ἐπανεγκατασταθοῦν, χωρίς ὅμως ἄδεια τῶν Τούρκων, τήν ὁποία ἐλπίζουν πώς θά πάρουν ὅπως καί τήν ἄλλη φορά... Καταπάτησαν μιά ἀποθήκη, τήν τακτοποίησαν μέ τόν τρόπο τους, τοποθέτησαν ἀμέσως μιά καμπάνα καί κάνουν λειτουργίες καί δημιουργοῦν τώρα πάλι καί θά δημιουργήσουν ὅπως πρὶν τίς ἴδιες ζημιές πού τόσες καί τόσες φορές σᾶς ἔχω ἀναφέρει στό παρελθόν»⁶³. Ἄλλά καί δέκα χρόνια ἀργότερα, τήν 1.6.1695 ἔγραφε: «Περιμένω μέ μεγάλη ἀνυπομονησία τίς ἀπαντήσεις σας σχετικά μέ τόν

60. Ἐγγραφο Νο 5.

61. Ἐγγραφο Νο 7 καί 8.

62. Ἐγγραφο Νο 10.

63. SCH. ARCHIP. 5, 20^ν.

άσπασμό του εὐαγγελίου πού ἀξιώνει ὁ ἐδῶ γαλλικός πρόξενος καί τήν ἀπαγγελία τοῦ μεγαλυνάριου τοῦ Γάλλου βασιλέα κατά τή λειτουργία καί ἐσπερινές ἀκολουθίες. Πρὶν ἓνα περίπου χρόνο ἔχω ἀναφέρει σχετικά στήν Ἁγία Προπαγάνδα πώς ἀνέκυψε αὐτό τό σχίσμα καί ὁ εἰρημένος Πρόξενος καί οἱ γάλλοι ὑπήκοοι δέν ξαναπάτησαν στὸν καθεδρικό ναὸ ὑποκινούμενοι ἀπὸ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς πατέρες καπουτσίνους...»⁶⁴.

IV. Τὰ ἔσοδα.

Τὰ ἔσοδα τῆς ἐπισκοπῆς ἦταν πολὺ μικρά ιδιαίτερα σέ σύγκριση μέ τίς ὑποχρεώσεις πού εἶχαν ἀναληφθεῖ. Σέ ἐπιστολή του τῆς 20.3.1674 ὁ Καμίλλης τὰ ἀναβιβάζει σέ 50 σκούδα τό χρόνο κατά ἀνώτατο ὄριο⁶⁵. Μέ τήν ἀνάθεση στά 1668 στὸν Καμίλλη καί τῆς ἐποπτείας τῆς νήσου Σίφνου ὁ τελευταῖος εἶχε λογαριάσει πώς στά ἔσοδα ἔπρεπε νά ὑπολογίζει καί 25 σκούδα πού χορηγοῦσε ἐτησίως ἡ Προπαγάνδα γιά τήν ἐκκλησία Σίφνου, «ὅταν ὅμως μοῦ ἀνετέθη ἡ φροντίδα τῆς σταμάτησαν νά ἀποστέλλονται αὐτά τὰ χρήματα» ἔγραψε στήν ἴδια ἐπιστολή. Καί ἀκόμη πώς καί τὰ κτήματα Σίφνου «ἄλλα ἔχουν καταπατηθεῖ ἢ καταστραφεῖ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ἐνῶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νάξου (πού εἶχε διατελέσει βικάριος Σίφνου) κατακρατεῖ ὅλα τὰ ἀποδεικτικά ἔγγραφα καί ἀπὸ πείσμα δέν μοῦ τὰ παραδίδει γιά νά μὴν μπορέσω νά τὰ διεκδικήσω»⁶⁶.

Ἐναφορικά μέ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας Σίφνου ἀπὸ τὰ λίγα κτήματά της ὁ Καμίλλης θεωροῦσε πώς ἦταν στήν ἀπόλυτη διαχείρισή του. Ἐγραψε σέ ἐπιστολή του τῆς 27.6.1678: «... πιστεύω καί ἔχω τή βεβαιότητα πώς ἔχω ὅλη τή διοίκηση σ' αὐτή τήν Ἐκκλησία, ὅσην ἀκριβῶς, ἔχω καί σ' αὐτήν τῆς Μήλου... γιατί ὄντας ἀνεπαρκῆ τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς γιά νά συντηρηθῶ, βοηθοῦμαι ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς Σίφνου ὑποθέτοντας πώς ἔτσι μοῦ τὰ παραχώρησε ἡ Διοίκηση γιά νά μπορέσω νά βοηθήσω τή φτώχεια

64. SCH. ARCHIP. 6, 419^R καί ἄλλη ἐπιστολή τῆς 20-11-1695 γιά τό ἴδιο ζήτημα στή σελ. 464 καθὼς καί τρίτη στίς σελ. 571^R-572^R.

65. Ἐγγραφο No 13.

66. SCH. ARCHIP. 2A, 571^R-572^R ὅπου ἐπιστολή τοῦ Καμίλλη τῆς 15-9-1674 ἀπὸ τὴν ὁποία προκύπτει ὅτι δέν εἶχε καλές σχέσεις μέ τὸν μητροπολίτη Νάξου ἀφοῦ μάλιστα σημείωνε ὅτι ὁ Νάξου «δέν θέλει νά μέ βλέπει ζωντανό». Σχετικά στοιχεῖα μέ τό ζήτημα αὐτό καί SC. ARCHIP. 2A 591^{RV}.

της. Ούτε θά είχα αναδεχθεί αυτή την Έκκλησία, εάν δέν μου παρεχωρείτο καί εκείνη της Σίφνου, αφού ύπηρετώντας ως βικάριος τρία-τέσσερα χρόνια πρίν μου τήν ύποσχεθείτε εγνώριζα πώς μόνη αυτή δέν έπαρκοϋσε ούτε γιά τό φαγητό μου...» Έξηγοϋσε, άκόμη πώς από τά εισοδήματα Σίφνου, διαθέτοντας ένα μέρος τους βρίσκει ιερέα κατάλληλο γιά τήν έξυπηρέτηση τών αναγκών της «καί μέ τό άλλο ύπόλοιπό πού κρατώ πλέον του έδω εισοδήματος διατηρώ έναν εφημέριο καί έναν κληρικό πού συμπαρίστανται στή λειτουργία», του καθεδρικού ναού της Μήλου, αλλά «τελικά όλα μαζί έπαρκοϋν γιά σύντομο χρονικό διάστημα καί πού ονομάζονται φασόλια, κριθάρι, λάχανα κολοκύθια»⁶⁷, δηλαδή γιά τήν ίκανοποίηση μέρους τών έξόδων της ετήσιας διατροφής. Άκόμη στήν άγανάκτησή του από τή δυσάρεστη οικονομική θέση στήν όποία είχε περιέλθει ζητούσε νά του παρασχεθεί ή άδεια νά παρουσιαστεί στους προϊσταμένους του στή Ρώμη «... γιά νά περιγράψει από κοντά τή δυστυχία, τίς ελλείψεις πού από πολλά χρόνια τόν έκαναν νά υποφέρει χωρίς καμμία συνδρομή ούτε άκόμη καί άπάντηση επί τών πνευματικών ζητημάτων καθώς καί τών έγκόσμιων τών Έκκλησιών του Σίφνου καί Μήλου καθώς καί της Κιμώλου» διαφορετικά «μή μπορώντας πλέον νά υποφέρει τά βάσανα, σκέπτονταν νά έγκαταλείψει τά πάντα καί νά φύγει από εκεί»⁶⁸.

Μέχρι καί τόν Οκτώβριο του 1679 ή Ρώμη δέν συμπαραστάθηκε στον Καμίλλη οικονομικά γιατί θεωρούσε πώς ή επισκοπή Μήλου ήταν από τίς καλύτερες του Άρχιεπαύγου, όπως τόν πληροφόρησε διά του όρθοδόξου άρχιεπισκόπου Δέβρης Όνούφριου. Μέ έπιστολή του της 25 Οκτωβρίου ό Καμίλλης άντέκρουσε τήν Άγία Προπαγάνδα τονίζοντας πώς «αν αυτή τήν πληροφορία τήν έχει από τήν εκθεση του μοναχίου Σεμπασιάνι, επισκόπου di Città di Castello, είναι βέβαια άληθινή... γιατί είχε διακριβώσει πώς ή Έκκλησία είχε δεκάδες άγρους καί χωράφια καί κτήματα μέ πλούσια εισοδήματα. Μά εκτοτε τά πράγματα έχουν διαφοροποιηθεί σημαντικά, καίτοι κατά τή διάρκεια του πολέμου μέ τους Βενετούς ή Έκκλησία ήταν προφυλαγμένη, προστατευμένη καί μέ εισοδήματα. Όμως μέ τόν έρχομό τών Τούρκων όχι μόνο χάσαμε όσα οι Βενετσιάνοι μάς είχαν προσφέρει, αλλά καί μέ τίς δίκες καί τίς φιλονικίες τών ελλήνων χάθηκε ή περιουσία καί τά εισοδήματα καί

67. Έγγραφο Νο 15.

68. Έγγραφο Νο 13.

δέν ἔκανα μικρόν ἀγώνα γιά νά διατηρήσω τά σπίτια, ἕνα χωράφι καί ἕνα ἀμπέλι, μέ τή δύναμη τῶν χρημάτων, τά ὁποῖα μοῦ δίνουν τή διατροφή τοῦ μισοῦ χρόνου πολύ δύσκολα»⁶⁹.

Στά 1691 ἐξέθεσε τή δύσκολη οἰκονομική κατάσταση τῆς ἐπισκοπῆς στό βενετό ναύαρχο Domenico Mocenigo, ὁ ὁποῖος ἀποφάσισε νά ἐνισχύσει τά οἰκονομικά τοῦ Καμίλλη. Μέ διάταγμά του τῆς 28 Νοεμβρίου διέταξε τή διαγραφή ὄλων τῶν χρεῶν του καί τή φορολογική του ἀπαλλαγή καί ἀκόμη ὄρισε «πώς οἱ δημογέροντες τοῦ νησιοῦ ἔχουν ὑποχρέωση νά ἐνισχύσουν τόν σεβασμιώτατο μέ ἑκατόν πενήντα ρεάλια ἑτησίως, προκειμένου νά γίνει δυνατή ἡ συντήρηση δύο ἱερέων καί ἄλλων κληρικῶν, χωρίς ποτέ νά παραλείψουν τά ρητῶς καί μέ ἀκρίβεια ἐπιτασσόμενα ἢ νά τολμήσουν νά τά παραποιήσουν ἢ νά προβάλλουν ὁποιαδήποτε ἀντίρρηση ὥστε τό ἀνωτέρω ποσό νά ἀποτελέσει ἐκκλησιαστικό εἰσόδημα γιά τήν ἐξάλειψη τοῦ χρέους πρὸς αὐτούς»⁷⁰.

Ἐπειδὴ ὁμως τό διάταγμα αὐτό δημιούργησε μεγάλο θόρυβο στή Μῆλο καί παράπονα ὁ ναύαρχος ἀνέστειλε προσωρινά τήν ἰσχύ του. Ἐτσι ὁ Καμίλλης ἔχασε μιὰ σπουδαία εὐκαιρία ἐσόδων καί οἰκονομικῆς ἀνακούφισης. Μέ ἐπιστολή του τῆς 4 Ἀπριλίου 1692 ἔστειλε ἀντίγραφο τοῦ διατάγματος καί τοῦ ἀκυρωτικοῦ τοῦ Mocenigo στήν Προπαγάνδα παρακαλώντας τήν νά στείλει τό πρῶτο στόν νούντσιο τῆς Βενετίας γιά νά φροντίσει νά ἐπικυρωθεῖ ἀπό τή σύγκλητο τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ὥστε οἱ δημογέροντες Μήλου νά ἀναγκασθοῦν νά τό τηρήσουν⁷¹. Φαίνεται ὁμως πῶς τό αἴτημά του δέν βρῆκε ἀπήχηση γιατί δέν ἔχουμε ἄλλη εἶδηση γιά τό ζήτημα αὐτό.

Ἄλλο τρόπο πορισμοῦ ἐσόδων εἶχε βρεῖ ὁ Καμίλλης τόν ἐνεχυριασμό κινητῶν πραγμάτων τῆς ἐπισκοπῆς γιά μικροδάνεια (ἐνεχυρίασε τό ἐγκόλπιο του, τή μίτρα του κ.ἄ.)⁷² ἢ ἀκινήτων γιά μεγαλύτερα δάνεια⁷³. Τήν ἐξόφλησή τους πραγματοποιοῦσε ἀπό ἄλλους δανεισμούς μέ τήν ἐλπίδα ὅτι κάποτε θά κατάφερνε νά φέρι σέ καλό δρόμο τά οἰκονομικά τῆς ἐπισκοπῆς, πράγμα ὁμως πολύ δύσκολο ἀφοῦ τό καθένα δάνειο εἶχε καί

69. Ἐγγραφο Νο 16.

70. Ἐγγραφο Νο 17.

71. SCH. ARCHIP, 6, 207^{Rv}.

72. ΜΑΡΚΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ. Αἱ μικραὶ καθολικαὶ κοινότητες τῶν Κυκλάδων κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ ΙΗ αἰ. στήν «Ἐπετηρ. Ἐταιρ. Κυκλαδ. Μελετῶν», ἐν Ἀθῆναις 1978, τόμ. Ι, σελ. 280.

73. Ἐγγραφο Νο 20 καί συνημμένα δύο ὁμόλογα ἔτους 1696.

ἐπιβαρύνσεις ἀπό τόκους μέχρι καί 20% ἐτησίως⁷⁴. Τέτοια δάνεια δέν ἔπαψε νά συνάπτει μέχρι περίπου καί τοῦ θανάτου του, διαφορετικά δέν θά εἶχε οὔτε καί αὐτά τὰ ἔξοδα διατροφῆς του. Ὁ Γάλλος πρόξενος Σίφνου Κάρολος Γκιών μέ ἐπιστολή του τῆς 8 Ἰουλίου 1694 πρὸς τὸ Βατικανὸν τὸν κατηγόρησε πῶς «ἀπό ἐδῶ καί δύο χρόνια, φρόντισε μέ νόμιμο τρόπο νά ἰδιοποιηθῆι τὰ ἱερά ἀντικείμενα, τὰ ἀσημικά καί τὰ εἰσοδήματα πού κάθε χρόνο συγκεντρώνει χάρη τῆς ἐκκλησίας» Σίφνου καί διαδήλωσε τὴν ἀνησυχία του, πῶς «γιά τὴν προχωρημένη ἡλικία του καί ἀκαταλληλότητα (ὑποφέρει καί ἀπό τὴν ἀσθένεια τῆς πέτρας) δέν μένει ἄλλο παρά μέ τὸ σύντομο θάνατο καί τὴν ἀπουσία του νά ἀπωλεσθοῦν τὰ πάντα σέ ζημία αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ἐκκλησίας»⁷⁵.

Δηλαδή ὁ Καμίλλης σέ ὄλη τὴ διάρκεια τῆς ἀρχιερατείας του ὑπέφερε οἰκονομικά καί προσπαθοῦσε μέ διάφορους τρόπους καί κυρίως μέ δανεισμούς νά ἀνταπεξέρχεται στὰ ἔξοδά του, τόσο αὐτῆς τῆς διατροφῆς του, ὅσο καί τῶν ὑποχρεώσεων του ἀπό φορολογίες, διατήρηση κληρικῶν στή Σίφνο-Μῆλο γιά τὴν ἄσκηση τῆς λατρείας καί τοῦ πνευματικοῦ ἔργου, καταβολές τόκων τῶν δανείων του κ.ἄ.

Ἔτσι μέ ἀδιάκοπες ἀναφορές στοὺς προΐσταμένους του ἔγραφε μέ πικρία πῶς «... ὁποιοσδήποτε ἄλλος ἐπίσκοπος δέν θά μπορούσε νά ὑπομείνει τόσα χρόνια, καί νά πληρώνει ἀκόμη φόρο στὸν Τοῦρκο, ὅταν ἔχει χάσει τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποια ἡμέρα θά τὸν συντρέξει ἡ Ἁγία Προπαγάνδα καί θά τὸν ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ χρέη»⁷⁶, «... δέν εἶδα ποτέ καμμιά βοήθεια γιά νά ἀνακουφιστῶ ἀπὸ τὰ μεγάλα χρέη καί νά ὑπηρετήσω τίς ἐκκλησίες μου μέ νηφάλιο πνεῦμα»⁷⁷ καί ἀκόμη ὅτι ἔδωσε «πολλές φορές ταπεινὴ ἀναφορά στὴν Ἁγία Προπαγάνδα καί ἐπίσημες ἀποδείξεις στὸν ἀρχιεπίσκοπο Τήνου, τελευταῖο ἀποστολικὸ ἐπισκέπη, καί ἔλλιξε σέ κάποια συνδρομή...» μιά καί αὐτὸς ἀδυνατοῦσε «πλέον νά ἀναφέρεται καί νά προκαλεῖ ἀνία.. μέ τίς ἐπιστολές του στίς σεβασμιότητές τους»⁷⁸.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα στὸ παράρτημα καί ἄλλα πού ἔχουμε ὑπόψη, ὁ Καμίλλης δέν ἔτυχε ποτέ οἰκονομικῆς συνδρομῆς τοῦ Βατικανοῦ, γι' αὐτὸ ἡ μόνη λύση πού τοῦ ἔμενε ἦταν νά ἐξευρίσκει ἔσοδα μέ δάνεια γιὰτὶ δέν

74. Ἐγγραφο Νο 16.

75. Ἐγγραφο Νο 18.

76. Ἐγγραφο Νο 15.

77. Ἐγγραφο Νο 13.

78. Ἐγγραφο Νο 16.

μπορούσε νά διανοηθεί πώς ήταν «δυνατό νά ἔλθει κάποια ἡμέρα νά χαθεῖ ἡ ἐπισκοπή»⁷⁹. Ὁ μέγας του δέ καὶ μὸς ἦταν πὼς δὲν μπορούσε νά τελέσει μεγαλοπρεπεῖς ἀκολουθίες μιά καὶ δὲν εἶχε τὴ δύναμη νά διατηρεῖ ἱερεῖς, ἀντίθετα μὲ τὸν ἔλληνα ἐπίσκοπο «πού ἔχει ἑκατὸ ἱερεῖς καὶ καλογήρους πού τὸν ἀκολουθοῦν στίς ἐξόδους του»⁸⁰.

V. Τὰ δάνεια καὶ οἱ πληρωμές

Τὸ ζήτημα τῶν πληρωμῶν εἶναι συνυφασμένο μὲ αὐτὸ τῶν δανείων, ἀφοῦ τὸ δεύτερο δημιουργήθηκε ἐξαιτίας τῶν ἀπαιτήσεων κατὰ τῆς ἐπισκοπῆς. Προκειμένου λοιπὸν ὁ Καμίλλης νά τακτοποιήσει μία-μία τίς ἀξιώσεις πού ἐμφανίζονταν συνομολογοῦσε σχετικά δάνεια μὲ διαφόρους δανειστὲς τῆς Μήλου, Σίφνου καὶ Κιμάλου.

Ἔτσι γνωρίζουμε πὼς:

(α) γιὰ νά ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ Σέρρα πού ἀξίωσαν κινητὰ καὶ ἀκίνητα περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς ἐπισκοπῆς, συμφώνησε μαζί τους νά στείλει γιὰ λογαριασμό τους στὴ Σμύρνη ἓνα φόρτωμα μυλόπετρες ἀξίας 150 ρεαλιῶν ὑπογράφοντας στίς 10 Μαΐου 1666 σχετικὸ ἀποδεικτικὸ. Γιὰ νά ἀγοράσει τίς μυλόπετρες δανείστηκε τὰ 150 ρεάλια ἀπὸ τὸν πρόξενο *Nicolo Zucco*⁸¹.

(β) γιὰ τὸ ἀνεξόφλητο ὑπόλοιπο 100 ρεαλιῶν τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου, γιὰ τὴν πληρωμὴ τοῦ ὁποιοῦ οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποθανόντος πωλητῆ εἶχαν φροντίσει γιὰ τὴν ἔκδοση ἀπόφασης τοῦ καδῆ, δανείστηκε ἰσόποσα στὰ 1667 ἀπὸ τὸν οἰκονόμο Σίφνου Ἐναγνώστη Ναδάλη καὶ προῆλθε στὴν καταβολὴ του παίρνοντας στὸ χέρι του χοτζέτι τοῦ καδῆ πού κατοχύρωνε ὀριστικὰ τὸ οἶκημα στὴν κυριότητα τῆς ἐπισκοπῆς⁸².

(γ) γιὰ τὴν πληρωμὴ ὀφειλόμενου φόρου (χαρατσιοῦ) προηγούμενων χρόνων δανείστηκε, πρὶν ἀπὸ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1670,

79. Ἐγγραφο Νο 14.

80. SCH. ARCHIP. 2A', 79^{RV}.

81. Ἐγγραφο Νο 8.

82. Ἐγγραφο Νο 21 τὸ ὁποῖο εἶναι ἐπιστολὴ τῆς 8 Ἰουλίου 1709 τοῦ φρά Ἰωάννη Μελισσουργοῦ, βικάριου Μήλου, πού μας δίνει τὴ σχετικὴ εἶδηση. Σὲ ἄλλη ὁμοῦ ἐπιστολὴ τοῦ ἴδιου τῆς 5 Ἰουλίου 1709 τὸ δάνειο ἀναγράφεται 80 ρεαλιῶν (ἔγγραφο Νο 20). Καὶ στίς δύο ἐπιστολὰς ὡς αἰτία τοῦ δανεισμοῦ ἀναφέρεται ἡ ἀποπληρωμὴ τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου.

100 ρεάλια από τόν πρόξενο Nicolo Zucco⁸³. Από τόν ἴδιο δανείστηκε ἄλλες 50 καί 80 ríastre, καί ἐπλήρωσε 30 γιά τήν ἔκδοση δικαστικῆς ἀπόφασης χαρακτηρισμοῦ ὡς βακούφικου τοῦ συνεχόμενου στήν ἐκκλησία οἰκίσκου πού διεκδικοῦσε ὡς ὄμορη κάποια Ζωμίδαίνα καί 70 (κατά πάσα πιθανότητα) ἔναντι χρέους 120 ρεαλιῶν πρὸς τόν ρεφενδάριο τοῦ Πατριαρχείου Γεώργιο ἔναντι τῶν ὑπηρεσιῶν του γιά τήν ἔκδοση βασιλικοῦ ὀρισμοῦ ἀνακατασκευῆς τῆς ἐκκλησίας⁸⁴.

Στίς δίκες πού διεξήγαγε κατά τό 1670 ὑποχρεώθηκε στήν καταβολή 300 σκούδων γιά δικαστικές δαπάνες ποσό γιά τό ὁποῖο δέν γνωρίζουμε τήν πηγή ἀπό τήν ὁποία δανείστηκε⁸⁵. Στούς δανειστῆς του ἐν πάση περιπτώσει συγκαταλέγεται καί ὁ μοναχός Λαυρέντιος τοῦ ἀγιοταφίτικου μετοchioῦ στή Μῆλο, ὁ ὁποῖος περιγράφοντας τήν οἰκονομική κατάσταση τοῦ Καμίλλη ἔγραψε πῶς «εἰς χρέος πολὺ εὐρίσκεται, ἀπό τό ὁποῖον καί ἡμεῖς κατά τό δυνατόν μας, τοῦ ἐδανείσαμεν»⁸⁶.

(δ) Πέρα ἀπό τά ἀνωτέρω, ὁ Καμίλλης παρέλαβε καί ἕνα χρέος 300 ρεαλιῶν τοῦ προκατόχου του, τό ὁποῖον δέν ἦταν σέ θέση νά ἐξοφλήσει, ἀλλά πλήρωνε τόν ἐτήσιο τόκο του πρὸς 20%⁸⁷.

Ἐλάχιστα ἀπό τά δάνεια ἢ μικρό μέρος ἀπό αὐτά μπόρεσε νά πληρώσει ὁ Καμίλλης ἢ μέ τό νά ἐξοφλεῖ τά παλαιότερα συνάπτοντας νέα δάνεια ἀπό ἄλλους δανειστῆς δέν κατάφερε ἐνόσω ζοῦσε νά ἐξοφλήσει τά χρέη του, μιά καί ἐπιβαρύνονταν καί μέ τόκους. Μέ τήν κήρυξη στά 1684 νέου βενετοτουρκικοῦ πολέμου (πού κράτησε μέχρι τό 1699) καί τούς συχνούς κατάπλους τῆς βενέτικης ἀρμάδας στή Μῆλο οἱ δανειστῆς θά φάνηκαν διαλλακτικοί καί ὑπομονετικοί ἀπέναντί του ἀφοῦ γνώριζαν πῶς ὁ Καμίλλης μέσω τοῦ βενετοῦ ναυάρχου θά κατάφερνε νά μεταθέσει τήν ἐξόφληση τῶν ὑποχρεώσεών του. Καί ἔχουμε εἰδήσεις πού φανερόνουν πῶς ὁ Καμίλλης «ἐκμεταλλεύτηκε» (ἄς ποῦμε) τό γεγονός τοῦ πολέμου, ἀφοῦ ἀμέσως μέ τήν κήρυξή του (1684) ταξίδεψε στό Ναύπλιο γιά νά συναντήσῃ τό βενετό ναύαρχο καί ζητήσῃ τή βοήθειά του στά ζητήματα

83. Ἐγγραφο Νο 8.

84. Ἐγγραφο Νο 11α.

85. Ἐγγραφο Νο 11α.

86. Ἐγγραφο Νο 7.

87. Ἐγγραφο Νο 13.

της Ἐκκλησίας Μήλου⁸⁸. Ἀκόμη γνωρίζουμε πώς ἔκανε ἄλλα δύο ταξίδια στό Ναύπλιο γιά τόν ἴδιο λόγο, στά 1692 καί τόν Ἰανουάριο 1695⁸⁹. Ἀπό τίς ἐπαφές αὐτές φυσικά προήλθε καί τό διάταγμα τοῦ ναυάρχου Mocenigo πού ἔχουμε προαναφέρει καί πού διέγραφε τά χρέη τοῦ Καμίλλη καί καθιέρωνε ἐτήσια οικονομική ἐνίσχυση τῆς λατινικῆς ἐπισκοπῆς ἀπό τήν Κοινότητα τῆς Μήλου, πού ὁμως τελικά ἀνακλήθηκε.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τά εἰσοδήματα τῆς ἐπισκοπῆς δέν ἔφτασαν ποτέ σέ ἱκανοποιητικό ἐπίπεδο πού νά ἐπιτρέπουν τήν ἀποφυγή ἄλλων δανεισμῶν, οἱ ὁποῖοι συνεχίστηκαν μέχρι περίπου καί τοῦ θανάτου τοῦ ἐπισκόπου. Ἔτσι στά 1696 συνάφτηκαν δύο νέα δάνεια ἀπό τόν Καμίλλη, τό ἕνα στή Μήλο στίς 12 Σεπτεμβρίου ὕψους 30 ρεαλιῶν καί τό ἄλλο στήν Κίμωλο τήν 1 Δεκεμβρίου ὕψους 40 ρεαλιῶν. Στό πρῶτο δανειστής ἦταν ὁ παπα-Φραγκούλης σακελλάριος Κιμούλου πρὸς τόν ὁποῖο ἐκχωρήθηκε ἔναντι τοῦ δανείου καί μέχρι ἐξόφλησής του «τό χωράφι πού ἔχομεν τό ἐκκλησιαστικό εἰς τίς Λεῦκες στήν Κίμουλο... νά κρατεῖ καί νά καρποτρώγει»⁹⁰. Στό δεύτερο ὁ κύρ Ἀντώνης τῆς Ἄννας, πρὸς τόν ὁποῖο ἔδωσε «νά κρατεῖ καί νά καρποτρώγει τό χωράφι μας εἰς τήν Ἀλυκὴν καί τό ἄλλο χωράφι πού ἔχομεν λεγόμενον τοῦ μάτζα»⁹¹.

Τά οικονομικά βάσανα καί περιπέτειες τοῦ Καμίλλη τελείωσαν ὀριστικά μέ τόν θάνατό του στίς 14 Νοεμβρίου 1698. Γράφοντας τήν εἶδηση στή Ρώμη ὁ ἐπίσκοπος Σύρου Ἀντώνιος Γιουστινιάνι μέ ἐπιστολή του τῆς 30 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου χρόνου, σημείωνε μεταξύ ἄλλων πώς ὁ ἀποθανὼν κατέλιπε «καταχρεωμένη τήν ἐκκλησία του μέ 600 περίπου ρεάλια» καί πώς κατά τήν ἀποψή του θά ἦταν καλύτερα νά τοποθετηθεῖ ἕνας βικάριος (ὄχι δηλαδή ἐπίσκοπος) γιά τή διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας Μήλου καί πρότεινε γιά τό ἀξίωμα αὐτό τόν ἀνεψιό του Βαλτάσαρ Κρίσπο μαθητή τοῦ Κολλεγίου Ρώμης⁹².

Ἡ Ρώμη πρόκρινε τή λύση ἀλλά ὄχι τόν Βαλτάσαρ Κρίσπο. Ἔτσι τόν ἐπίσκοπο Καμίλλη διαδέχτηκε στή διοίκηση τῆς ἐκκλησίας Μήλου καί στό βαρúτατο χρέος τῆς ὁ μοναχός τοῦ

88. SLOT, ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, σελ. 174.

89. SCH. ARCHIP, 6, 207^{RV}, 418^{RV}.

90. Συνημμένο στό Ἔγγραφο Νο 20.

91. Ὁμοίως.

92. Ἔγγραφο Νο 19.

τάγματος τῶν Καρμηλιτανῶν φρά Ἰωάννης Μελισσουργός ἀπό τήν Κρήτη.

VI. Τά μετά τόν θάνατο τοῦ Καμίλλη

Ὁ φρά Ἰωάννης Μελισσουργός ἀνέλαβε τήν Ἐκκλησία Μήλου ὡς ἀποστολικός βικάριος μαζί μέ τό χρέος τοῦ Καμίλλη πού ἀνέρχονταν σέ 562 ρεάλια⁹³ τό καλοκαίρι τοῦ 1702⁹⁴. Ἡ ἐπιλογή τοῦ Μελισσουργοῦ ἀπό τό Βατικανό καί ἡ τοποθέτησή του ὡς ἀποστολικοῦ βικάριου ἐγινε προκειμένου «μέσω τῶν γνωριμιῶν τῶν φίλων καί συγγενῶν του στή Μήλο νά καταφέρει νά μειώσει «τίς πιέσεις τῶν πιστωτῶν οἱ ὁποῖοι μέ τά δικαιώματα πού τοῦς παρέχουν γραπτά συμβόλαια διεκδικοῦν νά πάρουν τά ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας γιά νά πληρωθοῦν μέ αὐτά»⁹⁵.

Ἦστερα ἀπό εἰκοσιοκτώ μῆνες ἀπό τήν ἀφίξή του στή Μήλο ὁ Μελισσουργός εἶχε διαπιστώσει «πῶς χωρίς χρήματα δέν εἶναι δυνατό νά τακτοποιηθοῦν τά πράγματα». Καί ὅπως ἔγραφε στά 1709, ὅλοι ἐκεῖνοι πού εἶχαν δανείσει τήν ἐπισκοπή διεκδικοῦσαν μέ διάφορα ἔγγραφα τίς ἐκκλησίες καί τίς περιουσίες τους κατά τρόπο πιεστικό, γεγονός πού τόν ἀνάγκασε νά παραμείνει στήν ΚΠόλη ἐπτά μῆνες στήν προσπάθειά του νά περισώσει τά περιουσιακά τῆς ἐκκλησίας ἢ νά ἐπιτύχει «συμβιβασμούς καί ἄλλα ἔξοδα πού κάθε μέρα δημιουργοῦνται καί γιά τίς δύο ἐκκλησίες (Μήλου καί Σίφνου) πού ἔχουν ἔστερημένες ἀπό εἰσοδήματα»⁹⁶.

Σέ ἄλλη ἐπιστολή τῆς 6 Ἰανουαρίου 1705 ἀναφέρει πῶς τόν ἀνήγαγαν οἱ πιστωτές στόν Καπουδάν πασά πού εἶχε φτάσει στή Μήλο, ὁ ὁποῖος βλέποντας τά σχετικά ἔγγραφα τῶν ἀπαιτήσεων τῶν δανειστῶν διέταξε τήν ἐξόφλησή τους, πράγμα βέβαια ἀδύνατο γι' αὐτόν, μέ ἀποτέλεσμα ὁ Καπουδάν πασάς Τζανού Χότζα νά τόν κλείσει στό κάτεργο τρεῖς ἡμέρες καί τρεῖς νύχτες. Ἡ ἀπελευθέρωσή του ἐγινε μέ τή μεσολάβηση τῶν προεστῶν καί τοῦ ὀρθόδοξου ἀρχιεπίσκοπου τῆς Μήλου, μέ τόν ὁποῖο ὁ Μελισσουργός διατηροῦσε ἄριστη φιλία⁹⁷. Στήν ἴδια ἐπιστολή παραθέτει καί τίς κυριότερες ἀπαιτήσεις τῶν δανειστῶν: (α) «100 ρεάλια ὀφειλόμενα ἀπό τό 1664 στόν οἰκονόμο Σίφνου πού δανείστη-

93. Ἐγγραφο Νο 21 καί ΜΑΡΚΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ, δ.π. σελ. 280.

94. SCH. ARCHIP. 8, 380^R, 383^R.

95. Ἐγγραφο Νο 21.

96. Ἐγγραφο Νο 21.

97. SCH. ARCHIP. 8, 381^R-382^R.

κε ὁ Σέρρα γιά τήν ἀποπληρωμή τῆς ἀξίας τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου γιά τήν ἀναζήτηση τῶν ὁποίων ὁ οἰκονόμος Σίφνου εἶχε ἐξουσιοδοτήσει κάποιον Τζοακίνο Πάτσε, ἱερέα ἀπό τή Μάλτα καί ἐχθρό τῆς ἐκκλησίας Μήλου, πού ἐνῶ ξεδιάντροπα διατηροῦσε στή δημόσια ἀγορά ἐργαστήριο χρυσοχοΐας, τήν ἐποχὴ ἐκείνη παρίστανε τόν γιατρό ἐξαπατώντας τούς ἀπλούς ἀνθρώπους. Τά 100 αὐτά ρεάλια μέ τούς τόκους τόσων χρόνων ἔχουν πολλαπλασιάσει τό χρέος, ὥστε μέ μιά προσφυγὴ στήν τουρκικὴ δικαιοσύνη θά μοῦ κάνει ἔξωση ἀπό τό κτίριο», (β) «50 ρεάλια, ὑπόλοιπο ἀπό τήν ἀγορά ἀντί 100 ρεαλιῶν τοῦ κήπου πού μέ ἀπέραντο μόχθο ἀγόρασε ὁ μονσινιόρ Καμίλλης, μέ τούς τόκους τούς πρὸς 10%, πού ἂν ὁ δανειστής προσφύγει στό δικαστήριο καί δικαιωθεί θά χαθεῖ ὁ κήπος καί τά τόσα ἔξοδα πού εἶχαν γίνει γιά τήν ἀξιοποίησή του· γιά τήν ὑπόθεση αὐτὴ ἔχει παρασχεθεῖ προθεσμία ἕξι μηνῶν γιά τήν τακτοποίησή της», (γ) «διάφορα ἄλλα δάνεια γιά τά ὁποῖα οἱ δανειστὲς κατακρατοῦν ἱερά ἀντικείμενα τῆς ἐκκλησίας πού μέ μιά προσφυγὴ τους στή δικαιοσύνη θά τά ἐκποιήσουν γιά νά ἱκανοποιηθοῦν οἱ ἀπαιτήσεις τους» καί (δ) «40 ρεάλια δάνειο τοῦ ἱππότη Διοδέ, σύμφωνα μέ ἐπίσημο ἐγγραφο στά χέρια τοῦ βοεβόδα πού συνεχῶς μέ ἀπειλεῖ μέ ξυλοδαρμὸ ἐξευτελίζοντάς με ἕναν ἡλικιωμένο ἄνθρωπο μέ λευκά γένια».

Ἄλλὰ καί τό 1709 τά χρέη ἐξακολουθοῦσαν νά ὑπάρχουν. Τό χρόνο αὐτὸ ὁ Μελισουργός ἔκανε μιά ρύθμιση τοῦ χρέους πρὸς τόν οἰκονόμο Σίφνου ἀπό τό δάνειο πρὸς τόν Καμίλλη, μετὰ τόν θάνατο τοῦ ὁποίου τοῦ παραχωρήθηκε τό κατάστημα πού ὑπῆρχε στό ἰσόγειο τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου γιά νά τό ἐνοικιάζει καί ἀπό τό ἐνοίκιο νά ἐξοφληθεῖ τό χρέος. Ὁ οἰκονόμος Σίφνου ἀποδέχτηκε πρόταση τοῦ Μελισουργοῦ νά μὴν ἐνοικιασθεῖ τό κατάστημα σέ τρίτα πρόσωπα, ἀλλὰ νά τό κρατήσῃ αὐτός «πληρώνοντας τεσσερισήμισυ ρεάλια τό χρόνο» ἀπό 1 Ἰουλίου 1709⁹⁸.

Οἱ προσπάθειες τοῦ Μελισουργοῦ νά ρυθμίσει τό συνολικὸ χρέος τῆς ὀφειλῆς φαίνεται ὅτι εἶχαν ἀποτέλεσμα γιατί οἱ διάφορες συζητήσεις καί διαπραγματεύσεις του τόν ὀδήγησαν νά γράψῃ στό Βατικανὸ πῶς «ἐνεκα μιᾶς πρόσφατης γνωριμίας μπορῶ μέ 250 ρεάλια νά ἐξοφλήσω ὅλο τό χρέος καί ἐκεῖνο τῆς Κιμῶλου μέ 100 ρεάλια μέ ἀνάκτηση τῆς κυριότητος τῶν ἀγρῶν πού εἶναι σέ ἐνέχυρο»⁹⁹. Τό Βατικανὸ ὅμως δέν ἀνταποκρίθηκε στό

98. Ἐγγραφο Νο 20.

99. Ἐγγραφο Νο 21.

αίτημά του πού διεβίβασε μέσω κάποιου καρδινάλιου-προστάτη του στη Ρώμη στόν όποιο έγραφε: «... παρακαλώ για άγάπη Θεού να φροντίσετε μέσω τών προϊσταμένων μου, πού άν δέν είναι δυνατόν να ρυθμίσουν τά πράγματα, να μέ στείλουν στη Μητέρα Έκκλησία πού τόσα χρόνια έχω ύπηρετήσει και έλπίζω σ' αυτό μιά και λίγα χρόνια μου άπομένουν στην ήλικία τών 74 χρόνων μου για λίγη άνάπαυση και έδω να στείλουν κάποιον πλούσιο σε κτήματα και τύχη για να κάνει αυτό πού επιθυμούν... δέν έλπίζω πώς στά γερατεία μου (θά ζήσω) μέσα σε τόσα παθήματα, ξυλοδαρμούς και φυλακίσεις πού ύποφέρω από αυτούς τούς βάρβαρους, άς μου δώσουν ένα ελάχιστο μέρος από αυτά πού οι ίδιοι άπολαμβάνουν (οί προϊστάμενοι της Ρώμης) χωρίς να έχουν ζήσει ύπηρετώντας έδω ούτε μιάν ώρα και δέν έχουν ποτέ δεϊ την Άνατολή, ούτε σαρίκι τούρκικο»¹⁰⁰.

Τόν επόμενο χρόνο ο Μελισσουργός απέθανε και άπαλλάχτηκε από τά βάσανα και τίς ύποχρεώσεις της Έκκλησίας Μήλου πού είχαν δημιουργήσει, άναγκαστικά βέβαια, ο έπίσκοπος Ίωάννης Άντώνιος Καμίλλης και ο προκάτοχος του τελευταίου Άντώνιος Σέρρα.

Αυτό τό χρόνο, στις 15 Οκτωβρίου, ο άποστολικός επισκέπτης Ίωάννης Βικέντιος Καστέλλης, άρχιεπίσκοπος Μαρκανουπόλεως, έξόφλησε όλα τά δάνεια της έπισκοπής Μήλου και έξαγόρασε τά ενεχυρασμένα ιερά άντικείμενά της, όρίζοντας εφημέριο Μήλου τόν άργό ιερέα Ίωακείμ Πάτσε, άφου προηγούμενα τόν άποκατέστησε, μετά την διεξαγωγή σχετικών άνακρίσεων. Στο αίτημα τών Μηλίων να διοριστεί νέος έπίσκοπος, ο άποστολικός επισκέπτης έλαβε άρνητική θέση και τό ίδιο άρνητική ήταν ή εισήγησή του στη Ρώμη γιατί δέν ύπήρχε ούτε τό άπαιτούμενο ποιμνιο και κληρος, ούτε τά άπαραίτητα έσοδα για να μπορεί να ζήσει με άξιοπρέπεια ένας έπίσκοπος¹⁰¹.

Έτσι τελευταίος έπίσκοπος της Λατινικής Έκκλησίας Μήλου ύπήρξε ο Ίωάννης Άντώνιος Καμίλλης. Και αυτός και ο προκάτοχός του Άντώνιος Σέρρα κατάφεραν, μέσα σε άντίξοες οικονομικές συνθήκες, πού πολλές φορές τούς έφεραν μέχρι σημείου άπελπισίας, να διατηρήσουν την έπισκοπή επί πενήταοκτώ χρόνια με τίς δικές τους μόνο δυνάμεις, ιδιαίτερα ο Καμίλλης. Άν ύπήρχε μιά τακτική οικονομική ενίσχυση του Βατικανού, τό χρέος θα είχε τακτοποιηθεί μέσα σε διάστημα

100. Έγγραφο Νο 21.

101. ΜΑΡΚΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ, ό.π. σελ. 293 έπ.

λίγων χρόνων καί τά οἰκονομικά τῆς ἐπισκοπῆς θά ἀκολουθοῦσαν διαφορετική πορεία.

Μόνο του ὅμως τό μικρό εἰσόδημα τῆς ἐπισκοπῆς, παρόλη τή σχετική αὔξηση τῆς κτηματικῆς περιουσίας της, δέν ἦταν δυνατό νά ἐπαρκέσει τόσο γιά τήν ἐξόφληση τῶν δανείων, ὅσο καί γιά τήν ἀντιμετώπιση τρεχουσῶν ἀναγκῶν (διατροφῆς, συντήρησης ἱερέων σέ τρία νησιά, ἀπόκτησης λειτουργικῶν κινητῶν σκευῶν καί βιβλίων κ.λ.π.) καί δαπανῶν διεξαγωγῆς δικῶν κ.ἄ. Ἄλλά καί ἡ περαιτέρω διατήρησή της δέν εἶχε πλέον νόημα, ἐλλείψει κυρίως τοῦ ἀπαραίτητου ποιμνίου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1

*BATIKANO/P.F.S. SCRIT. RIF. NEI CONGR.
ARCIPELAGO, VOL 1A, 319^{RV}*

(Τ.Σ)

Μακαριώτατε καί ἄκρον ἀρχιερεῖ ἀλέξανδρε τῆς ἀγιωτάτης πόλεως πρεσβυτέρας ρώμης, θειότατε, θεοπρόβλητε καί θεοχαρήτωτε καί πάντοτε εἰς τό ἡμῖν θεῖον τε καί ψιλόν πρᾶγμα ὄντως καί ὄνομα. Οἱ γοῦν οἰκοκυραῖοι τῆς ἡμῖν τοῖς ἐνθάδε διοικουμένης ἐκ τῆς νήσου μήλου, νέοι, γέροντες μικροί τε καί μεγάλοι, ἄνδρες τε καί γυναῖκες προσκυνητοί ὄντες καί γονυκλητοί τοῦς ἱερούς σου πόδας καταφιλοῦμεν καί νῦν ἡμεῖς ἄκρον ἀρχιερεῖ γινόμενοι καί τοποτηρητῆ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν καί τοῦ ἀγίου ἐνδόξου ἀποστόλου πέτρου διαδόχου καί... Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν τοῦ ἐν σπηλαίω τεχθέντος καί ἐν φάτνῃ ἀνακληθέντος ἵνα ὑγιαίνει ἀεὶ καί... ἡ ἄκρα σου μακαριώτητα καί τῷ θειότατον αὐτῆς καί μακάριον σκεῦος εἰς περιόδους πολλῶν καί ἀγαθῶν... πρὸς σύστασιν καί καταρτισμόν καί ὀφέλειαν εἰς στερέωσιν τῆς ἀγίας καί καθολικῆς δυτικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καί τῶν εὐσεβῶν καί ὀρθοδόξων χριστιανῶν καί ἡμῶν τῶν εὐτελῶν δούλων σου καύχημά τε καί ἀγαλίαμα. Τολμηροί ὄντες

ἀναφέρονμεν πρὸς τὴν ἄκραν σου μακαριώτητα ὅτι: 1664 φεβρουαρίου 19 ὁ ἐπίσκοπος ἡμῶν ἀντόνιος σέρας ἐπροσκαλέστην ἀπὸ τούτην τὴν τάλεναν ζωὴν καὶ ἔδωσε τὸ κοινόν χρέος του κατὰ πρόσταξιν τοῦ αἰωνίου βασιλέως Χριστοῦ Τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ οὕτως τολμηρῶς δεόμεθα τῆς ἄκρας σου μακαριώτητος ἵνα ἔλεος ποιήσεις εἰς ἡμᾶς τοὺς δυστυχεῖς καὶ ἀναξίους δούλους τῆς ἄκρας σου ἀγαθότητος νὰ μᾶς ἐστείλῃς ἀρχιερέα ἀπὸ τῆ σάκρα κογκρεκάτσιο ἀπὸ τὰ αὐτόθι μέρη τῆς Ἰταλείας νὰ μᾶς ποιμάνοι κατὰ τὴν ἄκραν πρόσταξιν τῆς μακαριώτητός σου. Καὶ οὐχὶ πλέον ἀπὸ τὰ μέρη τοῦτα τοῦ λεβάντε ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τῆ συνοδία καὶ φαμελεία τοῦ ἀποθανόντος ἐπισκόπου σέρα. Διὸ ἔχω μὲν καὶ ἡμεῖς τὸν ἀποσταλθέντα ἀρχιερέα ἀπὸ τὴν ἄκραν σου μακαριώτητα ὡς τὸν ἀξιότατόν σου χαρακτήρα τιμόνι τὸν αὐτόν ἵνα καὶ ὁ ἐρχόμενος παρ' αὐτοῦ ὅμοιος ἢ εἰς τοὺς προσταλθέντας ἀειδίμους ἀρχιερεῖς, ὡς τὸν σοφότατον μπερνάρδο καὶ τὸν ἀειδίμον διατζέτον καὶ τὸν πρό αὐτῶν λογιώτατον μπαντουβάνον καὶ κατὰ τὸν χρυσορήμωνα τοιούτους μᾶς ἔπρεπαν ἀρχιερεῖς δεόμεθα οὖν τῆς ἄκρας σου ἀγαθότητος νὰ μὴν ἀποτιμήσῃ τῆς αἰτήσεως ἵνα λάβωμεν παρά τὴν μισταποδοσίαν σου, τὴν χάριν καὶ τὸ ἄπυρον ἔλεος γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν παρά τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. Φεβρουαρίου κζ/αχξδ'

+ μανόλης μοδενός σύντιχος
 + γεώργιος ἀληθέρας σύντιχος
 + νικόλαος κοτάκης σύντιχος
 +

+ τζουάνης κρίσπος
 + ἀντόνις ἀλισάφης
 + ... χρυσολουρᾶς
 + γιακουμῆς τοσδελίνης
 + νικολός τζοῦκος
 + μιχαλάκης ταταράκης
 + μανθέος τραγάνης
 + νικολός γριῖσπος
 + φραντζέσκος μανιάνης
 + νικολός βιδάλλες
 + Ιω. Χρουσουλᾶς
 (Τ.Σ.)

+ νικολός...
 + Ιωάννης βασιλάκης
 + ἀφεντόπουλος γριῖσπος
 + ἀντόνης κοτάκης

- + άντόνης κασιμάτης
- + μανόλης άρμένης
- + μανόλης κρίςπος
- +
- + φραγγιάς μουδενός
- + Ίω. μωδινός
- + άντρέας τραγάνης
- + άντόνις τραγάνης
- + άντόνις βιδάλης
- + δημήτρις...
- + μανόλης τζούκος
- + Ίω. μονδινός
- + άντόνις...
- + Ίω. ραμφος (:)
- + μιχελής τζούκος
- + Δημήτρις....
- + Γιανακός...
- + Ίω. τραγάνης
- + γιανάκης θεόφηλος
- + γιοργάκης ταταράκης
- + άντώνης τραγάνης
- + ... ποῦλος
- + φραγκουλάκης ταταράκης
- + Γεοργάκης τζούκος
- + φραντζέσκοκ ταταράκης
- + διμίτρις βασιλάκις
- + άνεγνόστης νατάλες
- + πασάκαλης...
- + κάρλο μαμουνάκις
- + Τζανίς μαμουνάκις
- + γιανούλις άλέπις
- + πέτρι χρυσουλας
- + τζόρτζης κρήσπος
- + μιχελάκις ταλιαπλέρας
- + πέτρος...
- + μιχελάκις καρατζής

Χριστόφαλος άνθρώσιανος
 καντζηλιέρης τής παρόν χώρας
 Μίλου.

2

BATIKANO/P.F.S.
SCH ARCHIP. 1A, 332

Ἐξοχότατοι καὶ αἰδεσιμότατοι Κύριοι

Ἄνκαλά καὶ ἡ ἐξοχότης σας, οὐχί εἰς τὴν ἐμὴν ἀναγωγὴν καὶ ζήτησιν, ἀπέστειλαν εἰς τούτην τὴν χώραν διὰ Ἀποστολικὸν βικάριον τῆς ἡμῶν λατινικῆς Ἐκκλησίας τὸν κύριον Ἰωάννην Ἀντώνιον Καμίλλου τὸν τῆς ναξίας κανόνικον ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐτόλμησα πόποτε νὰ ἰκετεύσω περὶ τούτου, γνωρίζοντάς με γυμνὸν ἀπὸ πάσα μιστὸν πρὸς τὴν ἐξοχότην σας. νῦν δὲ ὁποῦ ἀπὸ τὴν ἑαυτὴν τως ἀγαθότητα ἐπραξαν μίαν διάλεξιν τοσοῦτον ἀγίαν καὶ ὀφέλιμον, ὁποῦ εἰς λίγον καιρὸν, ὃν περιμένῃ ἀνάμεσόν μας μέ ταῖς ἀράνες του ἀρετές καὶ θερμότητες διδαχές εἰς ταῖς ἡμέτεραις ἐκκλησίαις ἔδωκεν ἐπίδειγμα ὄχι τακτὸν τοῦ εἶναι καὶ ἡ ποιότης του. Ὅθεν πολλάκις τὸν εὐχαριστᾶται ἡ ἡμετέρα ἐπαρχία διὰ τοῦτο τολμίζω νὰ ἰκετεύσω τὴν ἐξοχότην σας ἵνα μέ καταξιώσουν τῆς χάριτος ἂν ἐνσταντικῶς ζητῶ νὰ μοῦ δώσετε τὸν αὐτὸν Καμίλλου μέ τό ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου διὰ συνβοηθὸν ἀκόμη καὶ εἰς τό ἡμέτερον ποιμνιον. Ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω καμίαν διαφορὰν ἢ ὁποία νὰ δύναται νὰ μέ ἀποκνήσει ἀπὸ τούτην τὴν πεπυρωμένην μου ἀποθυμίαν. Ἄλλον γάρ οὐκ ἐπιθυμῶ εἰμὴ νὰ ἰδῶ μίαν ἔνωσιν ἀνάμεσον τῶν Χριστιανῶν, τὴν ὁποίαν τοῦτος ὁ ἱερεὺς εἶναι ἐπιτήδειος νὰ τὴν εἰσάγῃ μέ ταῖς ἀγίαις του ἐρμηνεῖες, κόπους τε καὶ κατασκευάσματα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. πρὸς τοὺς νεανίσκους τούτους, λογιάζω ὅτι καὶ ἡ ὑμετέρα καρδιά (:) μέ ταπεινὴς τῆς ἐπιστολῆς θέλει ἰσχυρόσει τὴν ἐμὴν δέησιν. Ὅθεν ἀπαντέχοντας ἀπὸ τὴν ἄκραν ὑμῶν εὐσπλαχνίαν ἵνα μέ παρηγορήσουν τοῦ ζητήματος, φιλῶ τὰς ἀγίας ὑμῶν ἱεράς πορφύρας.

Ἐν τῇ μῆλῳ 13 τοῦ δεκεμβρίου 1665
Τῆς ἐξοχοτάτης καὶ αἰδεσιμοτάτης ὑμῶν αὐθεντίας

+ Ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Μήλου καὶ Κιμῆλου
Διονύσιος ἀλαμάνος δούλος τῆς ἐξοχότη σας

BATIKANO/P.F.S.
SCH ARCHIP. 1A, 354

Ἐξοχότατοι καὶ αἰδεσιμότατοι ἀφέντες μας

Μέ ἄλλην μας ταπεινότατην γεγραμμένην εἰς ἰδίωμα ἰταλικόν δουλοπρεπῶς εὐχαριστήσαμεν τὴν ἐξοχότην σας ὅτι ἐκαταξιώθηκαν νά μᾶς τιμήσουν μέ τὴν προσκυνημένην τους γραφήν καί νά μᾶς στείλουν τόν ἀφέντη Ἰωάννην Ἀντώνιον Καμίλλην διά ἀποστολικόν βικάριον, τοῦ ὁποίου ταῖς ἀρεταῖς καί πνεῦμα ἐκκλησιαστικόν ὅσον πλεῖα βλέπομεν τόσον περισσότερα γροικούμεστε κρατημένοι εἰς τὴν ἄκραν σας ἀγαθότητα σας. Καί ἐξ ὅλης μας τῆς καρδίας κινούμεστε νά παρακαλέσωμεν καθέν ταπεινότατα κάμνομεν τὴν ἐξοχότην σας ὅτι ἔστοντας καί νά μᾶς στείλετε τόν ἄνωθεν ντόν Καμίλλι τόσον ἄξιον ἱερέαν, τόν ὁποῖον βρήκαμεν ἄνθρωπον κατά τὴν καρδίαν μας νά μᾶς τόν ἀφήσεται, παντάπασως ἐδῶ μέ τό ἀξίωμα τῆς Ἐπισκοπῆς, ἐπειδή καί ὅλοι, μικροί τε καί μεγάλοι οἱ δοῦλοι σας τόν ζητοῦμεν καί θέλομεν τονε πλέα παρά κανέναν ἄλλον διά πολλῶν λογιῶν ἀφορμαῖς καί διά ταῖς ἀρεταῖς ὁποῦ ἔχει, ὡς καθῶς λογιάζομεν νάναι ἀκόμη γνωστόν εἰς τὴν ἐξοχότητα σας ταύτην τὴν χάριν παρακαλοῦμεν ἐνστατικῶς τὴν ὑψηλότην σας καί τὴν Ἁγία Συλλογή νά μᾶς δώσῃ καί νά μᾶς ἀφήσῃ τόν ἄνωθεν βικάριον διά ἐπίσκοπον τόν ὁποῖον τώρα καλά κατέχομεν καί ἡμεστε περίσση ἀναπαμένοι μέ τοῦ λόγου του καί εὐχαριστημένοι εἰς ταῖς ἀγίαις του καί συχνές διδασχές εἰς ταῖς ἐκκλησίαις μας, εἰς τὴν προκοπὴν πού κάμνουσιν τά παιδιά μας εἰς τό σκολεῖό του καί εἰς τὴν ἐνάρετήν του ζωὴν καί ζόμπλι τι(μη)μένο. Ὅθεν ἀπαντέχοντας καί ἔστοντας βέβαιοι εἰς τὴν μεγάλην σας καλωσύνην νά λάβωμεν τό ζήτημά μας: φιλοῦμεν ταῖς Ἁγίαις καί ἱεραῖς σας πορφῦρες.

Ἀπό τῆ μῆλο. γεναρίου 1666

Ταπεινότατοι δοῦλοι
(Τ.Σ) οἱ σύντιχοι τῆς μῆλου
ἀπό μέρους τῆς Κομμουνιτᾶς

BATIKANO/P.F.S.
SOCG. 423, 287^{RV}

Σεβασμιώτατοι

Ἐπελθούσης τῆς εἰρήνης μεταξύ Βενετῶν καὶ Τούρκων μπορῶ νά πῶ ὅτι τώρα βρισκόμαστε μεταξύ σφύρας καὶ ἄκμονος. Ἀπό τό ἕνα μέρος οἱ Ἕλληνες, πού γεννιοῦνται μέ τήν ἀντιπάθεια γιά μᾶς τοὺς λατίνους, δέν παραλείπουν νά μᾶς συκοφαντοῦν στοὺς Τούρκους καὶ ἀπό τό ἄλλο οἱ εἰρημένοι Τούρκοι, διαφεντετές αὐτῶν τῶν νησιῶν, δέν ἐπιδιώκουν τίποτε ἄλλο παρά νά μᾶς ἀπομυζοῦν χρηματικά καὶ προκειμένου (νά τό ἐπιτύχουν) μποροῦν νά γίνουν πρόξενοι κακοῦ σαυτῆ τῆ φτωχῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἦδη μερικοὶ ἀπό αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνες μοῦ δημιούργησαν ζήτημα μέ μερικά κτήματα ὅπως εἶχαν κακομάθει ἀπό τόν ἀποθανόντα ἐπίσκοπο καὶ μέ τῆ βοήθεια τοῦ Κυρίου ξεπέρασα μέχρι τώρα δύο, πλὴν μέ κάποιο χρηματικό ἔξοδο.

Παρακαλῶ γι' αὐτό ταπεινά τό ἔλεος τῶν σεβασμιότητων σας νά εὐδοκήσουν νά προβλέψουν κάποια θεραπεία πού ἢ ὑπέρτατη σωφροσύνη σας θά προκρίνει ὡς καλύτερη. Θεωρῶ ὅτι θά βοηθήσει πολὺ ἂν οἱ σεβασμιότητές σας ἀποφασίσουν νά συστήσουν αὐτῆ τήν ἐκκλησίᾳ καὶ ἐμένα τόν πιστό ὑπῆρέτη σας στοὺς ἐξοχώτατο πρεσβευτῆ τῆς Γαλλίας καὶ στόν βενετό βάιλο στήν Κπολη, οἱ ὁποῖοι εἶναι σέ θέση νά διευθετήσουν τίς τρέχουσες ἀνάγκες αὐτῆς τῆς ἐπισκοπῆς. Καὶ παραμένω πάντοτε ὑποχρεωμένος νά προσεύχομαι στό Θεό γιά τίς σεβασμιότητές σας, τῶν ὁποίων φιλῶ ταπεινά τίς ἅγιες πορφύρες.

Μῆλος 25 Ἀπριλίου 1670

Ταπεινός δοῦλος σας
Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης
ἀποστολικός βικάριος

(Στή σελ. 288^v σημειώνεται περίληψη τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς ὅπου ἀναφέρεται ὡς ἀποστολέας ὁ Καμίλλης, ἀλλά ὡς «*moderno vescovo di Milo*». Ἡ περίληψη ἔγινε στίς 7 Ἰουλίου 1670).

BATIKANO/P.F.S.
SCH. ARCHIP. 2A' 77^{RV}

Δέν κρίνω ἀπαραίτητο νά ἐπαναλάβω στή σεβασμιότητά σας πώς ὅταν γράφω ἀπευθείας στήν Ἁγία Προπαγάνδα γνωρίζω ἄριστα πώς ἐκείνη προνοεῖ γιά τά πάντα. μόνο ὀφείλω νά τήν παρακαλέσω ταπεινά, ὡς μοναδικό μου προστάτη, νά θεωρεῖ ἄξια συμπάθειας τή φτώχεια μου καί νά συνιστᾶ ἀρμόδια τά συμφέροντά μου τά ὁποῖα ἀναθέτω στή σεβασμιότητά σας, ἐγώ, τό ταπεινό δημιούργημά της πού ἔχοντας τήν καλοσύνη καί ἐπιείκειά της τιμήθηκα σέ τέτοιο βαθμό μέ τίς κατάλληλες ἐνέργειές της ὥστε νά ἀναδειχθῶ ταπεινός ἐπίσκοπος αὐτῶν τῶν νήσων. Ἔρχομαι σέ πολύ δύσκολη θέση, σεβασμιώτατε Κύριε μου, νά ἐνοχλῶ τήν Ἁγία Προπαγάνδα, ἀλλά ἡ ἀνάγκη μέ πιέζει σ' αὐτό, μή ἔχοντας ἄλλη προσφυγή στήν ἔσχατη ἀνέχειά μου παρά μόνο τή στοργή τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας. Ἐν ὀλίγοις τολμῶ νά ἀναφέρω λεπτομερῶς τίς ἐνέργειες πού ἔκανα γιά τήν προάσπιση αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, μολοντί δέν ἀρέσκομαι σέ ὑμολόγηση τοῦ ἔργου μου. Διαβεβαιώνω ὁμως τή σεβασμιότητά σας πώς ἡ κατάσταση πού ὑπῆρξε τῆς ἐγκατάλειψης τῆς ἐκκλησίας, τῶν σπιτιῶν καί κτημάτων βρίσκεται πλέον ὅσο πιό μακριά μπορούσε νά γίνει. Μέ μεγάλο φόβο καί κόπο ἐπῆγα στήν Candia ὅταν ἦταν ἐκεῖ ὁ μέγας Βεζύρης καί ἀπέσπασα ἕνα Ἐμίρ, δηλαδή βασιλικό ὄρισμό σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο ἀπαγορεύεται ὁποιαδήποτε ἐνόχληση τῆς Ἐκκλησίας μου. Δέν ἀναφέρω πόσο στοίχισε ὁ βασιλικός αὐτός ὄρισμός. Καθώς καί οἱ ἕξι-ἑπτά ἀγωγές πού ἔκανα ἐνώπιον τοῦ Τούρκου δικαστῆ πού τίς πλήρωσα μέ σημαντικό ποσό χρημάτων.

Τελευταῖα κάποια χήρα μέσω πληρεξουσίου της στήν ΚΠόλη ἀνήγαγε τήν ἐκκλησία μας στά δικαστήρια πώς παράνομα τῆς ἀφαιρέσαμε ἕνα σπιτάκι πού χρησιμοποιεῖται ὡς σκευοφυλάκιο. Αὐτό εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά ἐκδοθεῖ ἕνας φετῶς, δηλαδή δικαστική ἀπόφαση κατά τό μωαμεθανικό νόμο τοῦ μεγάλου Μουφτῆ, δηλαδή τοῦ ἀρχιδικαστῆ καί Πατριάρχου τῶν Τούρκων, καί μιά βασιλική διαταγή βασισμένη σ' αὐτή τήν ἀπόφαση πού ἔδινε ἐντολή στόν Καδῆ νά φροντίσει γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ σπιτιοῦ.

Αὐτή τή διαφορά τήν τακτοποίησα δίνοντας εἴκοσι πιάστρε στόν Καδῆ. Ὅλες αὐτές οἱ ἐνέργειες εἶναι γνωστές σέ ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ καί ὁποιαδήποτε στιγμή μπορεῖ νά ἐπιβεβαιώσῃ

ή σεβασμιότητά σας ὅσα ἐκάστοτε ἀναφέρω στή μεγαλοσύνη σας.

Αὐτό τό χρόνο ξόδεψα πολλά χρήματα σέ Τούρκους γιά δίκες, καί εἶναι ἀλήθεια πώς δέν εἶχα αὐτά τά χρήματα, γιαντό καί ἔπρεπε νά δανειστῶ ἂν ἤθελα νά μὴ χάσω τήν περιουσία τῆς ἐκκλησίας γι' αὐτό καί τά δανείστηκα καί πρέπει νά τά πληρώσω μέ τόκο 20%, κατά τή συνήθεια ἐδῶ τῶν Ἑλλήνων, πράγμα πού ἂν δέν ἔκανα, δέν θά ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νά διατηρηθοῦν ὅσα ἔχουν ἀποκτηθεῖ.

Ἦμωνα βέβαιος πώς ἡ σεβασμιότητά σας θά μέ ἐνίσχυε, ὅπως ἤδη ἔκανε, μέ γράμματα συστατικά πρὸς τοὺς ἐξοχώτατους κυρίους Πρεσβευτές. Ἄλλὰ ἂν ἄφηνα νά χαθοῦν στήν πρώτη ἐπίμονη ζήτηση αὐτά τά ἐλάχιστα κτήματα πού ἔχουμε, δέν θά ἦταν δυνατό ὕστερα νά τά ἀνακτήσουμε, ἀκόμα καί μέ τή συμπαράσταση τῶν πρεσβευτῶν καί, μέ τά διπλά ἔξοδα καί θά ἔπρεπε νά πῆγαινα στή ΚΠόλη ἴσως καί χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τώρα, σεβασμιώτατε, ἔχοντας τόσο χρέος καί ἡ ἐκκλησία μου τόση ἀνάγκη ἀπὸ ἱερεῖς, ἐνῶ ἐλεημοσύνες δέν τρέχουν πλέον, καί εἰσοδήματα δέν ὑπάρχουν ἀρκετά τοῦλάχιστον γιά ἓναν λαϊκὸ ἱερέα, τί πρέπει νά κάνω; μοῦ ζητοῦν τό χαράτσι πού ἀνέρχεται σέ 12 *pezze* τό χρόνο, καθὼς καί τό χαράτσι τῆς ἐκκλησίας Σίφνου πού ἀνέρχεται σέ 25 *pezze* καί πλέον τό χρόνο καί δέν θά ἔχω νά τό δώσω, θά μοῦ ζητήσουν τόν τόκο τῶν 300 *denari* πού ὀφείλω καί τῶν 150 τοῦ Ρεφεντάριου καί δέν θά ἔχω νά πληρώσω, τί ἄλλο περιμένω, παρά νά μέ κλείσουν σέ κάποια φυλακή, ὅπως ἔγινε μέ τόν Ἑλληνα ἐπίσκοπο γιά ὅμοια χρέη.

Παρακαλῶ μετὰ σεβασμοῦ τὴν ἐπιείκεια τῆς σεβασμιότητάς σας νά μέ ἀξιώσει τῆς συνηγορίας της πρὸς τὴν Ἁγία Προπαγάνδα ὥστε νά μέ συντρέξει στό ξεπλήρωμα τῶν ὑποχρεώσεών μου, νά καθορίσει κάποιο χρηματικὸ ποσό γιά ἓναν μισσιονάριο γιά νά μπορέσω νά διατηρήσω ἓναν ἢ δύο ἱερεῖς καί θά εἶμαι πάντοτε ὑποχρεωμένος νά παρακαλῶ Τόν Θεόν νά σᾶς μακραίνει τὴ ζωὴ καί ἐξυψώνει τὴ σεβασμιότητά σας, τῆς ὁποίας καταφυλῶ τά ἱερά ἄμφια.

Μῆλος 20 Νοεμβρίου 1670

Ταπεινὸς δοῦλος σας

Ἰωάννης - Ἀντώνιος Καμίλλης
ἐπίσκοπος Μήλου

BATIKANO/P.F.S.
SCH. ARCHIP. 2A, 82

Ἡμεῖς οἱ κάτω γεγραμμένοι κυβερνήται καὶ ἐπίτροποι τῆς νήσου μήλου εἰς ἀναζήτησιν τοῦ πανιερωτάτου κυρίου κυρίου Ἰωάννη Ἀντωνίου ντε Καμίλλη ὑπερτίμου δεσπότη καὶ ὑπεραξίου ἀρχιερέως τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας τῆς μήλου καὶ εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, μαρτυροῦμεν αὐτόν διὰ εὐλαβικώτατον καὶ θεοσεβέστατον ποιμένα, ὁ ὁποῖος με θερμόν καὶ ἔνθεον ζῆλον κοινῆ τε... καὶ πατρικῆ ἀγάπῃ ποιμένει θεοφρόνως τὸ ἴδιον ποίμνιον καὶ ὑποφέρει καθ' ἐκάστην ἀβάστακτα βάρητα καὶ ἀνυπόφερταις ἔξοδαις, διὰ στερέωσιν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἢ ὅποια κουρσεμένη ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ πρόην ἀρχιερέως Σέρα ἐν διαφόροις καιροῖς παρά τῶν πιστῶν καὶ ἀλλοφύλων κριτηρίων ἐπλήρωσε διακόσια πενήντα ρεάλια διὰ νά λάβει ἐξ αὐτοῖς τὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησίας. Ἔτι δέ εἰς, στερέωσιν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς ἀσφάλειαν καὶ φύλαξιν τῶν πραγμάτων αὐτῆς ἐνοχλουμένη ἐκ τῶν ἀκορέστων ζητημάτων τῶν νῦν τυρανικῶς κυριευόντων καὶ μερικῶν αἰτουμένων ἀναλαβεῖν τὰ ὀλίγα χωράφια, καὶ μικρὰ ὑποστατικά ταύτης τῆς ἐπισκοπῆς, ἐπλήρωσε εἰς διαφόρους καιροὺς ρεάλια τρακόσια καὶ μὴ ἔχων ἐξ αὐτοῦ πληρῶσαι, ἐπῆρε ἐκ μερικῶν χριστιανῶν τὰ ἄσπρα καὶ ἐπλήρωσε τὸ χρέος ζῆλω θεῖω κινούμενος πρὸς σύστασιν καὶ στερέωσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ εὐρίσκειται ἀκόμα εἰς τὸ αὐτὸ χρέος. Ὅθεν ἡμεῖς οἱ γινώσκοντες τὴν αὐτοῦ στενοχωρίαν καὶ βλέποντες τὴν αὐτοῦ θεοσεβῆν πολιτείαν μαρτυροῦμεν μεθ' ὄρκου τὰ ἄνωθεν ἀληθῆ εἶναι καὶ ταύτην τὴν πίστιν ποιῶμεν εἰς ἅπαντα θεοσεβῆν χριστιανόν, εἰς ἀσφάλειαν ἀληθείας, καὶ εἰς μαρτυρίαν τοῦ ἄνωθεν πανιερωτάτου ἀρχιερέως, οὗ καὶ τὴν παροῦσα εὐλαβῶς παρέχομεν.

Ἐκ νήσου μήλου ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπικῆς συνάξεως,
α x ο Δεκεμβρίου δ'.

- » μιχελῆς τζόκος ἐπίτροπος
- » ἰωάννης τζανάκις ἐπίτροπος
- » ... μπουλάκις
- » μιχελάκις ταταράκης
- » μανόλης τζοῦκος μάρτυρας
- » Δημήτρης... μάρτυρας

- » νικολός γρύππος μάρτυρας
- » ματθαῖος ἱερέυς καί οἰκονόμος μήλου
- » μιχαήλ ἱερέυς καί χαρτοφύλαξ
- » παπαγουλιάρμος πρωτοπαπᾶς
- » παπαγεώργης καλίλλης
- » μιχαήλ ἱερέυς ἀλησάφης
- » τζανῆς κρίσκος

Χριστόφαλος ἀντρωσιάνος Νοτάριος
καί Καντζιλιέρης μήλου

7

BATIKANO/P.F.S.
SCH. ARCHIP. 2A, 84

Ἐξοχώτατοι καί αἰδεσιμώτατοι κύριοι (Τ.Σ.)

Ἡ ἀγάπη καί ὁμόνοια ὅπου εἶχα ὅταν εὕρισκούμενον εἰς τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ σαράντα χρόνους ἐπίτροπος τοῦ παναγιωτάτου Πατριάρχου μας πρὸς ὄλους τοὺς πατέρες λατίνους καί μέ τόν αὐτόν πατέρα βαρδιάνον τῆς ἁγίας Σιών, εὕρσκεται ἀκόμη καί τώρα ὅπου εἶμαι ἡγούμενος ἀνάξιος εἰς τοῦτο τό μετόχι τοῦ ἁγίου Τάφου, ἀνάμεσον εἰς ἐμένα καί τόν πανιερότατον κύριον Ἰωάννην Ἀντώνιον ντέ Καμίλλη Ἀρχιερέα τούτης τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὄχι μόνον ὡσάν φίλος, ἀμή ἀκόμη καί ὡσάν καθολικός καί εὐλαβῆς εἰς τὴν σεμνότητα τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας ρώμης. Διὰ τοῦτο ἐπῆρα θάρρος νά γράψω τὴν ταπεινὴν μου ταύτην πρὸς τὴν ἐξοχότην σας καί νά σᾶς ἀναφέρω τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν τὰ κρισολογήματα κάποιων ἀδίκων χριστιανῶν, τόν ἄνωθεν ἀρχιερέα, ἐφέρασιν. ἀπό τόν ὁποῖον σήμερον ἐζήτουν τό μικρόν ἀμπέλι, καί αὐριο ἐγύρεψαν τό ὀλίγον χωράφι καί σπίτι τῆς Ἐπισκοπῆς. καί θαρρεμένοι εἰς τὴν ἀχόρταγον ἀδικοκρίσιαν τῶν νῦν τυρρανικῶς κρινόντων, καθ' ἐκάστην τόν ἐξημίωσαν, ὅθεν εἰς χρέος πολὺ εὕρσκεται, ἀπό τό ὁποῖον καί ἡμεῖς κατὰ τό δυνατόν μας, τοῦ ἐδανείσαμεν. Ἀλλά καί διὰ τὴν ἰδίαν, ὡς καινούριον κτίριον ἐνοχλουμένην, καθὼς καί ἡμεῖς καί ἄλλοι ἱερεῖς, ἐπλήρωσεν πολλὰ γρόσια. καί ἀκόμη τοῦ γυρεύουσιν χρέος ἀφησμένον ἀπό τόν πρῶν ἐπίσκοπον Σέρρα. διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἐξοχότητά σας, ἐπειδὴ καί ὁ Θεός σᾶς ἔδωκεν τὴν χάριν νά μὴν εὕρίσκεστε εἰς τὴν αὐτὴν τυρρανίδα, νά λυπηθεῖτε τόν τυρρανισμένον Ἀρχιερέα καί ἔχοντας τό

βασίλειον εἰς τό χέρι σας, νά εὐσπλαγχνᾶτε καί ἑμᾶς τοὺς σκλαβομέ-
 νους καί τούτην σας τήν Ἐκκλησία ὁποῦ εἶναι τό καύχημα τοῦ
 Ἀρχιελάγου, τόσον διά τήν χώραν, τόσον διά τήν παλαιότητα,
 ὅσον καί διά τόν ἄξιον καί ἐνάρετον ποιμένα ὁποῦ τῆς ἐδώκετε, τοῦ
 ὁποίου ἄλλον χάρισμα δέν λείπει, παρά ἡ ἀπλόδωρός σας βοήθεια διά
 νά ποιμαίνει μέ τήν πρεπούμενην τιμὴν τό ἴδιον ποιμνιον καί μέ τέλος
 φιλῶ τὰς ἀγίας σας πορφύρας.

Μῆλο, δεκεμβρίου 4: 1670

Τῆς ἐξοχότης σας

Ταπεινός καί ἐλάχιστος δοῦλος
 λαβρέντιος μοναχός

8

BATIKANO/P.S.F.
 SCH. ARCHIP. 2A, 87^R

Σεβασμιώτατοι

ἐπειδή ὅπως πιστεύω καί τό φανερόνουν τά πράγματα οἱ
 σεβασμιότητές σας μοῦ ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ φιλαλήθεις ὅλες τίς
 φορές πού γιά τά ζητήματα αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας καί τοῦ σεβασμ.
 Καμίλλη ἐπῆρα τό θάρρος νά σᾶς γνωστοποιήσω τή σκέψη μου,
 γιαντό ἐλπίζω ὅτι ἡ ὑπέρτατη φρόνησή σας θά θεωρήσει ἀκριβή ὅσα
 βεβαιώνω καί μέ τό παρόν ταπεινόν μου (γράμμα). Οἱ πάντες
 γνωρίζουν τό διωγμό πού ὑφίσταται αὐτή ἡ Ἐκκλησία μετά τό
 θάνατο τοῦ μονσινιόρ Σέρρα καί ἰδιαίτερα τόν κατατρεγμό ἀλλά καί
 τή σταθερότητα τοῦ εἰρημένου μονσινιόρ Καμίλλη στήν προάσπιση
 καί διατήρηση τῶν ὀλίγων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἀπό τήν
 τυραννική καταδυνάστευση τῶν κληρονόμων τοῦ μονσινιόρ Σέρρα
 καί τίς σοφιστικές ἀπαιτήσεις διαφόρων μέ τίς ὁποῖες τοῦ δημιουρ-
 γοῦσαν καθημερινές ἐνοχλήσεις στά ὀθωμανικά δικαστήρια. Δέν
 ἄφησε νά χαθεῖ κανένα δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας καί ὁποιοδήποτε
 ἀπό τά συμφέροντά της πού δέν εἶχαν διασφαλισθεῖ ἀπό τήν
 ἀφροντισιά καί ἀμέλεια τοῦ ἤδη θανόντος Σέρρα. Ὅμως τοῦ κόστισε
 ὑπερβολικά σέ μόχθο ὅσο καί σέ ἔξοδα. Στά τελευταῖα μέ δική μου
 συμπαράσταση δέν παρέλειψα νά τόν βοηθήσω καί σέ δύο περιπτώ-

σεις τόν δάνεισα τά ἀπαραίτητα χρήματα, τήν πρώτη μέ ἑκατόν πενήντα ρεάλια πού οἱ προαναφερθέντες κληρονόμοι τοῦ ἀπαιτοῦσαν γιά νά γλυτώσει ἀπό αὐτούς τά ἱερά σκεύη πού εἶχαν ἀφαιρέσει ἔναντι τῶν ἀπαιτήσεών τους ὡς ἀποκτήματα τοῦ θανόντος ἐπισκόπου. Τήν δεύτερη μέ ἄλλα ἑκατό γιά νά ἐξοφλήσει στόν Καδῆ τά χαράτσια τοῦ παρελθόντος καί τή σκληρή δίκη πού οἱ εἰρημένοι κληρονόμοι ἤγειραν κατά τῆς Ἐκκλησίας. Θά ἤμουν ἐνοχλητικός ἂν ἤθελα νά ἀριθμῶ τίς διαφορές ἄλλες φορές μέ πενήντα καί ὀγδόντα *riastre* κάθε φορά πού πλήρωσε αὐτός γιά νά διατηρήσει τήν ἐκκλησία καί τά ἐπισκοπικά σπίτια. Ἔτσι διαβεβαιῶνω τίς ἐκλαμπρότητές σας πῶς ὁ φτωχός μονσινιόρε εὑρίσκεται καταχρεωμένος. Ἀκόμη ἄλλες ἑκατόν πενήντα *riastre* χρέος ἀφησμένο ἀπό τόν μονσινιόρ Σέρρα πρόσφατα ἀναζητούμενο ἀπό τόν Κύριο Γεώργιο Φακῆ ρεφενδάριο τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως. Σέ περίπτωση πού ἡ Ἁγία Προπαγάνδα δέν ἤθελε περιθάλπει μέ τή μοναδική γενναιοδωρία Της αὐτόν τόν κληρικό, θά εὔρεθεῖ σέ ἀξιολύπητη κατάσταση. Παρακαλῶ ιδιαίτερα τή στοργή σας νά δεχτεῖ νά τόν βοηθήσει καί θά εἶναι γιά δόξα καί φήμη ἀντάξιας ὑποστήριξης καί τέλος βαθυσέβαστα φιλῶ τήν πορφύρα (σας).

Τῶν σεβασμιότητων σας

Εὐλαβῆς καί ταπεινός
ὕπηρετης

Μῆλος 6 Δεκεβρίου 1670

Nicolo Zuco console

9

BATIKANO/P.F.S.

SCH. ARCHIP. 6, 220

Ἀντίγραφο

Σεβασμιώτατε

Ὁ κύριος Γεώργιος, ρεφενδάριος τοῦ Πατριάρχου, μέ παρεκάλεσε νά φροντίσω ὥστε νά τοῦ δοθοῦν τά χρήματα ἑνός δανείου 120 πιάστρων ἀπό τή σεβασμιότητά σου, δανεισμένα ἐδῶ καί ὀκτώ χρόνια στόν προκάτοχό σου γιά τήν ἀνακατασκευή τῆς ἐκκλησίας του καί ἐπειδή δέν ἦταν δυνατόν νά ἀρνηθῶ τήν ἐξυπηρέτησή του, ἀναφέρω τό γεγονός στή σεβασμιότητά σας ὥστε νά μέ πληροφορή-

σετε ποιὰ ἀπάντηση νά δώσω σ' αὐτόν τόν κύριο. Μπορεῖτε νά δεῖτε τὰ ἔγγραφα τοῦ προκατόχου σας ὅσον ἀφορᾷ αὐτό τό χρέος, τό ὅποιο ἐάν πράγματι ἔπρεπε νά ἔχει πληρωθεῖ ἀπό ἐκεῖνον, δέν ἔχω ἀμφιβολία ὅτι σεῖς θά τό ἐξοφλήσετε, δίνοντας μου κάποια ἀπάντηση ἐπί τοῦ ζητήματος.

Φιλῶ τό χέρι σας καί μένω
ΚΠολη, πρώτη Αὐγούστου 1671

ταπεινός ὑπηρέτης
De Nointel
πρεσβευτής τῆς Γαλλίας

Στήν ἴδια σελίδα

Σεβασμιώτατε

Τολμῶ νά ἐμφανισθῶ ἐνώπιον τῆς σεβασμιότητάς σας μέ τήν παρούσα προκειμένου νά τήν παρακαλέσω νά ἐξετάσει μέ ἰδιαίτερη προσοχή τά γράμματα τῆς Α.Ε. τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Γαλλίας, προῖσταμένου μου, πού ἔγραψε σχετικά μέ τίς ἀξιώσεις τοῦ κυρίου Γεωργίου, ρεφερενδάριου τοῦ ἑλληνικοῦ πατριαρχείου. Σᾶς διαβεβαιῶνῶ πώς ἐγώ τόν ἐμπόδισα νά σπεύσει στά τουρκικά δικαστήρια καί νά στείλει ἐντολές διακριβώσεως τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἐκκλησίας, ἐάν δηλαδή ἔγινε σύμφωνα μέ ἔγγραφη ἄδεια τοῦ Μεγάλου Κυρίου γιά τήν ἀνακατασκευή τῆς εἰρημένης ἐκκλησίας. Καί ἐπειδή γνωρίζω πολύ καλά ὅτι ἀπό πείσμα μπορεῖ νά τό κάνει γιατί βλέπει πώς χάνει τά 120 ρεάλια πού λέει πώς ἔχουν δοθεῖ. Παρακαλῶ τή σεβασμιότητά σας νά βρεῖ τρόπο γιά νά τελειώσῃ μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο αὐτή ἡ ὑπόθεση. Γι' αὐτό γράφω στή σεβασμιότητά σας φοβούμενος τή ζημιά πού μπορεῖ νά κάνει στήν ἐκκλησία τῆς Μήλου καί ζητώντας συγγνώμη καί ἀσπαζόμενος τά χέρια σας, παραμένω.

ΚΠολη 1 Αὐγούστου 1671

Ταπεινός σας δοῦλος
ΦΟΡΝΕΤΤΙ

BATIKANO/P.F.S.
SCH. ARCHIP. 2A', 219^{RV+} 220^V

1671
5
1666

Σεβασμιώτατοι

Εἶναι πέντε περίπου χρόνια πού οἱ σεβασμιότητες σας ἀποδέχτηκαν μερικούς κανόνες πού πρότεινα γιά τήν καλύτερη διοίκηση αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, μεταξύ τῶν ὁποίων ἕνας εἶναι ἡ ἀπαγόρευση τελέσεως λειτουργίας μέσα στίς ταρτάνες καί τά ἄλλα πλοῖα ἐπὶ ποιῆ τιμωρίας. Οἱ αἰδεσιμώτατοι πατέρες καπουτσῖνοι, ὄχι μόνο δέν ἐτήρησαν κανέναν ἀπό αὐτούς τούς κανόνες ἀλλά καί τίς περισσότερες φορές τούς παραβαίνουν, λειτουργώντας ἐπάνω στά πλοῖα πού καταπλέουν τόσο στό λιμάνι τῆς Μήλου ὅσο καί τῆς Κιμώλου. Καί ἐκεῖνο πού δέν μπορῶ νά κατανοήσω εἶναι τό πού στηρίζουν καί κάνουν τίς λειτουργίες στήν ἐπισκοπική μου περιφέρεια κατά τό παλαιό ἡμερολόγιο, ἐνῶ ὅταν ἀνεβαίνουν στά πλοῖα κάνουν τίς λειτουργίες κατά τό νέο ἡμερολόγιο. Π.χ., σήμερα ἐδῶ στή Μήλο ἔχουμε κατά τό παλαιό 29 Αὐγούστου καί κατά τό νέο 8 Σεπτεμβρίου. Οἱ καπουτσῖνοι ἐορτάζουν τήν ἀποκεφάλιση τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστῆ κατά τό παλαιό, καί μετὰ ἀνεβαίνουν σέ ἕνα πλοῖο καί ψάλλουν τή γέννηση τῆς Θεοτόκου κατά τό νέο. Ἐπίσης ἀρκετές φορές λένε μιά λειτουργία στήν ἐκκλησία τους στήν ξηρά π.χ. στίς 15 Αὐγούστου τήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου καί στή συνέχεια τήν ἴδια ἡμέρα πηγαίνοντας σέ ἕνα πλοῖο ψάλλουν μιά ἄλλη ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου βασιλέα τῆς Γαλλίας τῆς 25ης τοῦ περασμένου μήνα. Φτάνει ἕνα βατσέλι ἢ ἄλλη βάρκα στό λιμάνι στίς 15 Δεκεμβρίου μέ τό παλαιό, δηλαδή 25 μέ τό νέο, ἀμέσως ὁ καπουτσῖνος ἀνεβαίνει στό πλεούμενο καί ψάλλει τίς τρεῖς λειτουργίες τῶν Χριστουγέννων καί στή συνέχεια μετὰ δέκα ἡμέρες, δηλ. στίς 25 Δεκεμβρίου κατά τό παλαιό ψέλνει ἄλλη μιά φορά ἄλλες τρεῖς λειτουργίες τῶν Χριστουγέννων, ὥστε στήν ξηρά οἱ καπουτσῖνοι ἀκολουθοῦν τό παλαιό ἡμερολόγιο καί στή θάλασσα τό νέο καί συχνά τήν ἴδια ἡμέρα τόσο τό παλαιό, ὅσο καί τό νέο.

Αὐτές οἱ ἔξω ἀπό τό τυπικό ἐνέργειες καί πολλές ἄλλες σκανδαλίζουν (ὄχι μόνο τούς σχισματικούς πού περιγελοῦν) ἀλλά καί ἐμᾶς τούς ἴδιους τούς Καθολικούς, ὅπως διαπιστώνω καθημερινά, ἀλλά δέν μπορῶ νά μιλήσω γιατί, ὄχι μόνο δέν θά μέ ἀκούσουν, οὔτε ἐκτιμήσουν, ἀλλά θά μέ μισήσουν τόσο καί θά μοῦ δημιουργήσουν

τόσα ζητήματα πού θά μέ κάνουν νά πεθάνω από ἀπελπισία. Ὅχι λιγότερο ὀδύρεται ὁ δόν **Giorgio Rossi** πού προσκαλούμενος συχνά ἀπό καπεταναίους πλοίων νά τούς ψάλλει μιά λειτουργία σέ μίαν ἀπό τίς ἐκκλησοῦλες πού βρίσκονται στήν παραλία, καταφθάνει ὁ καπουτσίνοσ καί δηλώνει πώς αὐτός μπορεῖ νά ψάλλει τήν ἀκολουθία μέσα στό πλοῖο καί κάνει τά πάντα ὥστε ὁ καπετάνιοσ νά τό δεχτεῖ νά λειτουργήσῃ ἐπί τοῦ πλοίου ἀκόμη καί ὅταν δέν τό ἐπιθυμεῖ ὁ ἴδιος, καί ὁ φτωχός ἱερέασ μένει στήν ἄκρη ταπεινωμένος.

Παρακινουῦμαι νά δώσω αὐτή τήν πληροφορία στίς σεβασμιότητές σας παρακαλώντας τήν μοναδική σύνεσή σας νά ἐκδώσει διαταγή μέ κατάλληλο τρόπο, γιατί διαφορετικά αὐτοί οἱ καπουτσῖνοι δέν πρόκειται νά ὑπακούσουν οὔτε στίς διαταγές σας ἰσχυριζόμενοι ἀλαζονικά ὅτι αὐτοί εἶναι ἱεραπόστολοι τοῦ Βασιλέα. Ἡ δυστυχία μου θά εἶναι μεγάλη ἂν ἀντιληφθοῦν ὅτι ἔχω παραπονεθεῖ στήν Ἁγία Προπαγάνδα ἐναντίον τους, θά μοῦ κηρύξουν πόλεμο μέχρι θανάτου καί δέν θά ἡσυχάσουν ἂν δέν πάρουν ἐκδίκηση. Ἐγώ πού εἶμαι μόνος ἐδῶ καί ἔχω συχνά τήν ἀνάγκη τους νά ἐξομολογοῦμαι, ἀναγκάζομαι νά κάνω πώς δέν βλέπω καί νά ἀνέχομαι πολλές παρανομίες.

Πρόσφατα ἐπῆρα γράμματα ἀπό ΚΠολη ἀπό τόν ἐξοχώτατο πρεσβευτή τῆς Γαλλίας, τόν δραγομάνο του καί ἀπό τόν Ρεφενδάριο τοῦ Πατριάρχῃ πού ζητᾶ 120 σκούδα πού ξόδεψε γιά νά παραχωρηθεῖ ἡ ἄδεια ἀνακατασκευῆς τοῦ καθεδρικοῦ μας ναοῦ. Κρίνω σκόπιμο νά σᾶσ ἀποστείλω ἀντίγραφέ τους γιά νά γίνουν ἀντιληπτές οἱ ἀνάγκες πού μέ πολλά ἄλλα γράμματα σᾶσ ἔχω περιγράψει ἴσως καί μέ ἀνακουφίσετε ἀπό τά πολλά χρέη.

Ἐχω γράψει στίς σεβασμιότητές σας πώς συνήθως οἱ Ἕλληνες σχισματικοί πέρνουν 20% ἐτήσιο τόκο καί τόσο μοῦ ζητᾶ νά πληρώσω αὐτός ὁ Ρεφενδάριοσ δίνοντας ὀδηγίες στόν πληρεξούσιο του γιά τόκο 20% ἐπί τοῦ κεφαλαίου καί τῶν τόκων τῶν ἀνωτέρω 120 σκούδων. Σέ περίπτωση πού ἀργήσω νά πληρώσω καί τό ἄλλο χρέος τῶν 300 σκούδων τοῦ προκατόχου μου θά ἀυξηθεῖ περισσότερο καί θά κινδυνεύσει πιό πολύ ἡ φτωχή αὐτή Ἐκκλησία, ἡ ὁποία δέν ἔχει καμμιά ἄλλη ἐλπίδα παρά τήν ἐπιείκεια τῶν σεβασμιότητων σας πού ταπεινά προσκυνῶ καί ἀσπάζομαι τίς ἅγιες πορφύρες τους.

Μῆλοσ 29 Αὐγούστου 1671

Ταπεινός δοῦλοσ
Ἰωάννης Ἀντώνιοσ Καμίλλησ
Ἐπίσκοποσ Μήλου

Καί τό συνημμένο τοῦ Ρεφερενδάριου

«Πανιερότατε καί ἐκλαμπρότατε ἀφέντη ἀφέντη μονσινιόρ

Καλά ἤξεύρεις πώς μέ ἔγραψε ὁ Ἀντώνιος Σέρρας καί τόν ἔκαμα ὀρισμόν βασιλικόν διά νά κάμη τούς ἀγίους ἀναργύρους, εἰς τόν ὁποῖον ἔχω σπέζα ἑκατόν εἴκοσι ρεάλια καί μέ λείπουν σήμερον τόσους χρόνους καί εἶμαι ἀδικημένος, ὅμως ἰδοῦ ὁποῦ σοῦ γράφει ὁ ἀφέντης ἱμπασαδόρος τῆς φράντζας καί ὁ σινιόρ φουρνέτης ὁ μέγας δραγουμάνος. Καί ἰδέ τήν γραφή τοῦ Σέρρα αὐτοῦ καί ἂν μέ πλερώσης καλῶς, εἰδέ ἄς ἔχω ρεσπόστα. Καί ὅτι κάμω ἄς εἶναι ἀπό τήν ἐκλαμπρότη σου, μόνο νά ἔχω ρεσπόστα καί μέ τό τέλος γλυκοχαιρετῶ τήν ἐκλαμπρότην σου καί οἱ χρόνοι σας πολλοί καί καλοί. 1671 Ἰουλίου 24

ὁ μικρός σας δούλος
Ρεφερενδάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Γεώργιος»

11

BATIKANO/P.F.S.

SCH. ARCHIP. 2A, 274

Ἐπίσημα τῶν αἰτημάτων τοῦ σεβασμ. ἐπισκόπου
Μήλου πρὸς τήν Ἁγία Προπαγάνδα

1. Αἴτημα γιά τά ἔξοδα ἐνώπιον τῶν τουρκικῶν δικαστηρίων γιά τήν κατοχύρωση τῶν κινητῶν καί ἀκινήτων περιουσιακῶν στοιχείων τῆς ἐπισκοπῆς, γιά τίς δίκες πού ἔγιναν μέ τούς κληρονόμους τοῦ μακαρίτη μονσινιόρ Σέρρα καί μερικοῦς ἄλλους ἀπό τούς ὁποίους εἶχε ἀγοράσει κάποια κτήματα (ὅπως σημειώνονται ἀκολουθῶς) 300 scudi.
2. Αἴτημα γιά μιὰ ἐτήσια προμήθεια χωρὶς τήν ὁποῖαν εἶναι ἀδύνατο νά ἐπιβιώσει κανεὶς 100 scudi.
3. Αἴτημα γιά ἄλλα πενήντα σκουδα ἐτησίως γιά τή συντήρηση ἐνὸς ἱερέα 50 scudi.
4. Αἴτημα γιά ἄλλα εἴκοσι σκουδα πού ἔδινε ἡ Ἁγία Προπαγάνδα γιά δύο λαϊκοὺς ἱερεῖς 20 scudi.
5. Αἴτημα γιά εἰκοσιπέντε σκουδα ἐτησίως πού ἔδινε πάντα ἡ Ἁγία Προπαγάνδα στοὺς βικαρίους τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου 25 scudi.

6. Αίτημα γιά άμφια έπισκοπικά λευκά.
7. Αίτημα γιά νά έπιστραφοϋν άπό τόν 'Αρχιεπίσκοπο Ναξίας τά γράμματα καί έγγραφα τής 'Εκκλησίας Σίφνου.
8. Αίτημα γιά νά έπιστραφοϋν άπό τόν φρά Σεραφίνο άπό τήν Μπρέσια, φραγκισκανό μοναχό τής έπαρχίας τής Candia πού διετέλεσε ιερέας Μήλου πρίν άπό τόν πόλεμο τής Κρήτης, τά έγγραφα πού άνήκουν στήν έκκλησία Μήλου, όπως τό δωρητήριο τής έκκλησίας, ένας άφορισμός του 'Ελληνα Πατριάρχη πρós τούς έδω Έλληνες έπισκόπους νά μήν ένοχλοϋν τό Λατίνο.

11a

BATIKANO/P.F.S.
SCH. ARCHIP. 2A, 275

Τά έξοδα πού έκαμε ό μονσινιόρ έπίσκοπος Μήλου γιά τήν κατοχύρωση τής ιδιοκτησίας τής 'Εκκλησίας.

1. Γιά τίς δίκες πού έκανε ό έπίσκοπος στους κληρονόμους του (μακαρίτη) έπισκόπου πού ήλθαν πρόσφατα γιά νά διεκδικήσουν ιερά σκεϋη, σπίτια, άμπέλι καί κτήμα Μαρίνου ζόδεψα στόν Καδη 40 scudi
 2. Στη δίκη πού έκανε ή 'Ανέζα του Μπενεντέτου γιά τό μαγαζάκι καί τό σκεοφυλάκιο 10 scudi
 3. Γιά τή δίκη πού έκανε ό κ. Κλαδούρης γιά τό κτήμα του 'Αγίου Πολύκαρπου 10 scudi
 4. Γιά τή δίκη πού έκανε ό κ. Μιχελάκης Καλίνης έβαλα ένέχυρο τό κτήμα του 'Αγίου Βερναρδίνου 50 scudi
 5. Γιά τή δίκη του κ. Δημήτρη, έμπόρου έξόδεψα 70 scudi
 6. Γιά τόν Ρεφερενδάριο γιά τήν έγκριση άνακατασκευής τής έκκλησίας επλήρωσα 70 scudi
 7. Στόν πρώτο δικαστή γιά τήν 'Εκκλησία 30 scudi
 8. Στόν δεύτερο δικαστή γιά τήν 'Εκκλησία 15 scudi
 9. Στόν Κεχαγιά του 5 scudi
- Σύνολο No 300 scudi

12

BATIKANO/P.F.S.

SCH. ARCHIP. 2A, 326

Τίς δυστυχίες, τήν ανάγκη καί τά χρέη πού βρήκα στή φτωχή Ἐκκλησία τῆς Μήλου, ὅπως καί τίς ανάγκες ἐκείνης τῆς Σίφνου, μέ διάφορες ἐπιστολές μου ἔχω περιγράψει στίς σεβασμιότητές σας. Μέ ἄκρα ὑπομονή προσμένω παρηγοριά ἀπό τήν πρόνοια τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας ὥστε νά ἀπαλλαγῶ ἀπό τά χρέη καί νά ἐπιδοθῶ στό καθαυτό πνευματικό ἔργο μου καί τήν προσφορά ὑπηρεσιῶν στίς ἀνωτέρω δύο ἐκκλησίες.

Στή συνέχεια ἀναφέρω στίς σεβασμιότητές σας πώς πρὶν 7 ἡμέρες ὁ Μονσινιόρ Doria ἐπίσκοπος Τήνου ἐπέρασε ἀπό αὐτήν στήν καλύτερη ζωή καί ὅπως μοῦ εἶπε ἕνας ἱερέας του πού ἔφτασε ἐδῶ κατευθυνόμενος γιά τή Βενετία γιά ὑποθέσεις τῆς ἐπισκοπῆς ἀπόμεινε ἡ ἐκκλησία ἄνδρου χωρίς βικάριο καθώς καί αὐτή τῆς Κέας καί τῶν Θερμιῶν ἔνεκα τῆς μακρᾶς ἀσθένειας καί τοῦ θανάτου τοῦ ἀνωτέρω ἱερωμένου. Γι' αὐτό ἂν οἱ σεβασμιότητές σας ἐπιθυμοῦν νά μοῦ ἀναθέσουν τήν πνευματική ἐξυπηρέτησή τους, δηλώνω ἀπό τώρα ὅτι τάσσομαι στήν ὑπηρεσία τους προσμένοντας τίς ἀνώτερες ἐντολές σας.

Ταπεινά προσκυνῶ καί κατασπάζομαι τίς ἅγιες πορφύρες σας.
Σίφνος 7 Μαΐου 1672S.V.

Ταπεινός δοῦλος σας
Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης
ἐπίσκοπος Μήλου

13

BATIKANO/P.F.S.

SCH. ARCHIP. 2A, 528

Πολλές φορές, μέσα στό διάστημα τῶν τεσσάρων χρόνων πού εἶμαι ἐπίσκοπος, ἔχω παρουσιάσει μέ διάφορες ταπεινές ἐπιστολές μου τίς ανάγκες μου καί ἔχω παρακαλέσει τήν Ἁγία Προπαγάνδα νά μέ ἀξιώσει τῆς συνδρομῆς της, μά μέχρι ὥρας δέν εἶδα καμμία βοήθεια. Γι' αὐτό τό λόγο ἔχω πάρει τήν ἀπόφαση νά ἔλθω στή Ρώμη, γιά νά δῶ ἂν εἶναι δυνατό νά δώσω ἕνα τέλος στά βάσανά μου

1670
χειροποίητο
ὁ Καμίλλης

Καί πρίν ξεκινήσω γιά τό ταξίδι, ὀφείλω νά ἀναφέρω στίς σεβασμιότητές σας τήν παράκληση νά ἔχω τήν ἄδεια τους νά ἔλθω γιά νά περιγράψω ἀπό κοντά τή δυστυχία, τίς ἐλλείψεις πού ἀπό πολλά χρόνια μέ κάνουν νά υποφέρω, χωρίς καμμίᾶ συνδρομή οὔτε ἀκόμη καί ἀπάντηση ἐπί τῶν πνευματικῶν ζητημάτων καθῶς καί τῶν ἐγκόσμιων τῶν Ἐκκλησιῶν μου Σίφνου καί Μήλου καθῶς καί τῆς Κιμῶλου.

Ὅταν ἀπεστάλην ἀποστολικός βικάριος τῆς ἐκκλησίας Μήλου, τήν εὐρήκα χρεωμένη μέ τριακόσια σκουῖδα ἀπό τόν προκάτοχό μου, γιά τά ὅποια εἶναι ἔννεα χρόνια πού πληρώνω τόκο 20% τό χρόνο καί ὅλα τά ἔσοδα τῆς ἐπισκοπῆς δέν ξεπερνοῦν τά 50 σκουῖδα. Ἐτσι δέν φτάνουν οὔτε γιά νά πληρώνω τόν ἀνωτέρω τόκο, ἔχω καί τήν ἐτήσια τουρκική φορολογία καί συνεχῶς τό χρέος ἀυξάνει καί τά ἐκκλησιαστικά κτήματα ὑποθηκευμένα στούς Ἕλληνες πιστωτές καί κάθε τόσο ἐγώ σύρομαι στά τουρκικά δικαστήρια γιά νά ὑποχρεωθῶ νά πληρώσω. Ἀφήνω λοιπόν τίς σεβασμιότητές σας νά ἀντιληφθοῦν μέ πόσες ἐλλείψεις καί ἀνέχεια περνᾶω τή ζωή μου.

Στήν Ἐκκλησία Σίφνου ἔπειτα, γιά τή μεγάλη φτώχεια της (πού ὑπῆρξε ἡ αἰτία νά μοῦ παραχωρηθεῖ), ἡ Ἁγία Προπαγάνδα ἔστειλε κάθε χρόνο 25 σκουῖδα στούς βικάριους πού τήν ὑπηρετοῦσαν· ὅταν ὅμως μοῦ ἀνετέθη ἡ φροντίδα της σταμάτησαν νά ἀποστέλλονται αὐτά τά χρήματα. Τά ἐλάχιστα ἔπειτα κτήματά της, ἄλλα ἔχουν καταπατηθεῖ ἢ καταστραφεῖ ἀπό τούς Ἕλληνες, ἐνῶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νάξου κατακρατεῖ ὅλα τά ἀποδεικτικά ἔγγραφα καί ἀπό πείσμα δέν μοῦ τά παραδίδει γιά νά μήν μπορέσω νά τά διεκδικήσω.

Γιά ὅλα αὐτά πολλές φορές ἀναφέρθηκα στήν Ἁγία Προπαγάνδα, ἀλλά δέν εἶδα ποτέ καμμίᾶ βοήθεια γιά νά ἀνακουφιστῶ ἀπό τά μεγάλα χρέη καί νά ὑπηρετήσω τίς ἐκκλησίες μου μέ νηφάλιο πνεῦμα· γι'αυτό μή μπορώντας πλέον νά υποφέρω τά βάσανα, σκέπτομαι νά ἐγκαταλείψω τά πάντα καί νά φύγω ἀπό ἐδῶ.

Θά ἀναμείνω, ὅσο μπορέσω ἀκόμη περιμένοντας τίς ὑπέρτερες διαταγές σας καί εὐλαβικά προσκυνῶ καί φιλῶ τίς ἅγιες πορφύρες σας.

Μῆλος 20 Μαρτίου 1674

Ταπεινός δοῦλος σας
Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης
ἐπίσκοπος Μήλου.

BATIKANO/P.F.S
SCH. ARCHIP. 2A, 535

Πιστεύω πώς ἡ Ἁγία Προπαγάνδα ὡς πονετική μητέρα δέν πρόκειται νά μέ ἐγκαταλείψει στίς τόσες δυστυχίες μου, ἀλλά βλέποντας ὅτι ἀπό μακροῦ χρόνου μέ ἔχει στερήσει τῆς τιμῆς νά πάρω γράμματά της, δέν πρόκειται νά μέ λησμονήσει ἄλλο. Ἐν τούτοις, ἐκεῖνοι πού ἔχουν δανείσει αὐτήν τήν ἐκκλησία δέν τό λησμονοῦν ποτέ καί πάντοτε μέ ἀπειλές ζητοῦν τά ὀφειλόμενα χρήματα. Γι' αὐτό τό λόγο στέλνω στίς σεβασμιότητές σας τό γράμμα πού μοῦ ἔστειλε πρόσφατα ὁ Ρεφενδάριος τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ΚΠόλεως προκειμένου ἡ Ἁγία Προπαγάνδα νά ἐπιβεβαιώσει ἀκριβῶς ὅτι κατά καιρούς τήν ἔχω πληροφορήσει. Καί ἡ ὑπέρτατη ἀγιότητά της θά δείξει συμπάθεια στή φτώχεια μου καί θά φροντίσει νά μέ ἀπαλλάξει ἀπό αὐτό τό χρέος, γιατί δέν εἶναι δυνατό νά ἔλθει κάποια ἡμέρα νά χαθεῖ ἡ ἐπισκοπή αὐτή.

Ἄς μὴ ξεχνᾶ ἡ ἀγιότητά σας ὅτι βρισκόμαστε σέ μέρη τῆς Τουρκίας καί ἔχουμε καί τούς Ἕλληνες ἐχθρούς μας, καί ἄλλο δέν φροντίζον παρά τήν ὀλοκληρωτική μας ἐξαφάνισι.

Εἶναι λίγος καιρός πού μέ ἄλλα ταπεινά γράμματά μου παρακάλεσα τίς σεβασμιότητές σας νά μέ ἀξιώσουν τῆς ἀδειας νά ἔλθω στή Ρώμη γιά νά ἐμφανισθῶ ἐνώπιόν τους καί νά ἐκθέσω τίς μεγάλες ἐλλείψεις πού ἀντιμετωπίζω καί τή δυστυχία τῶν Ἐκκλησιῶν μου τῆς Μήλου καί τῆς Σίφνου, καί ἐλπίζω ὅτι θά περιβληθῶ ἀπό τήν ὑπέρτατη δόξας σας τῆς τιμῆς καί περιμένω τίς διαταγές σας γιά νά ἔλθω ἐκεῖ. Διαφορετικά χωρίς ἄλλη βοήθεια δέν μπορῶ νά σταθῶ ἐδῶ, γιατί πιεζόμενος ἀπό τήν ἀνάγκη θά βρεθῶ στή θέση νά ἐγκαταλείψω τίς Ἐκκλησίες, ἀποστερημένες, καταχρεωμένες, φτωχές καί νά φύγω.

Ἐν τῷ μεταξύ ἂν οἱ σεβασμιότητές σας ἀποφασίσουν νά στείλουν κάποιο χρηματικό ποσό, γιά νά ἐξοφλήσω τό χρέος πρὸς τόν Ρεφενδάριο, πού ἄφησε σέ βάρος τῆς Ἐκκλησίας ὁ προκάτοχός μου ἄς τό ἀποστείλουν στή Βενετία, στόν κύριο Νικολό Κοντόσταυλο ἔμπορο γνωστό μου καί πρόσωπο ἀξιόπιστο, γιά νά μπορέσω νά ἐξαλείψω τό ἐνέχυρο πού ὑπάρχει ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων κτημάτων αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, βαλμένο ἀπό τούς Ἕλληνες, γιά τήν ἀσφάλιση τῶν 300 ρεαλιῶν, ὅπως τόσες καί τόσες φορές ἔχω ἀναφέρει στίς

σεβασμιότητές σας, τῶν ὁποίων κατασπάζομαι τίς ἅγιες πορφύρες.

Μῆλος πρώτη Μαΐου 1674

Ταπεινός δούλος σας
Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης
ἐπίσκοπος Μήλου.

15

BATIKANO/P.S.F.
SCH. ARCHIP. 2b, 539^{RV}

Κατά τήν επίσκεψη τοῦ ἐπισκόπου Τήνου τόν περασμένο μήνα στήν ἐπαρχία μου, ὁ τελευταῖος προσπάθησε νά πληροφορηθεῖ, κατά διαταγή τῶν σεβασμιότητων σας, γιά ποιά αἰτία παρακρατῶ τό μισό ἤ μέρος τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐκκλησίας Σίφνου καί δέν τά διαθέτω ὅλα στόν ἐφημέριο πού διατηρῶ ἐκεῖ! Τήν ἀπάντηση πού τοῦ ἔδωσα, κρίνω ἀπαραίτητο νά γνωστοποιήσω ταπεινότητα καί στή σεβασμιότητα σας, δηλαδή 1ο γιατί πιστεύω καί ἔχω τή βεβαιότητα πώς ἔχω ὅλη τή διοίκηση σ' αὐτή τήν Ἐκκλησία, ὅσην ἀκριβῶς ἔχω καί σ' αὐτήν τῆς Μήλου, πού μοῦ ἔχει παραχωρηθεῖ ἐλέω Ἁγίας Προπαγάνδας μέ τήν ἐπιστολή της τῆς 31 Μαρτίου (16)68, τόν ἴδιο χρόνο πού μοῦ ὑποσχέθηκε αὐτή τήν ἐπισκοπή.

2ο Γιατί, ὄντας ἀνεπαρκῆ τά εἰσοδήματα αὐτῆς γιά νά συντηρηθῶ, βοηθοῦμαι ἀπό ἐκεῖνα τῆς Σίφνου ὑποθέτοντας πώς ἔτσι μοῦ τά παραχώρησε ἡ Διοίκηση γιά νά μπορέσω νά βοηθήσω τή φτώχεια της. Οὔτε θά εἶχα ἀναδεχθεῖ αὐτή τήν Ἐκκλησία, ἐάν δέν μοῦ παρεχωρεῖτο καί ἐκεῖνη τῆς Σίφνου, ἀφοῦ ὑπηρετώντας ὡς βικάριος τρία-τέσσερα χρόνια πρὶν μοῦ τήν ὑποσχεθεῖτε, ἐγνώριζα πώς μόνη αὐτή δέν ἐπαρκοῦσε οὔτε γιά τό φαγητό μου, μέ τό νά εἶναι μάλιστα καί καταχρεωμένη μέ 300 σκουδα καί μέ τό νά ἔχει χάσει μερικά ἀκίνητα καί εἰσοδήματα μετά τήν πτώση τῆς Candia ἀπό ὅπου συγκέντρωνε περίπου τά μισά, χῶρια τά σημαντικά ἐξοδα πού ἔκανα γιά νά διατηρήσω, μέ χοτζέτι τούρκικο, τά ἐλάχιστα ἀκίνητα πού μέχρι σήμερα κατέχομε.

3ο γιατί μέ τή διάθεση τοῦ μισοῦ ἢ ἐνός καλοῦ μέρους αὐτῶν τῶν εἰσοδημάτων, βρίσκω ἱερέα κατάλληλο πού εὐχαρίστως μένει στήν ὑπηρεσία αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας καί μέ τό ἄλλο ὑπόλοιπο πού κρατῶ

πλέον του έδω είσοδήματος διατηρῶ ἕναν ἐφημέριο καί ἕναν κληρικό πού συμπαρίσταται στή λειτουργία, πάντοτε μέ μεγάλη δυσχέρεια καί ἀπέραντη φτώχεια πού ὅποιοσδήποτε ἄλλος ἐπίσκοπος δέν θά μπορούσε νά ὑπομείνει τόσα χρόνια, καί νά πληρώνει ἀκόμη φόρο στόν Τοῦρκο, ὅταν ἔχει χάσει τήν ἐλπίδα ὅτι κάποια ἡμέρα θά τόν συντρέξει ἡ Ἁγία Προπαγάνδα καί θά τόν ἐλευθερώσει ἀπό τά χρέη. Διαφορετικά θά ἦταν ἀδύνατο νά ἐξοικονομήσω τό ἐλάχιστο γιατί βρίσκομαι ἀνάμεσα σέ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι βλέποντάς με φτωχό δείχνουν μιὰ κάποια συμπάθεια στό δόγμα μας. Καί αὐτή ἡ φτώχεια μου εἶναι ἡ αἰτία πού γίνομαι δυσάρεστος καί παρεξηγοῦμαι μέ μερικούς κακοήθεις σέ βάρος τῆς καλῆς φήμης καί τοῦ χαρακτήρα μου.

Θέλω νά πιστεῦω πώς ὁ σεβασμιώτατος ἐπισκέπτης θά δώσει στίς Σεβασμιότητές σας ἀκριβή περιγραφή τῆς ἀνέχειάς μου πού εἶναι πλέον ἀδύνατο νά ὑποφέρω, ἀκόμη καί μέ τά εἰσοδήματα Μήλου καί Σίφνου πού τελικά ὅλα μαζί ἐπαρκοῦν γιά λίγο χρονικό διάστημα καί πού ὀνομάζονται φασόλια, κριθάρι, λάχανα, κολοκύθια, γιά τά ὁποῖα μάλιστα πρέπει νά πληρώνω καί φόρο. Γιά ὅλους αὐτούς τοὺς λόγους, ἐάν οἱ σεβασμιότητές σας θελήσουν νά μοῦ ἀφαιρέσουν τό εἰσόδημα τῆς Σίφνου ὡς κύριοι ἐκείνου ἀλλά καί τῆς Μήλου ἀκόμα καί ἐμοῦ τοῦ ἴδιου θά βρεθῶ στήν ἀνάγκη νά παραιτηθῶ τοῦ πνευματικοῦ ἔργου καί νά ἀναχωρήσω στόν χριστιανικό κόσμο γιά νά ἀναζητήσω τροφή καί ἐνδυμασία πού ἐδῶ ἔχω στερηθεῖ. Ταπεινά προσκυνῶ καί κατασπάζομαι τίς πορφύρες σας.

Μῆλος 27 Ἰουνίου 1678

Ταπεινός δοῦλος σας
Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης
ἐπίσκοπος Μήλου.

BATIKANO/P.F.S.
SCH. ARCHIP. 2b, 622

Μοῦ ἀνακοινώθηκε ἀπό τόν κ. Ὀνούφριο, ἔλληνα ἀρχιεπίσκοπο Δέβρης, τόν ὁποῖο εἶχα παρακαλέσει νά σᾶς περιγράψει τίς ἀνάγκες μου, ὅτι ἡ Ἁγία Προπαγάνδα ἔχει πληροφορίες πώς ἡ ἐπισκοπή μου

είναι από τις καλύτερες στό Ἀρχιπέλαγος, ἀντί νά μέ ἐνισχύσει μέ κάποιο βοήθημα. Ἄν αὐτή τήν πληροφορία τήν ἔχει ἀπό τήν ἔκθεση τοῦ μονσινιόρ Σεμπασιάνι, ἐπίσκοπου di Città di Castello, εἶναι βέβαια ἀληθινή, ὅπως ὅλες οἱ ἐνέργειές του ἐδῶ πού ὑπῆρξαν ἐντιμες, γιατί εἶχε διακριβώσει πώς ἡ Ἐκκλησία εἶχε δεκάδες ἀγρούς καί χωράφια καί κτήματα μέ πλούσια εἰσοδήματα. Μά ἔκτοτε τά πράγματα ἔχουν διαφοροποιηθεῖ σημαντικά, καίτοι κατά τή διάρκεια τοῦ πολέμου μέ τούς Βενετούς ἡ ἔκκλησία ἦταν προφυλαγμένη, προστατευμένη καί μέ εἰσοδήματα· ὅμως μέ τόν ἐρχομό τῶν Τούρκων ὄχι μόνο χάσαμε ὅσα οἱ Βενετσιάνοι μᾶς εἶχαν προσφέρει, ἀλλά καί μέ τις δίκες καί τις φιλονικίες τῶν ἑλλήνων χάθηκε ἡ περιουσία καί τά εἰσοδήματα καί δέν ἔκανα μικρό ἀγώνα γιά νά διατηρήσω τά σπίτια, ἕνα χωράφι καί ἕνα ἀμπέλι, μέ τή δύναμη τῶν χρημάτων, τά ὁποῖα μοῦ δίνουν τή διατροφή τοῦ μισοῦ χρόνου πολύ δύσκολα. Ἐπιπρόσθετα ἡ Ἐκκλησία εἶχε 300 *pezze d' otto* χρέος πού εἶχε δημιουργήσει ὁ προκάτοχός μου τό ὁποῖο δέν μοῦ ζητήθηκε κατά τήν περίοδο τοῦ πολέμου κατά τήν ὁποία ἔκαναν ὑπομονή μά μετά ἄρχισαν νά μέ ἐνοχλοῦν οἱ πιστωτές καί ἐγώ δανειζόμουν ἀπό τόν ἕνα γιά νά πληρώνω τόν ἄλλο μέ τόκο 20% τό χρόνο. Ἐπί πλέον πλήρωνα 8 ἢ δέκα *pezze* ἐτήσιο φόρο καί σήμερα φτάνει νά πληρώνω 20, 25 καί 30 κάθε χρόνο λόγω πρόσθετων φόρων καί ἐπιβαρύνσεων πού βάζουν οἱ Τούρκοι.

Γιά ὅλα αὐτά ἔδωσα πολλές φορές ταπεινή ἀναφορά στήν Ἁγία Προπαγάνδα καί ἐπίσημες ἀποδείξεις στόν ἀρχιεπίσκοπο Τήνου, τελευταῖο ἀποστολικό ἐπισκέπτη καί ἔλιξα σέ κάποια συνδρομή. Ὅπως ὅμως διαπιστώνω λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀναφέρουν τήν ἀλήθεια στή Ἁγία Προπαγάνδα καί πολλοί ἐκεῖνοι πού τήν ἐξαπατοῦν. Ἐγώ ἀδυνατῶ πλέον νά ἀναφέρομαι καί νά προκαλῶ ἀνία στίς σεβασμιότητές σας μέ τις ἐπιστολές μου, οὔτε εἶναι δυνατό νά περιγράψω ἀκριβῶς τις ἀνάγκες τῆς ἐπαρχίας μου σέ ἕνα κομμάτι χαρτί, γι' αὐτό παρακαλῶ τήν Ἁγία Προπαγάνδα νά μοῦ ἐπιτρέψει νά μεταβῶ στή Ρώμη, πράγμα πού δέν πρέπει νά θεωρεῖται τόσο σπουδαῖο ὕστερα ἀπό δεκάξι χρόνια πού ὑπηρετῶ ἐδῶ νά ἔλθω μιά φορά νά ἐκθέσω τις πνευματικές μου ἀνάγκες καί τις ἐγκόσμιες. Τέλος, καταφιλῶ τις ἱερές πορφύρες σας.

Μῆλος 25 Ὀκτωβρίου 1679

Ταπεινός δοῦλος
Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης
ἐπίσκοπος Μήλου.

BATIKANO/P.F.S.
SCH. ARCHIP. 6, 208^R, 209^R

Κόπια

Ἐμεῖς *Domenico Mocenigo*,
χάριτι τῆς Γαληνοτάτης Βενετικῆς Δημοκρατίας
ἀρχιναύαρχος

Ἵστερα ἀπό ἐμπεριστατωμένη ἐξέταση πού κάναμε ἀναφορικά μέ τήν οἰκονομική κατάσταση στήν ὁποία εὐρίσκεται ἡ ἐπισκοπική Ἐκκλησία τῆς Μήλου ὅπως καί οἱ κληρικοί τῆς καθώς καί τίς καθημερινές ἀνάγκες στήν ἄσκηση τοῦ ἔργου τῆς καί τήν ἀδυναμία τοῦ σεβασμιώτατου ἐπισκόπου Καμίλλη νά μπορέσει νά τήν ἐνισχύσει ἔτσι ὥστε νά εἶναι αὐτεξούσια στή συντήρησή τῆς λόγω τῶν ἐλάχιστων εἰσοδημάτων τῆς πού δέν ἀρκοῦν οὔτε γιά τή συντήρηση αὐτοῦ τοῦ ἴδιου, ἐκδίδουμε τήν παρούσα πράξη, τόσο γιά τήν καλύτερη ἄσκηση τῆς θείας λατρείας, ὅσο καί γιά τήν ἐλαχιστοποίηση τῶν πρὸς αὐτόν ἐνοχλήσεων, καί ἀποφασίζουμε σέ ἐπιβεβαίωση τῶν ἀνωτέρω καί μέ τήν ὑπέρτατη ἐξουσία πού ἔχουμε ἀπό τό λειτούργημά μας, νά ἀπαλλάξουμε τόσο ἀπό τά ἐπισωρευμένα χρέη, ὅσο καί ἀπό τόν υπερβολικό φόρο πού ἔχει ἐπιβληθεῖ στήν εἰρημένη νῆσο, καί ὀρίζουμε πώς οἱ δημογέροντες τοῦ νησιοῦ ἔχουν ὑποχρέωση νά ἐνισχύουν τόν σεβασμιώτατο μέ ἑκατόν πενήντα ρεάλια ἐτησίως, προκειμένου νά γίνεῖ δυνατή ἡ συντήρηση δύο ἱερέων καί ἄλλων κληρικῶν, χωρίς ποτέ νά παραλείψουν οἱ δημογέροντες τά ρητῶς καί μέ ἀκρίβεια ἐπιτασσόμενα ἢ νά τολμήσουν νά τά παραποιήσουν ἢ νά προβάλλουν ὅποιαδήποτε ἀντίρρηση ὥστε τό ἀνωτέρω ποσόν νά ἀποτελέσει ἐκκλησιαστικό εἰσόδημα γιά τήν ἐξάλειψη τοῦ χρέους πρὸς αὐτούς.

Πρὸς τούτοις ἐντέλλεται ἡ καταχώριση καί ἐκτέλεση τοῦ παρόντος πρὸς κάθε ἐνδιαφερόμενο.

Ναύπλιο 28 Νοεμβρίου 1691 (νέον)

Domenico Mocenigo

capitan generale

Marin Marino, segretario

(Τ.Σ.)

Κόπια

Σεβασμιώτατε

Ἐπειδὴ ἐκφράζονται παράπονα ἀπὸ τοὺς δημογέροντες τῆς πόλης σας ἀναφορικά μὲ τὴ χορηγία πού ἔκανα στὴ σεβασμιότητά σας καὶ δημιουργεῖται θόρυβος γιὰ τὴν ἀκύρωση τοῦ διατάγματος, ἀναστέλλω τὴν ἰσχύ του προσωρινά. Ἔτσι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν θὰ ἀξιώσεις σχετικὰ τίποτε. Διαβεβαιώνοντάς την πρὸς τοὺτοις πὼς δὲν θὰ ἀμελήσω νὰ τὴν ἐνισχύσω μὲ εἰσόδημα, τῆς γνωστοποιῶ ἀκόμη τὴν ἐκτίμηση μὲ τὴν ὁποία τὴν περιβάλλω.

Στὴ διάθεση τῆς σεβασμιότητάς σας
Domenico Mocenigo
capitan generale
 Ναύπλιο 3 Φεβρουαρίου 1691 (νέο)

18

BATIKANO/P.F.S.
 SCH. ARCHIP. 6, 362

Παρακινημένος ἀπὸ χριστιανικό ζῆλο καὶ συγκινημένος ἀπὸ τίς ἐπίμονες παρακλήσεις τῶν ἀρχηγῶν πέντε ἀκόμη οἰκογενειῶν τοῦ λατινικοῦ δόγματος καὶ βλέποντας τὴν ἐκκλησία τοῦ Κυρίου μὲ πόσο σεβασμὸ τηρεῖ τὸ νόμο τοῦ θεοῦ καὶ τὸν ἀνθρώπινο, σπεύδω στὴ στοργή τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας καὶ τῆς σεβασμιότητάς σας, νὰ παρουσιάσω τὴ θλιβερὴ κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ ἐκκλησία Σίφνου.

Ἡ τελευταία ὑπὸ τὴ διοίκηση τοῦ ἀείμνηστου δόν Φραντσέσκο Λορεντάνο, ἀποστολικοῦ τῆς βικάριου, ἦταν σὲ ἄκρα εὐπρέπεια, ὅπως καὶ ἡ διατήρηση τῶν περιουσιακῶν τῆς στοιχείων, πού μετὰ τὸ θάνατό του περίμενε ἄλλο ζηλωτὴ κληρικό γιὰ νὰ κυβερνήσει αὐτὴν καὶ τὴ δική μας πνευματικὴ ἀνακούφιση, πού ἀπὸ ἐκεῖνον τὰ μέγιστα εἶχαμε ἀπολαύσει. Ὅμως ὁ μονσινιὸρ ἐπίσκοπος Μήλου ἀπὸ ἐδῶ καὶ δύο χρόνια, φρόντισε μὲ νόμιμο τρόπο νὰ ἰδιοποιηθεῖ τὰ ἱερά ἀντικείμενα, τὰ ἀσημικά, καὶ τὰ εἰσοδήματα πού κάθε χρόνο συγκεντρώνει χάρι τῆς ἐκκλησίας. Γιὰ τὴν προχωρημένη ἡλικία του καὶ ἀκαταλληλότητα (ὑποφέρει καὶ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῆς πέτρας) δὲν μένει ἄλλο παρά μὲ τὸ σύντομο θάνατο καὶ τὴν ἀπουσία του νὰ

ἀπολεσθῶν τὰ πάντα σέ ζημία αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ἐκκλησίας καί γιά τὰ παρόντα, ἔνεκα τῆς ἀποστάσεως καί ἀδυναμίας, δέν εἶναι σέ θέση νά τήν ὑπηρετήσῃ, καί ἐπιβλέπει ἄλλους κληρικούς σέ πράγματα σπουδαῖα (φράση ἀνερμήνευτη) καί γιά τήν ἔλλειψη ἱερέων ἀναγκάζεται νά κάνει βαπτίσεις κατά τό ἀρχαῖο τυπικό. Ἔτσι μέ αὐτές τίς ἀντικανονικότητες καί τεκμήρια, ἡ φρόνηση τῶν σεβασμιότητων σας, οἱ κατεπίγουσες ἀνάγκες πού ἡ Ἁγία Προπαγάνδα θά φροντίσει νά θεραπευτοῦν καί ἡ προσκυνητή παράκλησή μας στή μεγαλοσύνη σας γιά νά μεταφέρει σ' αὐτήν τίς ἀπό ψυχῆς παρακλήσεις μας, θά ἀποστείλῃ τελικά ἕναν ζηλωτή κληρικό καί κατάλληλα ἐκπαιδευμένο, ἐνῶ ἐμεῖς δέν θά λείψουμε μέ τίς λίγες δυνάμεις μας νά συντρέξουμε σέ ὅ,τι εἶναι δυνατό, χάριν σεβασμοῦ στήν ἐκκλησία μας, ἀλλά καί χάρις ὑγείας τῶν ψυχῶν μας πού μέ εὐχαρίστηση καί βαθύτατο ζῆλο θά παραμένουμε, τόσο στήν Ἁγία Προπαγάνδα, ὅσο καί στίς σεβασμιότητές σας ὑπόχρεοι. Μέ ἄφατο σεβασμό φιλῶ ταπεινά τὰ κράσπεδα τῶν ἱερῶν ἀμφίων σας.

Σίφνος, 8 Ἰουλίου 1694 (νέο)

Τῶν σεβασμιότητων σας
Ταπεινός δοῦλος

CARLO GUION

Πρόξενος τοῦ Γαλλικοῦ Ἔθνους

19

BATIKANO/P.F.S.

SCH. ARCHIP. 7, 328^{RV}

Σεβασμιώτατε πάτερ

14 Νοεμβρίου 1698
Συνεβίωτος ο Καριζμ

Μέ εἰδηση πού ἔλαβα ἀπό τή νῆσο Νάξο πληροφορήθηκα πώς ὁ μονσινιὸρ Καμίλλης, ἐπίσκοπος Μήλου ἀπεβίωσε στίς 14 τοῦ παρελθόντος μηνός, ἀφίνοντας καταχρεωμένη τήν ἐκκλησία του μέ 600 περίπου ρεάλια.

Γιαντό θεωρῶ πώς πρέπει νά ἀναφέρω κατάλληλα στή σεβασμιότητά σας μέ σκοπό τήν ἐνημέρωση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, ὥστε νά προνοήσῃ κατά τρόπο πρόσφορο γιά τίς τρέχουσες ἀνάγκες αὐτῆς τῆς ἐπισκοπῆς, στήν ὁποία (κατά ἀποψή μου) θά ἦταν καλύτερα γιά

τώρα νά στείλετε ἓνα ἀποστολικό βικάριο, μέχρις ὅτου καταφέρω νά τελειώσω τήν ἐπιθεώρηση αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, σέ ἓνα πρόσωπο συνετό καί μετρημένο καί ἀκολουθῶς νά δώσω ιδιαίτερες πληροφορίες ἐπί τῶν ἀναγκῶν καί τῆς παρουσίας καταστάσεως αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας στήν εἰρημένη Ἁγία Προπαγάνδα, γιά νά μετέλθει ὅ,τι καλύτερο κρίνει πρόσφορο. Καί ἂν κατά τύχη ἀποφασίσει νά ἀποστείλει ἀποστολικόν βικάριο στήν εἰρημένη ἐκκλησία τῆς Μήλου, παρακαλῶ βαθυσεβάστως τήν ἀγιοσύνη σας νά ἐξετάσει ἂν ἐκεῖνος ὁ Βαλτάσαρ Κρίσπος, ἀνεψιός μου, ἤδη μαθητής τοῦ κολλεγίου γιά ἐκπαίδευση στή μελλοντική προσφορά ὑπηρεσιῶν στήν Ἁγία Προπαγάνδα, τόν ὁποῖο μοῦ εἶχατε ὑποσχεθεῖ ὄντας ἀκόμα πρωτοετής στό εἰρημένο κολλέγιο, νά στείλετε στό ἀποστολικό βικαριάτο τῆς ἐκκλησίας Σμύρνης, θέσης πολύ πιό δύσκολης ἀπό ἐκείνης τῆς Μήλου.

Ἐπαναφέροντας τό ζήτημα στήν ὑμετέρα ἀξιοσέβαστη σεβασμιότητα προκειμένου νά μεριμνήσει ὅ,τι τό καλύτερο πού θά ἀποβεῖ ἐπωφελέστερο γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, σᾶς προσκυνῶ καί κατασπάζομαι τό ἅγιό σας χέρι.

Τῆς σεβασμιότητάς σας
Σύρα, 30 Δεκεμβρίου 1698 (νέο)

Πρός τόν Σεβασμιώτατο
κύριο *Fabroni*

Ταπεινός δοῦλος
Antonio Giustiniani
ἐπίσκοπος Σύρου

20

BATIKANO/P.F.S
VISITE E COLLEGI, vol 37
φ.φ. 59, 60, 75, 76

Κόπια τῆς 3 Ἰουλίου γιά τόν
κ. Ἀνεγνώστη Ναδάλη ἐκ Σίφνου

Διαβεβαιώνω μέ τό παρόν ἐγώ ὁ ὑπογραφόμενος πώς ὁ ἀποθανὼν μοναχὸς Ἰωάννης Ἀντώνιος ντε Καμίλλης χρεωστοῦσε στόν αἰδεσιμώτατο κύριο Ἀνεγνώστη Ναδάλη ἐκ Σίφνου 80 ρεάλια κατά τό δανειστικό ἔγγραφο τό καμωμένο διά χειρός τοῦ θανόντος Δημητρίου Κονδύλη νοτάριου καί καντζηλιέρη αὐτῆς τῆς κοινότητος

Μήλου, τὰ ὅποια χρήματα, ὅπως φανερώνει τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο, (δανείστηκε) γιὰ νὰ ἐξοφλήσει τὴν ἐπισκοπικὴ κατοικία, γιὰ τὴν ὁποία παρέμενε σὲ ἐνέχυρο τὸ κατάστημα κάτωθεν τῆς κατοικίας. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ εἰρημένου μονσινιόρ Καμίλλη, δόθηκε ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους του τὸ ἀνωτέρω κατάστημα στὸν αἰδεσ. κύριο Ἀνεγνώστη Ναδάλλ ὡς ἐνέχυρο καὶ νοικιάζοντάς το νὰ εἰσπράξει τὸ δάνειο τῶν 80 ρεαλιῶν. Κατόπιν τούτου παρακλήθηκε ἡ χάρις του νὰ παραμείνει καλύτερα στὰ χέρια μου τὸ εἰρημένο κατάστημα, χωρὶς ἐπιδίωξη ὀφέλους οὔτε κεφαλαίου. 18 Ἰουνίου 1709.

Ὡς νέο συμβολαιογραφικὸ ἔγγραφο συναπτόμενο γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν ὑφισταμένου δανείου κατὰ τὴν κρίση τῶν ἀξιωτίμων κυρίων ἐπιτρόπων τῆς Μήλου ὀρίζεται ὅτι ὀφείλω νὰ κατέχω τὸ κατάστημα ὅπως καὶ πρὶν πληρώνοντας ἐνοίκιο γιὰ ἐξόφληση τοῦ τόκου μέχρι ἀποπληρωμῆς τῶν χρημάτων προκειμένου νὰ μὴν περιέλθει τὸ κατάστημα σὲ χέρια τρίτων καὶ συμφωνήθηκε καὶ ἔγινε δεκτὸ ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους νὰ τὸ διατηρήσω πληρώνοντας τεσσαερισήμισι ρεάλια τὸ χρόνο, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ σήμερα 1 Ἰουλίου 1709 (παλαιό).

Καὶ γιὰ πίστωση τῆς ἀληθείας βεβαιῶνω μὲ τὸ παρόν καὶ τὸ σφραγίζω μὲ τὴ βούλα μου.

στὸ ἐπισκοπικὸ μέγαρο τῆς Μήλου
3 Ἰουλίου 1709 (παλαιό)

(Τ.Σ)

Φρά Ἰωάννης Μελισσοργός
ἀποστολικὸς βικάριος Μήλου ὑπόσχομαι.

Δηλώνω μὲ τὸ παρόν ἐγὼ ὁ ὑπογραφόμενος πὼς ἔλαβα ἀπὸ τὸν κ. Pierre Reinord ρεάλια ἔντεκα, λίρες ἐξήμισι καὶ σολδία 3 προκειμένου νὰ δοθοῦν στοὺς Τούρκους γιὰ ἐξόφληση τοῦ κισιμιοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν κτημάτων της, τὰ ὅποια μοῦ δανεῖζει ἀκριβῶς γιὰ νὰ πληρωθεῖ τὸ ἀνωτέρω κισίμι ρεάλια 11, λίρες 6 καὶ μισὴ καὶ σολδία 3.

Ἐπί πλέον μοῦ ἐδάνεισε γιὰ τὴ διατροφή μου μιὰ μεζούρα κριθάρι καὶ δύο μεζούρες φάβα καὶ γιὰ πίστωση τῆς ἀληθείας γράφω καὶ ὑπογράφω τὸ παρόν ἰδιοχείρως καὶ σφραγίζω μὲ τὴ βούλα μου.

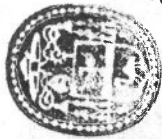
Ἀπὸ τὸ ἐπισκοπικὸ μέγαρο Μήλου, 4 Ἀπριλίου 1709 (παλαιό)

(Τ.Σ.)

Φρά Ἰωάννης Μελισσοργός, Καρμελιτάνος
ἀποστολικὸς βικάριος βεβαιῶνω

Εν έτοι 1696. Σεπτέμβριος. 12. Φθιμίνας

Θεολογία ή ηρώ ο άπορηθημένης Σπυρίδωνος μίλλος πώι έλαβα και επερίληψα
 βρα από τ' εδύαμον αφεντι παπά κωφ φραγγέλι Σακελλάριον Κηρύξας
 δονικα ζεάλας μερετά τριάντα η. 30/ διό τά οποία τ' διδά να κρη-
 τή και να καρποεργη το χορφαί πώι ήρωον το έκαλοισι καί εισφ
 λυύκας εβή κίμελο σίμελινο του κωφ ανήρσι λοφφαί βόδες περ
 βόδες από τήν σίμερον έωτά * να τή εφέρα τα λυμμένα θιάντα
 εσαάια, και να βάλω μετωγία να τήστο παρσ παρσ από εβλή και διδόντα
 να εφέρεται πάλτε το χορφαί εις το χείμαυρο και διά το ελιδός έσφα
 τό παρσ εσφραμιστον με τήν βέλαμας διά πάλτε παρσοφραφια
 ό μίλλος τ' αντανιος

Απο το εβή να εβή κηρ τήρο τήσ ηρω δέν
 Ακαζή κηρ κηρ μαφω μαρ τυρω τα αίο εβή
 τ' αντανιος μαρ τ' εβή κηρ τ' αντανιος

Εικ. 2. Χρεωστικό όμολογο του Καμίλλη συννημμένο στο έγγραφο υπ. αριθ. 20.

Ἐν ἔτει 1696 Σεπτεβρίου 12 στήν Μῆλο

Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ ὑπογεγραμμένος ἐπίσκοπος Μῆλου πὼς ἔλαβα καί ἐπερίλαβα ἀπὸ τόν αἰδέσιμον ἀφέντη παπά κύρ Φραγγούλη Σακελλάριον Κιμούλου δανεικά ρεάλια μετρητά τριάντα Νο 30 διὰ τὰ ὁποῖα τοῦ δίδω νά κρατεῖ καί νά καρποτρῶγει τό χωράφι πού ἔχομεν τό ἐκκλησιαστικό εἰς τίς Λεῦκες στήν Κίμουλο σύμπλιο τοῦ κύρ Ἀνεγνώστη Αἰοφάρη γόδερ περ γόδερ ἀπὸ τήν σήμερον ἕως πού νά τοῦ στρέσω τὰ λεγόμενα τριάντα ρεάλια καί νά μὴν μπορῶ νά τοῦ τό πάρω παρὰ ἀπὸ ξύλου καί δίδοντάς τα νά στρέφεται πάλε τό χωράφι εἰς τό χέρι μας. Καί διὰ τό ἀληθές ἔκαμα τό παρόν ἐσφραγισμένο μέ τήν βούλα μου διὰ πλεόν πληροφορία.

(Τ.Σ.) ὁ μίλου Ἰωάννης ἀντώνιος
 + πρωτοπαπᾶς ναδάλες μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν
 + χατζη μιχάλης ράφος μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν
 + ἀντώνιος μοδινός μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

Ἐν ἔτει 1696 δικεβρίου πρώτη Κίμουλος

Διὰ τοῦ παρόντος ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ ὑπογεγραμμένος Ἐπίσκοπος πὼς ἔλαβα ἀπὸ τόν κύρ Ἀντώνη τῆς Ἄννας ρεάλια μετρητά καί χειροδοτῶς δανεικά Νο 40 ἤγουν σαράντα, διὰ τὰ ὁποῖα τοῦ δίδω νά κρατεῖ καί νά καρποτρῶγει τό χωράφι μας εἰς τήν Ἀλυκὴν καί τό ἄλλο χωράφι πού ἔχομεν λεγόμενον τοῦ μάτζα, καί δίδοντάς του τὰ λεγόμενα ρεάλια σαράντα, νά στρέφουν πάλε τὰ λεγόμενα πράματα εἰς τό χέρι μας. καί διὰ τό ἀληθές ἔκαμα τό παρόν μέ ἴδιό μου χέρι καί ὑπογράφω.

(Τ.Σ.) + ὁ μίλου καί Κυμούλου Ἰωάννης Ἀντώνιος στέργω τὰ ἄνωθεν
 + παπα νικολός λογοθέτης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν
 + φραγγούλης μοδινός μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

Σίφνο μέ φερμάνι τοῦ Μεγάλου Κυρίου ἀπευθυνόμενο στους ἐπιτρόπους Μήλου μέ ἐντολή νά πληρώσει ἡ Ἐκκλησία ὅσα τοῦ ὀφείλει καί ἂν δέν ὑπάρχουν τά χρήματα νά θέσουν στή διάθεσή του τόσα κτήματα ὅσα ἀπαιτοῦνται γιά τήν ὀλοσχερή ἐξόφλησή του. Ὁ Ἀναγνώστης αὐτός Ναδάλης εἶναι ἐκεῖνος πού πολλές φορές ἔχω ἀναφέρει στίς σεβασμιότητές σας καί πού ἔχει δανείσει 100 ρεάλια στόν ἀείμνηστο Ἰωάννη Ἀντώνιο Καμίλλη ἀπό τό 1667, τά ὁποῖα ἔχει κατοχυρώσει μέ ἔγγραφο καμωμένο ἀπό τόν δημόσιο νοτάριο μέ ὑποθήκη ἐπί τοῦ καταστήματος τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου, ὅπου βρίσκεται ἡ στέρνα μέ τό νερό, ὑπό τόν ὄρο, μέχρι ἀποπληρωμῆς τῶν χρημάτων του, νά τρέχει τόκος 20% ἐτησίως, ὅπως συνθίζεται ἐδῶ καί εἶναι περασμένα ἔκτοτε 42 χρόνια· ἔτσι τό χρέος ἔχει ἀνέλθει συνολικά μέ τόν τόκο σέ 460 ρεάλια, ὅσο δέν στοιχίζει αὐτό τό ἐπισκοπικό μέγαρο, ἀφοῦ εἶχε ἀγοραστεῖ ἀπό τόν ἀείμνηστο Ἀντώνιο Σέρρα μόνο ἀντί 400 ρεαλιῶν.

Ἡ Δικαιοσύνη, ἤδη τό ἐδέσμευσε, ὄχι ὡς κυρίου, μά ὡς πιστωτοῦ μέχρι ἐξόφλησης τῆς ὀφειλῆς· μοῦ παράγγειλαν νά τό ἀδειάσω προκειμένου νά νοικιαστεῖ καί ἀπό τό ἐνοίκιο νά ἐξοφλεῖται ὁ τόκος. Ἐγώ γιά νά μή βλέπω τό ἀρχαῖο ἐπισκοπικό μέγαρο πού ἐφάπτεται στήν ἐκκλησία νά κατοικεῖται ἀπό λαϊκοῦς, εἴτε καλοῦς εἴτε κακοῦς, ἀποφάσισα νά τό νοικιάσω ἐγώ μέ τήν ὑποχρέωση νά πληρώνω τόν ἐτήσιο τόκο, προκειμένου νά ἀποφύγω τήν ντροπή ἀπέναντι στους Ἕλληνες ἐχθρούς, στήν ἐκκλησία, στίς σεβασμιότητές σας καί τό λατινικό δόγμα. Ἐχω πολλές φορές ἀναφέρει στίς σεβασμιότητές σας πῶς αὐτός ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλούσιος, ἀποφασιστικός καί διαθέτει μέσα. Καί ἡ Ἐκκλησία φτωχή καί χωρίς μέσα ὅπως σᾶς ἀνέφερα, θά μπορούσε νά τακτοποιήσει τό ζήτημα μέ μιά ρύθμιση ἴσως τοῦ Κεφαλαίου, ἀλλά οἱ σεβασμιότητές σας δέν μοῦ πρόσφεραν ὄχι δάνειο, ἀλλ' οὔτε μίαν ἀπάντηση γιά νά γνωρίζω τί θά κάνω ὅταν θά ἐρχότανε αὐτό πού ἐβλεπα νά ἐρχεται καί πού ἤδη ἦλθε; Ἐκεῖνο πού σήμερα ρύθμισα εἶναι τό νά παραμένει τό κεφάλαιο μέ τούς (παλαιούς) τόκους ἔτσι, μέχρι ὁ Κύριος νά φανερώσει κάποιον ἄλλο τρόπο καί ἀπό ἐδῶ καί ἐμπρός νά πληρώνω τόν ἐτήσιο τόκο καί ὅταν μοῦ λείψει καί αὐτός, ὁ δανειστής ὡς κύριος θά βάλει μέσα νά καθήσει ὅποιον θελήσει.

Μέ ποιό τρόπο λοιπόν σεβασμιώτατε εἶναι δυνατόν νά βρῶ τόσα χρήματα γιά νά πληρώσω τόκους, ὑπέρμετρος φόρους, συμβιβασμούς καί ἄλλα ἐξοδα πού κάθε μέρα δημιουργοῦνται καί γιά τίς δύο Ἐκκλησίες πού ἔχω ἐστερημένες ἀπό εἰσοδήματα. Παρέρχομαι, γιατί γνωρίζει ὁ Κύριος, τά ἐξοδα πού ἔκανα στήν ΚΠόλη ἐπτά μῆνες πού

παρέμεινα εκεί για να άπαλλαγῶ από πολλούς πού διεκδικούσαν με διάφορα έγγραφα τις ἐκκλησίες καί τις περιουσίες τους.

Εἶναι λίγες ἡμέρες σεβασμιώτατε πού πλήρωσα ἄλλα 15 ρεάλια τόκου., 9 ρεάλια χαράτσι ἔντοκο καί για τόν ἀπουσιάζοντα ἱερέα Κιμῶλου, 5 ρεάλια φόρο κοινοτικό, 15 στόν Καδῆ, 5 για τόν κ. Σίλα τῆς Χίου, καί σήμερα 20% για τό σπίτι, 7 ρεάλια για ἐπισκευή τοῦ τρούλλου τῆς ἐκκλησίας, δηλαδή δύο στόν καδῆ για τήν παροχή ἀδειας καί 5 για ὑλικά καί μαστορικά, δηλαδή σύνολο 67 ρεάλια πού τά ἔχω δανειστεῖ, ἐκ τῶν ὁποίων για τά 40 ὀφείλω καί τόκο ἐτήσιο· ἐπίσης ἔρχεται να δίνω καί 9 μεζοῦρες κριθάρι καί 6 καλαμπόκι πού ὁ Θεός τά εἶχε στείλει για να ζήσω. Με ποῖο τρόπο σεβασμιώτατε μπορῶ να ζήσω με τό ὑπόλοιπο τό χρόνο τό γνωρίζει μόνο ὁ Θεός, γιατί ἐγώ δέν τό γνωρίζω. Ἀκόμη εἶναι τρεῖς ἡμέρες πού ἔφτασε διαταγή τοῦ καπιτάν πασᾶ πώς ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Κοινότητος πρέπει να κάνουν ἕνα δῶρο στή σουλτάνα, θυγατέρα τοῦ Μεγάλου Κυρίου, πού πρόσφατα παντρεύτηκε τόν Σαλικντάρ Ἀγᾶ, καί δέν ξέρω πόσο θά λογαριάσουν για μερτικό μου. Τά εἰσοδήματα τοῦ περασμένου χρόνου ἀνῆλθαν σέ 20 μεζοῦρες κριθάρι καί 15 καλαμπόκι πού μου τά πῆραν σέ διάφορες πληρωμές. Τά εἰσοδήματα αὐτοῦ τοῦ χρόνου εἶναι 9 μεζοῦρες κριθάρι καί 6 καλαμπόκι καί θά μου ἀπομείνουν καί τέσσερις μεζοῦρες φασόλια καί τρία πιθάρια κρασί νερωμένο· ὅλα αὐτά εἶναι τά εἰσοδήματα τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ καί ιδιαίτερα αὐτό τό χρόνο πού ὑπάρχει ἔλλειψη στά πάντα καί θά πεθαίνουμε ἀπό πείνα.

Μετά τό συμβάν με τό σπίτι, σεβασμιώτατε, ἦλθα με ἐκεῖνον τόν κύριον Ἀναγνώστη Ναδάλη σέ συνεννόηση καί αὐτός εὐγενέστατα μου ἔσφιξε τό χέρι ἐνώπιον μαρτύρων ὅτι ὁποιαδήποτε στιγμή τοῦ ἐπιστραφοῦν τά 100 ρεάλια του καί τόκος 20%, πού ἤδη ἐπλήρωσα ἐγώ, για χάρη μου, ὅπως εἶπε, θά ὑποχωρήσει στά ὑπόλοιπα καί θά μου παραδώσει τό συμφωνητικό παραχωρώντας ἕνα ἄλλο νέο πού θά καλύπτει τή συμφωνία αὐτή· καί ἐγώ τοῦ ἔδωσα ὑπόσχεση πώς θά τοῦ ἀπαντήσω γιατί ὀφείλω πρῶτα να ἐνημερώσω τή σεβασμιότητά σας, γιατί ἐγώ δέν εἶμαι ἀπόλυτος κύριος καί συμφωνήσαμε να ἔχει ἀπάντηση μέσα σέ ἕξι μῆνες· ὑπενθυμίζω στή σεβασμιότητά σας ὅτι αὐτός εἶναι ἄνθρωπος πλούσιος καί ἀποφασιστικός καί με λίγα χρήματα πού θά δώσει στόν Καδῆ θά κάνει χοτζέτι πού κοστίζει γύρω στά 54 ρεάλια καί θά τά κρατήσει για δύο-τρία χρόνια καί μετά με φερμάνι θά πάρουν τήν ἐκκλησία, τις καμπάνες, τό ἐπισκοπικό μέγαρο, τά κτήματα καί ὅ,τι ἄλλο ὑπάρχει. Ἐνώπιον Θεοῦ ὡς ταπεινός δοῦλος σᾶς ὑπενθυμίζω ὅτι για να μὴν πληρώσει ὁ

μακαρίτης ντέ Καμίλλης 70 ρεάλια, όπως φαίνεται στο συμφωνητικό και στη λύση που έδωσε ο έκλαμπρότατος καπετάν Τζενεράλε Μοροζίνης, έχασε τό νησί Πόλννος και τήν Καμμένη όπου υπάρχουν ορυχεία που παράγουν μυλόπετρες και όλα τα σπαρτά των δύο νησιών. Για να αποφύγει λίγα έξοδα έχασε τόν κήπο ονομαζόμενο Όβριά που νοικιαζότανε 40 ρεάλια τό χρόνο· για να μήν ξοδέψει έχασε τούς αγρούς τούς λεγόμενους Έπισκοπιανά, που ήδη τούς καρποτρώγει ο Έλληνας επίσκοπος· για να μήν ξοδέψει έχασε τό παλαιό αγρόκτημα των Δέκκα, μέ σπίατια, άμπέλια, κήπους και μύλους που ήταν μεγάλης σημασίας για έσοδα τής Έκκλησίας. Έπενθυμίζω τά άνωτέρω στην σεβασμιότητά σας γιατί βλέποντάς τά άμελητέα υπάρχοντα επιζητοϋν τήν ψυχή μου προκειμένου να ρυθμίσουν όσο καλύτερα νομίζουν τά πράγματα οι σεβασμιότητές σας, των οποίων κατασπάζομαι τίς άγιες πορφύρες ώστε αυτές να μήν έχουν να δώσουν λόγο στον Έψιστο.

Άπό τό πραγματικό χρέος που έχει ή Έκκλησία των 562 ρεαλιών, ένεκα μιās πρόσφατης γνωριμίας μπορώ μέ 250 ρεάλια να έξοφλήσω όλο τό χρέος και εκείνο τής Κιμώλου μέ 100 ρεάλια μέ άνάκτηση τής κυριότητας των αγρών που είναι σε ένέχυρο.

Είμαι σεβασμιώτατε 8 χρόνια που αγωνίζομαι και σύρομαι από δικαστήριο σε δικαστήριο όπως ένας κοινός λωποδύτης, και πάντοτε χωρίς χρήματα και χωρίς να μου στέλνετε καμιά βοήθεια· σήμερα δίνεται μιá ευκαιρία να ξεκαθαρίσουν τά πράγματα, διαφορετικά είναι άνάγκη να επιστρέψω στην ΚΠόλη, αλλά χωρίς χρήματα δεν είναι δυνατό να διαβιώσω, αφού άλλωστε άνάμεσα στους Τούρκους χρειάζεται χρήματα και όχι λόγια.

Έτσι, σεβασμιώτατε, θέτω τόν έαυτό μου στην ύψηλή προστασία σας και παρακαλώ για άγάπη Θεού να φροντίσετε μέσω των προϊσταμένων μου, αν δεν είναι δυνατό να ρυθμίσουν τά πράγματα, να μέ στείλουν στη Μητέρα Έκκλησία που τόσα χρόνια έχω ύπηρετήσει και ελπίζω σαντό μιá και λίγα χρόνια μου άπομένουν στην ηλικία των 74 χρόνων μου για λίγη άνάπαυση και έδω να στείλουν κάποιον πλούσιο σε κτήματα και τύχη για να κάνει αυτό που επιθυμούν. Παρακαλώ, αφού επί χρόνια έζησα ως ταπεινός και φτωχός ιερωμένος και σήμερα, αφού πρόσφερα τόν έαυτό μου και τά νειάτα μου στην ύπηρεσία μέ βλέπω γυμνό, πειναλέο και έξόριστο, τέλεια έγκαταλειμένο σ' αυτό τό νησί και γεμάτον από φτώχεια και γνωρίζοντας ότι δεν είμαι τόσο άξιος να δώσω τήν ψυχή μου και τήν ελάχιστη ύπόληψή μου στον όλεθρο -πράγμα που σκέφτηκα πολλές φορές- Μά ζαναβλέποντας τό τιμημένο έργο που έχω προσφέρει στίς

σεβασμιότητες τους και την άνυπομονησία που έχουν αυτοί οι Έλληνες έχθροί μόλις αναχωρήσω να βάλουν χέρι στα υπάρχοντα με κάνουν να διστάζω και να περιμένω τη χάρη του Θεού. Γι' αυτό, σεβασμιώτατε προστάτη μου, εάν αγαπά ή υπέρτατη αγιότητα των σεβασμιότητων τους την σύμφωνα με την αρχαία πίστη προσφορά των υπηρεσιών μου να με ενισχύσουν όπως κάνουν στους άλλους αποστολικούς βικάριους για να μπορέσω να ζήσω, έξυπνηρήσω και πληρώσω τα δυσβάστακτα βάρη στον Τοῦρκο. Διαφορετικά με πρώτη ευκαιρία θά τό σκάσω από έδω όπως ένας κλέφτης παίρνοντας μαζί μου τά σκευή και τά κλειδιά της 'Εκκλησίας για να τά θέσω στα πόδια των σεβασμιότητων τους που θά μου δώσουν γι' αυτό τη συγκατάθεσή τους, γιατί είναι καλύτερα να πεθάνει κανείς με αυτόν τον τρόπο παρά να πεθαίνει καθημερινά έδω από πείνα και άνεχεια. Σεβασμιώτατε τό να ζω με ψωμί κρίθινο και νερό δέν μου τό επιτρέπει πλέον ή ηλικία· αρκετά ένώπιον Θεού και των σεβασμιότητων τους έχω υπομείνει χωρίς καμμία συμπαράσταση από την 'Αγία Προπαγάνδα ή από την 'Αγία Σύναξη που υπηρετεί κοντά στην 'Αγία Έδρα. Οί σεβασμιότητες τους λοιπόν που με έχουν τοποθετημένο σαυτή την υπηρεσία για διάστημα 36 χρόνων, έλπιστα πώς στα γερατεία μου (θά ζήσω) μέσα σε τόσα παθήματα, ξυλοδαρμούς και φυλακίσεις που υποφέρω από αυτούς τους βάρβαρους, ως μου δώσουν ένα ελάχιστο μέρος από αυτά που οί ίδιοι απολαμβάνουν χωρίς να έχουν ζήσει υπηρετώντας έδω ούτε μιάν ώρα και δέν έχουν ποτέ δεϊ την 'Ανατολή ούτε σαρίκι τούρκικο. Βλέποντας λοιπόν ότι δέν έχω την υπηρεσία μου στη Ρώμη, ούτε ελάχιστο μέρος να αναπαυτώ, ταπεινά παρακαλώ τη σεβασμιότητά σας ως πρίγκηπα που ο Κύριος έθεσε να με προστατεύει από μακρυνά και ένώπιον των προϊσταμένων να συντελέσει στην τακτοποίηση των υποθέσεών μου και να βρεθεί τρόπος να ζήσω και να έξυπνηρηθώ και να ελευθερωθώ από τά έδω δεινά μου και να στείλει έδω άλλο πρόσωπο με μεγαλύτερη υπόληψη και τύχη. Και εγώ θά παρακαλώ τον μεγαλοδύναμο να σας παρέχει εϋημερία, υγεία ως μοναδικό μου προστάτη και κύριο από τον όποιο ελπίζω να έχω βοήθεια και ταπεινά ασπάζομαι τίς ιερές του πορφύρες.

Μήλος 8 'Ιουλίου 1709

Ταπεινότατος δοῦλος σας
Φρά 'Ιωάννης Μελισσουργός, καρμελιτάνος
αποστολικός βικάριος Μήλου και Κιμώλου

